

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ ROČNÍK

2

K realizaci závěrů 14. zasedání ÚV KSČ v bojové pohotovosti ČSLA

Ústřední výbor KSČ na svém 14. zasedání kriticky zhodnotil plnění závěrů XV. sjezdu za uplynulé 4 roky. Vedle ocenění pozitivních výsledků ukázal i na vznikající nedostatky a problémy a naznačil cesty k jejich odstranění. Uložil všem organizacím a resortům zdokonalit řídicí práci a plánování, zvýšit efektivnost a hospodárnost práce, lépe zhodnocovat paliva, suroviny a materiály všeho druhu, prosazovat technický rozvoj, zvyšovat produktivitu práce a mobilizovat vnitřní rezervy.

Úkoly 14. zasedání ÚV KSČ se v plném rozsahu týkají i ČSLA. I když podíl ČSLA na čerpání národního důchodu nedosahuje ani 5 %, svým podílem na společenské spotřebě a v některých konkrétních bilancích podstatně ovlivňuje ekonomiku země. Proto i pro ČSLA vyplývá ze 14. zasedání ÚV KSČ úkol využívat finančních, materiálních a technických prostředků, přidělených k zabezpečení její vysoké bojové pohotovosti, co nejhospodárněji a nejefektivněji.

Bojová pohotovost ČSLA, jako základní předpoklad spolehlivé obranyschopnosti země, nabývá v současné mezinárodní vojenskopolitické situaci na významu. Reakční militaristické kruhy USA a dalších států NATO brání pokračování procesu uvolňování, zostřují mezinárodní vztahy, snaží se vytvořit vojenskou převahu ve strategickém rámci v Evropě i v klíčových krizových oblastech a tím získat rozhodující vliv na světový vývoj.

Pro rozvoj svých ozbrojených sil využívají nejnovějších poznatků vědy a techniky a v nebývalém tempu a rozsahu zavádějí do výzbroje nové vysoce účinné zbraňové systémy a bojovou techniku. Podíl těchto nejmodernějších prostředků dosáhl např. v pozemním vojsku USA již 50 % a výrazně ovlivňuje plánování a vedení bojových operací.

Prohlubuje se militarizace ekonomiky, rozšiřuje se vojenská výroba a stoupají rozpočty. Např. Pentagon obdržel v roce 1981 142 miliard dolarů, což je o 13,6 % více než loni. V celém Severoatlantickém paktu se plánuje vynaložit v příští pětiletce na zbrojení přes 1300 miliard dolarů.

Úsilí o získání vojenské převahy nad Spojenými ozbrojenými silami států — účastníků Varšavské smlouvy se projevuje v jaderné i konvenční oblasti. Jsou vytvářeny podmínky pro realizaci plánu výstavby a modernizaci strategických útočných sil USA do roku 1985. K této době chtějí mít Spojené státy k dispozici 550 odpalovacích zařízení RS Minuteman III, 496 odpalovacích zařízení RS Poseidon C3, 114 odpalovacích zařízení RS Trident I a II s vícenásobnými samostatně naváděnými jadernými hlavicemi a 80 strategických bombardovacích letounů B-52G (každý s 20 leteckými řízenými střelami s plochou dráhou letu), 568 odpalovacích zařízení RS Titan II, Minuteman II, Polaris A3 a 220 strategických bombardovacích letounů. Podle amerických vojenských odborníků umožní tyto prostředky uskutečnit jednou salvou až 13 800 jaderných úderů, což bude o 1900 jaderných úderů více, než je kapacita salvy jednoho jaderného úderu v současné době.

Rozsáhlé finanční prostředky budou použity k totálnímu přezbrojení jaderných a konvenčních sil NATO na evropském válčišti. Během příštích 4 let chtějí USA zavést do operačního použití na území NSR 108 RS Pershing-2 (záměnou za RS Pershing-1) a na území vybraných zemí aliance umístit dalších 464 odpalovacích zařízení pro řízené střely s plochou dráhou letu. Tyto prostředky jsou předurčeny k ničení cílů na celém teritoriu evropských států Varšavské smlouvy a západní části Sovětského svazu a mají umožnit velení NATO ovlivňovat bojovou činnost prakticky do celé hloubky evropského válčiště. Realizace těchto plánů by podstatně změnila strategickou situaci v Evropě a narušila rovnováhu vojenských sil, která se na tomto kontinentě vytvořila.

Má dojít též k podstatnému růstu hlavních prostředků jaderného napadení zkonkvalitováním samohybných houfnic 155 mm a 203,2 mm. Významné místo v plánech NATO má urychlení kvalitativního rozvoje konvenčních sil, s důrazem na další zvýšení palebné síly a mobilnosti. Útvary a svazky jsou přezbrojovány zbraňovými systémy a technikou (tanky, protitankové zbraně, stíhací bombardovací a stíhací letouny nové generace). Mimořádná pozornost je věnována rozpracování zásad rychlého převedení celého ekonomického správního aparátu z mírového na válečný stav a řízení válečných operací na středoevropském válčišti.

O rozhodnutí USA uskutečňovat politiku z pozice síly svědčí i urychlování výstavby tzv. intervenčního sboru (asi 100 000 vojáků), jehož vojska mají být schopna rychle zasáhnout a bojovat v kterékoliv části světa.

S přihlédnutím k podmínkám a úkolům ČSLA v soudobé mezinárodní vojenskopolitické situaci jde tedy při realizaci závěrů 14. zasedání ÚV KSČ o to, aby velitelé a štáby výrazně zlepšili úroveň komplexního řešení a zabezpečování bojové pohotovosti ČSLA. To znamená, aby důsledně a efektivně splnili všechny úkoly uložené ministrem národní obrany, limity a ukazatele vyplývající ze státního plánu a odpovědně je zabezpečovali z hlediska počtu osob, požadavků na investiční výstavbu a dalších opatření, které výstavba, výcvik a život armády vyžaduje.

Je nutné, aby funkcionáři na všech stupních velení plně pochopili všechny změny, ke kterým v oblasti bojové pohotovosti ČSLA dochází, a uvědomili si rostoucí požadavky na každého jednotlivce, zejména velitele a náčelníky všech stupňů. Ti si musí více uvědomovat, že vydáním směrnic, nařízení, nebo jiných dokumentů, na jejichž zpracování se podíleli, jejich činnost nekončí. Realizace všech úkolů bojové pohotovosti vyžaduje promyšlenou a organizovanou práci u vojsk, vést podřízené, vysvětlovat nové věci a ujednocovat názory, učit podřízené chápat bojovou pohotovost jako dynamický, neustále se vyvíjející proces, který vyžaduje od všech příslušníků ČSLA tvůrčí přístup.

Pro bojovou pohotovost ČSLA bylo již mnoho uděláno a její úroveň se zvyšuje. Byl zaveden nový systém bojové pohotovosti, který vytváří podmínky pro pružné reagování

na vývoj mezinárodní situace a plynulejší postupné narůstání sil i pro rychlé uvedení ČSLA do nejvyššího stupně bojové pohotovosti. Do vojsk byly zavedeny nové automatické systémy uvědomování, byla obsazena některá připravená velitelská stanoviště dozorcími směnami a byl zpracován nový systém rádiového, radioreléového a linkového spojení. Do vojsk je zaváděna nová bojová technika, která zvyšuje údernou sílu a manévrovost vojsk, zvýšila se mechanizace, paletizace a kontejnerizace zásob všeho druhu, která umožňují rychlejší vyvezení zásob do prostorů činnosti vojsk. Podarilo se dosáhnout toho, že všichni velitelé a štáby zařazují bojovou pohotovost na jedno z předních míst při plnění úkolů bojové a politické přípravy vojsk.

Praxe však ukazuje, že nebylo dosud uděláno vše, co je v našich silách. Při kontrolách bojové pohotovosti se neustále zjišťuje, že plány pohotovosti jsou po schválení považovány za definitivně dokončené a příslušní funkcionáři jim nevěnují další pozornost. V důsledku toho plány nejsou po několika let upravovány, ačkoli situace u velitelství a útvarů doznala změn.

Trvalým problémem zůstávají nízké znalosti zásad bojové pohotovosti u hlavních funkcionářů. Stále přetrvává stará praxe, že bojovou pohotovost organizují a zabezpečují jednotlivci ze štábů, aniž hlavní funkcionáři při zpracování dokumentace bojové pohotovosti uplatňují své názory a svůj vliv. Výsledkem tohoto přístupu je znalost úrovně bojové pohotovosti podřízených vojsk a nepřipravenost velitelů (náčelníků) pružně reagovat na změny situace svazku (útvary) a prosazovat nové cesty dalšího zdokonalování bojové pohotovosti.

Při zdokonalování řídicí práce v mobilizační oblasti je nutné věnovat zvláštní pozornost spolehlivému zabezpečení mobilizace v každé situaci. Dosáhnout, aby každý útvar a svazek naší armády byl schopen v součinnosti s příslušnou vojenskou správou samostatně se mobilizačně doplnit na válečné počty. To vyžaduje, aby velitelé a náčelníci všech stupňů soustavně dbali na zvyšování mobilizační připravenosti a při výjezdech a kontrolách prověřovali, jak příslušní funkcionáři znají své plány, v jakém stavu je bojová technika a s jakým efektem probíhá příprava záloh.

Mobilizační cvičení jednoho vševojskového svazku a jednoho vojskového útvaru a kontroly dokumentace mobilizační pohotovosti v minulém roce potvrdily, že v této oblasti přetrvávají některé nedostatky, které je třeba společnými silami rychle odstranit.

Větší pozornost musíme věnovat vytvoření podmínek pro posílení pohotovostních zdrojů pro včasnou a operativní úhradu ztrát v mobilizaci a při vedení bojové činnosti a zabezpečovat další předpoklady pro zvýšení autonomnosti mobilizace.

Posouzení a řešení vyžadují i takové problémy, jako jsou způsoby přípravy operátorů — střelců bojových vozidel v zálohách, stav mobilizačního zabezpečení útvaru REB a nově zřízených ženijních útvarů, který je zatím málo uspokojivý, i využívání branců vycvičených ve SVAZARMU, zvláště řidičů, jejichž výcvik je nákladný. Zcela nově musíme plánovat bojové stmelování vojsk po mobilizaci, což uložil řešit i ministr národní obrany ČSSR.

Při realizaci závěrů 14. zasedání ÚV KSČ v oblasti efektivnosti a hospodárnosti je nutné položit hlavní důraz na odhalení a mobilizaci vnitřních rezerv, které jsou v každém útvaru, ústavu a zařízení. Vyplývají z přebírání starých přežitých návyků a stylu práce, z rutinérství, někdy i z pohodlnosti funkcionářů.

Každoročně se opakující požadavek na zkracování lhůt uvádění štábů do bojové pohotovosti nenachází u všech velitelů pozitivní odezvu. S cílem vytvořit si výhodné podmínky pro splnění kritérií při prověrce bojové pohotovosti někteří velitelé tento požadavek u podřízených neprosazují, i když u nich existují objektivní podmínky pro zkrácení norem a prosazují ponechání norem stanovených Směrnicemi pro uvádění

ČSLA do bojové pohotovosti. Takovéto názory a postoje škodí věci a musí být snahou nás všech, při zjištění těchto skutečností, podobné názory netrpět a dosáhnout zkrácení norem.

Rezervy nacházíme rovněž v nedůsledném využívání času, stanoveného pro jednotlivé činnosti bojové pohotovosti, v nedokonalé připravenosti vykonavatelů k plnění plánovaných úkolů, v nepromyšlené organizaci činnosti jednotlivců, pracovních skupin i celých útvarů, někde i v malé paletizaci manipulace s materiálem, v nízkém rozvoji pracovní aktivity a iniciativy i zlepšovatského a novátorského hnutí.

V rámci komplexní racionalizace zavádí velení ČSLA do ČSLA nové automatizované prostředky uvědomování vojsk. Jejich používání vyžaduje kvalifikovanou obsluhu, neboť jen taková obsluha zabezpečí ekonomické využití této drahé techniky. Avšak i v tom se projevují nedostatky, protože dozorčí orgány jsou připravovány do služby starým způsobem, bez ohledu na změněnou situaci.

Orgány ministerstva národní obrany, náčelníci všech stupňů a všichni komunisté musí důsledně prosazovat hospodárnost, prověřovat všechny požadavky ať již jde o prostředky tuzemské výroby, nebo z dovozu, náhradní díly, pohonné hmoty, nebo energii. To jsou v současné době nejdůležitější úkoly, protože jde především o omezení spotřeby a dosažení maximální hospodárnosti, ne však na úkor výcviku.

V organizační výstavbě ČSLA v tomto roce a rovněž při plánování výstavby v příští pětiletce je pro všechny velitele a náčelníky závazná směrnice 14. pléna pro maximálně efektivní a hospodárné využití svěřených lidských a materiálních zdrojů. I ČSLA se proto týká usnesení vlády ČSSR č. 312/79 a úpravě počtů osob v centrálních orgánech, ve výzkumné a vývojové základně, ve výrobně hospodářských jednotkách apod. Bez ohledu na toto usnesení jsou stále podávány návrhy na dílčí reorganizační opatření, které ne vždy směřují ke zvýšení bojové pohotovosti, ale jsou snahou po vylepšení vlastní situace. A tak bychom mohli brát jedno kritérium bojové pohotovosti za druhým a v každém bychom našli prvky něčeho starého, přežitého, prvky, které je nutné rychleji odstraňovat nebo přizpůsobovat novým podmínkám.

Výstavbu ČSLA a proces její modernizace nelze v současné mezinárodně politické situaci zpomalit. V souladu se závěry 14. zasedání ÚV KSČ je třeba přijmout všechna opatření ke splnění úkolů stanovených ministrem národní obrany v rozboru uplynulého výcvikového roku a v jeho rozkaze pro přípravu vojsk ČSLA ve výcvikovém roce 1979—1980. Efektivní spotřebou a kvalitním výcvikem můžeme však mnoho udělat k překonání problémů, které musí naše národní hospodářství v současné době řešit. Každý příslušník velitelského sboru ČSLA musí proto sám ve své působnosti zhodnotit, kde a v čem přetrvávají zastaralé a neproduktivní formy činnosti, odvážně navrhnout nové formy v souladu s výsledky vědeckotechnické revoluce a přispívat tak k dalšímu zdokonalování bojové pohotovosti ČSLA.

Leninský princip internacionální obrany socialismu

110 let uplynulo od narození V. I. Lenina. Znovu a znovu nás vedou k zamyšlení nad mnohostrannou teoretickou a praktickou činností tohoto nesmrtelného vůdce revolučního proletariátu. S jeho jménem jsou spjaty všechny podstatné souvislosti současné epochy. Lenin odpovídal na nejaktuálnější otázky, které dal na pořad dne historický vývoj, všestranně rozvinul teorii socialistické revoluce a výstavby komunistické společnosti, vyzbrojil ruské a celé mezinárodní hnutí vědecky zdůvodněnou strategií a taktikou, postavil se do čela boje dělnické třídy za uskutečnění ideálu socialismu. Socialismus, který Marx a Engels přeměnili z utopie ve vědu a který Lenin obohatil o nové závěry a objevy, byl ztělesněn ve společenské praxi světodějněho rozsahu a stal se hlavní revoluční silou naší doby.

„Leninismus, to je marxismus epochy imperialismu a proletářských revolucí, epochy zhroutilí kolonialismu a vítězství národně osvobodeneckých hnutí, epochy přechodu lidstva od kapitalismu k socialismu a výstavbě komunistické společnosti. (Teze ÚV KSSS ke 100. výročí narození V. I. Lenina, Rudé právo 6. 1. 1970.)

Tak jako nemůžeme bez znalostí Leninova díla pochopit základní, hlubinné procesy současné epochy, nemůžeme bez zvládnutí jeho vojenskoteoretického odkazu pochopit podstatu soudobého vojensství a obrany socialistické vlasti. Vojensství souvisí v podstatě se všemi procesy současnosti a zpětně je ovlivňuje. Těchto významných skutečností si byl V. I. Lenin

vědom již v době přípravy revoluce a ještě více po revoluci, kdy stál v čele vlády prvního socialistického státu.

V. I. Lenin byl politikem nového typu, vědcem a organizátorem lidových a vojenských mas. Jako představitel sovětského státu, který musel od prvopočátku své existence čelit ozbrojeným povstáním domácí reakce, podporované zahraniční ozbrojenou intervencí, Lenin vždy chápal politické a vojenské úkoly, které stály před proletariátem a jeho revoluční stranou, v jejich neoddělitelné jednotě a komplexnosti.

Především Leninovi patří zásluha za zformulování, prosazení a obhájení vojenského programu proletářské revoluce, rozpracování principů sovětské vojenské výstavby a učení o obraně socialistické vlasti v celku. Leninské učení o obraně socialistické vlasti je organickou součástí marxismu-leninismu jako vědy o revoluční přeměně světa. Současně představuje ucelený, všestranně propracovaný a praxí prověřený teoretický základ vojenské politiky komunistických stran. Jeho obsah tvoří především: zdůvodnění nutnosti obrany socialistického státu proti imperialistické agresi; závěry o formách a metodách jeho obrany; o způsobech ekonomické, morálně politické a vědeckotechnické přípravě země k obraně; o vybudování vojenské organizace socialistického státu; o vedoucí úloze komunistické strany při řešení všech úkolů vyplývajících z upevňování obranyschopnosti země a výstavby ozbrojených sil.

Neobyčejná šířka vědeckých zájmů,

především pochopení nejširších souvislostí vojensství se sociálně politickými, ekonomickými a vědeckotechnickými procesy umožnily Leninovi přinést mimořádně závažný vklad do rozvoje vojensství v jeho teoretických i praktických aspektech, v jeho různých sférách a oblastech.

Připomínáme-li si v souvislosti se 110. výročí narození V. I. Lenina důležitost jeho vojenskoteoretického odkazu a jeho učení o internacionální obraně socialistické vlasti, má to své historické opodstatnění a praktický význam. V krátké době za sebou následují výročí — 35 let od porážky fašismu, pro níž SSSR přinesl rozhodující podíl a 25 let vzniku obranného společenství bratrských socialistických zemí Varšavské smlouvy — nám znovu připomínají aktuálnost Leninových myšlenek o společné obraně a nezbytnosti kolektivního úsilí a opatření v této oblasti.

Na základě hlubokého rozboru tendencí a zákonitostí společenského rozvoje, podstaty imperialismu jako mezinárodní síly, zvláštností a perspektiv proletářské revoluce došel k závěru nepomijivého významu: národy, které se daly cestou socialistické výstavby potřebují nezbytně těsný vojenský a hospodářský svazek nebo je kapitalisté zardousí jednoho po druhém. Ve stejné době Lenin zdůraznil, že „my, bojovníci proti imperialismu, kteří stojíme proti obrovské frontě imperialistických mocností, tvoříme svazek, který vyžaduje těsné vojenské semknutí, a každý pokus narušit toto semknutí považujeme za naprosto nepřijatelný, za zradu na zájmech boje proti mezinárodnímu imperialismu. ... Říkáme: jednota vojenských sil je nutná, porušení této jednoty je nepřijatelné.“ (Lenin V. I.: Spisy, sv. 30, Praha 1955, s. 327.)

Obrovský praktický význam leninských idejí kolektivní obrany socialismu plně potvrdila historie. Na základě hlubokých znalostí své internacionální povinnosti vystoupili sovětské lidé na obranu své socialistické vlasti v době občanské války. Při tom bojovali a přinášeli těžké oběti nejen za osud ruské revoluce, ale celé světové revoluce, za blaho všech pracujících. Ze stejných důvodů vstupovaly do řad Dělnickorolnické rudé armády desítky Maďarů, Poláků, Srbů a Chorvatů, Čechů a Slováků, Bulharů, Rakušanů, Finů, Rumunů, Mongolů, Korejců, Číňanů a představitelů dalších národů. Celkem vstoupilo za dobu občanské války do Rudé armády přibližně 250 000 internacionalistů, kteří v drtivé většině ovládali zbraně, měli bojové zkušenosti z front první světové války a byli tudíž platnou pomocí

při výstavbě revoluční Rudé armády a obraně sovětské vlasti. Mnozí z nich využili svých zkušeností při ozbrojených vystoupeních proletariátu a povstáních ve své vlasti, při obraně republiky ve Španělsku. V letech hrdinného boje proti fašismu ve Španělsku (1936—1939) přišlo na pomoc španělskému lidu 35 000 vojáků — internacionalistů z 54 zemí. Byli to příslušníci různých národností, různého povolání, sociálního původu, politického přesvědčení a názorů. Všechny je však spojovalo společné přání boje proti fašismu, dokázat, že jsou ve světě síly, schopné přehradit cestu agresí. Dělo se tak za významné, zejména vojenskoteoretické pomoci Sovětského svazu.

V roce 1938, kdy se nad Československem vznášela hrozba fašistického vpádu, byl Sovětský svaz ochotný poskytnout Československému lidu účinnou pomoc. Ještě před mnichovskou dohodou imperialistických mocností učinila v době zotavení vztahů mezi Československem a Německem sovětská vláda řadu opatření k posílení Kyjevského a Běloruského vojenského okruhu, kdy bylo v létě 1938 vytvořeno šest armádních skupin. Tvořily se nové střelecké divize, tankové brigády, dělostřelecké a ženijní útvary. V první polovině září byly pohraniční okruhy uvedeny do bojové pohotovosti, byl zastaven odchod do zálohy rudoarmejců, kteří již skončili vojenskou základní službu. Celkem uvedlo sovětské velení na podzim roku 1938 na pokyn vlády do bojové pohotovosti více než 60 střeleckých a 16 jezdeckých divizí, 24 tankové a 3 motorizované brigády a tři velitelství tankových sborů. V západoevropské části SSSR bylo uskupeno letectvo s asi 2500 bojovými letouny všech typů. Československé vládnoucí buržoazní kruhy ve svém úzkém třídním zájmu a antikomunismu zradily zájmy národů Československa a podřídily se mnichovskému diktátu.

Historie Sovětského svazu a jeho ozbrojených sil směřuje k jednoznačnému závěru, že všechny významné události v životě sovětského lidu a jeho armády zdaleka nebyly pouze vnitřní záležitostí, ale dotýkaly se vždy podstatnou měrou osudů světa, ostatních zemí a národů. Tento závěr je zdůvodněn významem a důsledky nejen takové světové události, jakou byla Velká říjnová socialistická revoluce. Vyplyvá z existence sovětského státu, z jeho soustavného ekonomického a vojenského růstu a zvyšování jeho politického vlivu v předvečer druhé světové války. Je více než čím jiným zdůvodněn rozhodující úlohou Sovětského svazu a jeho ozbrojených sil při porážce fašistického Němec-

ka a militaristického Japonska ve Velké vlastenecké válce, která má rozhodující místo v celé druhé světové válce. Válka, jež byla Sovětskému svazu vnucena německým fašismem, byla nejtěžším vojenským střetnutím socialismu s nejagresivnějšími silami imperialismu. Stala se Velkou vlasteneckou válkou sovětského lidu za svobodu a nezávislost socialistické vlasti, za socialismus a jeho další rozvoj. Vítězné tažení sovětských ozbrojených sil proti fašistickému bloku přerostlo v zápas za svobodu národů Evropy a Asie.

Na jaře 1944 překročila sovětská vojska hranici SSSR a zahájila pronásledování a ničení nepřítelů. Tato činnost se neustále rozvíjela a stupňovala. Do konce války drtilo nepřítelů za sovětskými hranicemi 92 operačních svazů sovětských vojsk, v nichž bojovalo kolem 8 miliónů lidí. Sovětské ozbrojené síly bezprostředně osvobodily úplně nebo zčásti území deseti států Evropy o celkové rozloze 1 miliónu čtverečních kilometrů se 113 milióny obyvatel a částečně území dvou států Asie o rozloze 1,5 miliónů čtverečních kilometrů se 70 milióny obyvatel.

V průběhu osvobozené země poskytl Sovětská armáda neocenitelnou pomoc rovněž národně osvobozenému boji českého a slovenského lidu. Vojenské osvobození Československa bylo složitým a dlouhotrvajícím procesem. Trvalo osm měsíců, během nichž vedla Sovětská armáda řadu velkých útočných operací. Za 250 dní nepřetržité útočné činnosti postoupila sovětská vojska o 800 kilometrů a osvobodila naše území. Bojových akcí se zúčastnily téměř 2 milióny rudoarmejců, z nichž více než 140 000 položilo životy za naši svobodu. Po jejich boku bojovaly tisíce polských, rumunských a československých vojáků. Jejich internacionální družba a společně prolitá krev se staly jedním z významných zdrojů dnešní politické a bojové jednoty armád Varšavské smlouvy.

Vítězství Sovětského svazu ve Velké vlastenecké válce mělo světový historický význam a zásadně ovlivnilo celý poválečný vývoj. Sovětský lid ubránil vymoženosti a výsledky Velké říjnové socialistické revoluce. Mezinárodní autorita SSSR velmi vzrostla a upevnilo se jeho mezinárodní postavení. Sovětské ozbrojené síly splnily nejen národní, ale i velký internacionální úkol. Zachránily svět před „hnědým morem“ a osvobodily z fašistické poroby mnoho národů Evropy. „V dlouhé válce, nejtěžší v dějinách naší vlasti, prokázal sovětský lid hrdinství, jaké lidstvo dosud nepoznalo. Dokázal nejen uhájit svou svobodu a nezávislost, ale

přispět rozhodující měrou k záchraně evropské civilizace před zničením fašistickými barbary.“ (Usnesení ÚV KSČ k 60. výročí VŘSR. Rudé právo 1. 2. 1977.)

Vítězství Sovětského svazu vyvolalo mohutnou vlnu národně osvobozené hnutí v koloniálních a závislých zemích. Světová koloniální soustava imperialismu se rozpadla. Podstatně zesílil vliv komunistických a dělnických stran na lidové masy. Porážka fašismu a aktivizace demokratických sil vytvořily příznivé předpoklady pro vítězství socialistických revolucí v celé řadě států Evropy a Asie. To vedlo k vytvoření silné světové socialistické soustavy — nejvýznamnější události v dějinách lidstva po Velké říjnové socialistické revoluci.

Světová socialistická soustava — dílo mezinárodní dělnické třídy — každým rokem zvyšuje svou politickou, ekonomickou i vojenskou sílu a vystupuje jako spolehlivá opora celého pokrokového a protimperialistického hnutí. Soustavné upevňování světové socialistické soustavy představuje jeden z hlavních směrů internacionálního úsilí a třídního boje v mezinárodní oblasti, tj. úsilí, které ztělesňuje základní zákonitosti současného společenského vývoje zobecnující celosvětovou zkušenost komunistického, dělnického a národně osvobozené hnutí. Mezinárodní porada komunistických a dělnických stran v roce 1969 zdůraznila: „Světová socialistická soustava je vedoucí revoluční silou a oporou protimperialistického hnutí. Čím ostřeji se projevuje boj nového a starého světa, tím větší význam nabývá využívání všech možností nového společenského zřízení, upevňování síly socialistických zemí a široká všestranná koordinace jejich úsilí.“ (Dokumenty moskevské rady Komunistických a dělnických stran. Praha 1969, s. 11.)

Světová socialistická soustava zaujímá v současném revolučním hnutí ústřední místo především proto, že v ní probíhá proces vytváření nové společnosti, upevňování socialistického typu mezinárodních vztahů. Perspektivy rozvoje světového revolučního procesu závisí na co nejtěsnějším sjednocení zemí socialismu. Proto komunistické a dělnické strany přikládají velký význam zvláště rozvoji všestranné spolupráce socialistických zemí a rozvíjejí ji ve všech sférách: ekonomické, politické i vojenské. Celý průběh konstituování a rozvoje světové socialistické soustavy i přes potíže, které je nutné překonávat, svědčí o převaze nového společenského řádu nad kapitalismem a o vysoké dynamice dalšího rozvoje. Rozhodující pro růst jejího vlivu je skutečnost, že zájmy

a politika světové socialistické soustavy splývají se zájmy a tužbami všeho lidstva. Proto i úspěchy dosahované v procesu socialistické výstavby prospívají světovému boji za mír, demokracii, národní nezávislost a socialismus.

Ekonomická, politická a vojenská síla socialistických států, znásobená jejich vzájemnou součinností a jednotou, je pevným základem pro zabezpečení nezávislosti, suverenity a celistvosti socialistické soustavy jako celku i jednotlivých socialistických zemí a jejich socialistických vymožeností. Socialistický internacionalismus předpokládá úzkou spolupráci všech vlád socialistických zemí při ohrožení kterékoli socialistické země ze strany imperialismu, při jejím přepadení nebo při pokusu o vývoz kontrarevoluce do kterékoli socialistické země. Zároveň předpokládá poskytnutí efektivní a rychlé hospodářské a vojenské pomoci oběti agrese.

Aby uchránily své socialistické zřízení a zabránily imperialistické agresi, uzavřely mezi sebou socialistické státy jednak dvoustranné, jednak mnohostranné smlouvy. V souladu s těmito smlouvami i s internacionálním posláním poskytl SSSR pomoc Mongolské lidové republice v roce 1939 a Maďarské lidové republice v roce 1956. Socialistické země pak poskytly velkou a všestrannou pomoc Korejské lidové demokratické republice, revoluční Kubě, ČSSR v roce 1968, vietnamskému lidu a dalším zemím.

To vše potvrzuje skutečnost, že spojenectví bratrských zemí, budované na leninských principech nerozborného přátelství a proletářského internacionalismu bezpečně zajišťuje suverenity a celistvost každého članku socialistického společenství.

V důsledku rozvoje socialismu se teorie i praxe internacionální obrany socialismu obohacuje novými poznatky a zkušenostmi. Komunistické a dělnické strany bratrských zemí úspěšně řeší důležité úkoly v oblasti kolektivní obrany, při koordinaci politických, ekonomických a vojenských úsilí.

Na základě fundamentálních leninských idejí, dále tvůrčím způsobem rozvinutých v činnosti bratrských stran, byla všestranně rozpracována teorie kolektivní obrany socialismu. V souladu s dosaženou úrovní a perspektivami světového společenského vývoje byla plně rozpracována historická nutnost internacionálního úsilí při obraně socialismu, charakterizovány podstata, cíle a úkoly této obrany. Byly objasněny základní sféry, směry, zákonitosti a principy politického, ekonomického, ideolo-

gického a vojenského mechanismu zajišťování společné obrany.

Nejplněji vyjadřuje toto úsilí při uplatňování leninských principů internacionální obrany organizace Varšavské smlouvy. Organizace Varšavské smlouvy je vpravdě obranným svazkem, který byl vytvořen s jediným cílem — spoutat imperialistické agresory, uhájit socialistické vymoženosti národů a světový mír. Její členové nikoho neohrožují, neuplatňují nároky na cizí území a nevmešují se do vnitřních záležitostí jiných států. Organizace Varšavské smlouvy nejen chrání zájmy bratrských národů našeho socialistického společenství, ale i účinně napomáhá zachovat světový mír.

Při rozvíjení součinnosti zemí socialistického společenství sdružených ve Varšavské smlouvě, jejich spolupráce a vzájemné pomoci v oblasti obrany připadá nejvýznamnější místo Sovětskému svazu a jeho armádě. Tato skutečnost vyplývá z faktu, že Sovětská armáda je nejzkušenější a nejvšestranněji vybudovanou armádou zemí socialistického společenství. To má zvláštní význam zejména v podmínkách vědeckotechnické revoluce ve vojenství, kdy zabezpečení spolehlivé obrany klade mimořádné nároky na lidské a zejména materiální zdroje států.

Uzavření Varšavské smlouvy bylo začátkem kvalitativně vyšší etapy mezistátních vztahů socialistických zemí a přispělo k úzké koordinaci jejich zahraničně politického úsilí. Uplynulých 25 let existence Varšavské smlouvy dávají bezpočtu důkazů, že je hlavním koordinacním centrem zahraničně politické činnosti bratrských zemí. V tomto duchu hodnotil úlohu Varšavské smlouvy i XXV. sjezd KSSS. Těsná spolupráce členských států Varšavské smlouvy je účinným prostředkem vlivu na nejdůležitější mezinárodní události. Přitom nabývá stále více na významu, že „jádrom jednoty a spolupráce států socialistického společenství, sdružených na základech socialistického internacionalismu v rámci Varšavské smlouvy a RVHP, je pevný bojový svazek marxisticko-leninských stran těchto zemí“. (XV. sjezd KSČ, Praha 1976, s. 89.)

Platnost leninského principu internacionální obrany socialismu neztrácí na svém významu, ale naopak nabývá na stále nových dimenzích. Je tomu tak proto, že nynější etapa obrany socialismu se odlišuje řadou důležitých rysů, podmínek zvláštností jejího vývoje a rovněž novou, daleko vyšší úrovní vztahů a spolupráce socialistických zemí a jejich armád.

Za prvé, v současnosti vzrostla měřítka

a rozšířil se rozsah internacionálních úkolů obrany socialismu. To souvisí s rozvojem socialistických zemí, se zvyšováním jejich podílu na řešení světových problémů a současně s trvajícím vojenským ohrožením ze strany reakčních agresivních sil.

Za druhé, zvýšily se možnosti obrany socialismu v souvislosti s rozvojem socialistického společenství, upevňováním ekonomických a vojenských možností každé z bratrských zemí, mnohostrannosti a univerzálnosti jejich vztahů, těsnou koordinací jejich zahraniční politiky.

Za třetí, objevily se nové perspektivy pro další revoluční oddíly pracujících jako důsledek dalšího upevňování pozic reálného socialismu.

Za čtvrté, praxe integrace obranných úsilí zemí socialismu stále přesvědčivěji demonstrovuje své mírumilovné humánní zaměření, svou zásadní odlišnost od vojenské integrace kapitalistických států. Lidé na celém světě se stále názorněji přesvědčují o tom, že s podstatou socialismu jsou neslučitelné války, násilí a agrese. Přitažlivost reálného socialismu soustavně vzrůstá.

U příležitosti oslav Dne armády v roce 1978 hovořil soudruh Husák o velkém úsilí zemí socialistického společenství, sdružených ve Varšavské smlouvě, mezi nimi i ČSSR, o zajištění míru, o pokojném řešení mezinárodních problémů a dalším uvolňování mezinárodního napětí. Varoval však, že na naší planetě jsou i síly, které by chtěly problémy řešit i ji-

nak. Proto se musíme všemožně starat o zajištění obrany naší svobody, pokojného života našeho lidu, o to, aby naše armáda měla vše, co potřebuje k plnění svých úkolů.

V posledním období bylo dosaženo díky principiálně důsledné mírové politice zemí socialistického společenství v čele se Sovětským svazem dalších významných úspěchů. Z nich je nutné uvést především podepsání SALT 2 — dohody o omezení strategických útočných zbraní. Tento krok znamenal zpomalení závodů ve zbrojení, vedl k dalšímu ozdravení mezinárodního ovzduší a objektivně napomáhá zlepšení vnějších podmínek pro výstavbu socialismu a komunismu. Na druhé straně však musíme vidět, že agresivní podstata imperialismu se nezměnila. Projevuje se to mimo jiné v tom, že dohoda SALT 2 má hodně odpůrců v USA a také v jiných státech. Projevuje se to dále i v tom, že náklady útočného bloku NATO i nadále rostou, že jsou důrazně vznášeny požadavky na „modernizaci a upevňování obrany“. Pro nás je důležité, že se tyto požadavky objevují zejména v sousední NSR a že tyto požadavky můžeme doložit též rostoucím vojenským rozpočtem.

Tato fakta o soustavné eskalaci militarismu nemohou země socialistického společenství ponechat bez povšimnutí. Jsou nuceny udržovat svou obranyschopnost na potřebné úrovni, soustavně zdokonalovat svou spolupráci v duchu leninských idejí socialistického internacionalismu a vytvořit tak podmínky pro mírovou výstavbu socialismu a komunismu.

35. výročí závěrečných operací Velké vlastenecké války v Evropě

Zkušenosti z vedení válek mnoha století svědčí o tom, že jedním z nejdůležitějších faktorů, který předurčuje vítězství nebo porážku ve válce, je úroveň vojenského umění obou válčících stran. Vítězné zakončení Velké vlastenecké války Sovětského svazu proti fašistickému Německu nezvratně dokázalo převahu sovětského vojenského umění nad vojenským uměním nejsilnější, nejzkušenější a nejprůpravenější imperialistické armády, jakou v té době byla hitlerovská armáda.

V celém průběhu války sovětské ozbrojené síly neustále zdokonalovaly své bojové mistrovství, hledaly a používaly nové, účinnější způsoby organizace a vedení válečné činnosti. Nejcharakterističtější rysy sovětského vojenského umění a jeho převahy nad vojenským uměním německé fašistické armády se v plné míře projeví v závěrečných operacích Velké vlastenecké války — v berlínské a pražské operaci. Vzhledem ke svým vojenskopolitickým výsledkům tyto operace zaujmají zvláštní místo nejen ve Velké vlastenecké, ale i v celé druhé světové válce. Právě v nich sovětské ozbrojené síly dokončily porážku německého fašistického wehrmachtu, donutily hitlerovské Německo k bezpodmínečné kapitulaci a tak ukončily druhou světovou válku v Evropě.

Berlínská operace (16. dubna—7. května 1945) byla připravena a vedena ve složité vojenskopolitické situaci, charakterizované vytrvalou snahou hitlerovského vedení protáhnout válku, zasít svár

v táboře svých protivníků a dosáhnout separátního míru mezi Německem a Angloameričany za zády Sovětského svazu.

V průběhu pražské operace (6.—11. května 1945) velení německé skupiny armád „Střed“ odmítlo kapitulovat sovětským vojskům (po 8. květnu), počítalo se zpomalováním jejich útoku úpornou obranou, aby tak umožnilo americkým vojskům proniknout pokud možno nejhlouběji do nitra Československa. Plánovalo s vyvedením svých divizí a bojové techniky do zóny, kterou obsadily Američané. Obě tyto skutečnosti měly bezprostřední vliv na přípravu a vedení posledních operací Velké vlastenecké války.

Sovětské Hlavní velení, aby zmařilo plány vojenskopolitického vedení fašistického Německa na protažení války a rozkol se spojenci, připravilo a uskutečnilo obě operace v maximálně krátké době. Proto na rozdíl od jiných velkých operací, jejichž příprava trvala jeden až dva měsíce, Hlavní stan vrchního velení věnoval na přípravu berlínské operace dvanáct dní, na přípravu pražské operace jen pět až šest dní. Ve spojitosti s obtížnou situací, do které se dostali povstalci Prahy, i tato omezená doba byla zkrácená na jeden až dva dny.

Příprava takových velkých strategických operací ve velmi omezených lhůtách byla zabezpečena rostoucími možnostmi sovětské ekonomiky a vysokou operačně strategickou zralostí sovětských velitelských kádřů na konci války.

Berlínská operace

Průlom silné obrany nepřítele, zničení jeho velkých sil a rychlé dobytí Berlína vyžadovaly nutnost vytvořit silná úderná uskupení a použití nejúčelnějších a nejrozhodnějších způsobů vedení bojové činnosti.

Hlavní stan vrchního velení zasadil k vedení berlínské operace vojska tří frontů — 1. a 2. běloruského a 1. ukrajinského, celkem 21 vševojskových, 4 tankové a 3 letecké armády, 10 samostatných tankových a mechanizovaných sborů, 4 jezdecké sbory. Kromě toho předpokládal využít částí sil Baltského válečného loďstva a 18. armádu dálkového letectva, vojsk PVOS a Dněperskou válečnou flotilu, operačně podřízenou 1. běloruskému frontu. K závěrečné operaci ke zničení fašistického Německa se připravovala i polská vojska ve složení dvou armád, tankového a leteckého sboru, dvou dělostřeleckých divizí, průlomu a samostatné minometné brigády.

V důsledku všech opatření bylo soustředěno na berlínském směru uskupení vojsk, které mělo převahu nad nepřítelem (viz tabulku 1).

Cílem operace bylo v krátké době zni-

částech. Sovětská vojska měla potom vyjít na Labe.

V souladu se zámyslem operace Hlavní stan vrchního velení stanovil frontům konkrétní úkoly.

Velitel vojsk 1. běloruského frontu dostal rozkaz připravit a vést operaci s cílem ovládnout hlavní město Německa a nejpozději 12. až 15. den operace vyjít na řeku Labe. Front musel vést tři údery: hlavní — přímo na Berlín z kostrzynského předmostí a dva pomocné — severně a jižně Berlína. Tankové armády měly být zasazeny po průlomu obrany k rozvíjení úspěchu k obejití Berlína ze severu a severovýchodu. Hlavní stan posílil front osmi dělostřeleckými divizemi průlomu a vševojskovou armádou.

1. ukrajinský front měl zničit uskupení nepřítele v prostoru Gottbus a jižně Berlína, nejpozději 10. až 12. dne operace ovládnout čáru Beelitz, Wittenberg a dále po řece Labe po Dresden. Front dostal rozkaz vést dva údery: hlavní — ve všeobecném směru na Spremberg a pomocný — na Dresden. Na levém křídle měla vojska frontu přejít do obrany. K posílení úderného uskupení dostal front

Tabulka 1

Síly a prostředky	Sovětská vojska	Německá fašistická vojska	Poměr
Počet osob (v tisících)	2 500	1 000	2,5 : 1
Děla a minomety	41 600	10 400	4,0 : 1
Tanky, SHD a útočná děla	6 250	1 500	4,1 : 1
Bojové letouny	7 500*)	3 300	2,3 : 1

*) Včetně 800 letounů dálkového letectva

čit hlavní síly skupin armád „Visla“ a „Střed“, ovládnout Berlín a po vyjítí na řeku Labe spojit se s vojsky západních spojenců. To mělo zbavit fašistické Německo možnosti dalšího organizovaného odporu a přinutit je k bezpodmínečné kapitulaci.

Podstatou zámyslu bylo mohutnými údery vojsk tří frontů prolomit obranu nepřítele na Odře a Nise, rozvíjet útok do hloubky, obklíčit hlavní uskupení německých fašistických vojsk na berlínském směru se současným jeho rozdělením na několik částí a jejich dalším zničením po

dvě vševojskové armády a sedm dělostřeleckých divizí průlomu. Obě tankové armády měly být zasazeny na směru hlavního úderu po průlomu obrany.

Ukolem vojsk 2. běloruského frontu bylo násilným přechodem překonat Odru, zničit štětínské uskupení nepřítele a nejpozději 12. až 15. dne operace ovládnout čáru Anklam, Waren, Wittenberge. Za výhodných podmínek měla, při činnosti částí sil za pravým křídlem 1. běloruského frontu, útočit na obranu nepřítele podél levého břehu Odry. Pobřeží Baltského mo-

ře, od ústí Visly po Altdamm měla spolehlivě chránit část sil frontu.

Začátek útoku vojsk 1. běloruského a 1. ukrajinského frontu byl stanoven na 16. duben. Za čtyři dny měla přejít do útoku vojska 2. běloruského frontu.

Hlavní úsilí tří frontů směřovalo tak v první řadě ke zničení nepřátelské obrany a potom k obklíčení a rozdělení hlavních sil hitlerovců na berlínském směru. K obklíčení uskupení nepřítele mělo dojít obejitím Berlína ze severu a severozápadu vojsky 1. běloruského frontu, z jihu a jihozápadu vojsky 1. ukrajinského frontu. Jeho rozdělení zabezpečoval úder dvou vševojskových armád 1. běloruského frontu ve všeobecném směru na Brandenburg.

V souladu se stanovenými úkoly sovětská vojska přikročila k přímé přípravě operace.

Velitelé frontů při přípravě útoku snažili se vytvořit mohutná úderná uskupení. 1. běloruský front na směr hlavního úderu na úseku 44 km (25 % celkové šířky pásma frontu) soustředil 55 % střeleckých divízií, 61 % děl a minometů, 79 % tanků a SHD. 1. ukrajinský front na úseku 51 km (13 % celkové šířky pásma frontu) soustředil 48 % střeleckých divízií, 75 % děl a minometů, 73 % tanků a SHD. Takové soustředění sil a prostředků umožnilo vytvořit vysoké operační hustoty a dosáhnout rozhodující převahy nad nepřítelem.

Soustředění značných sil a prostředků na směrech hlavních úderů umožnilo vytvořit hlubokou sestavu vojsk. Fronty měly silné sledy rozvíjení úspěchu, silné druhé sledy a zálohy; to zabezpečovalo narůstání sil v průběhu operace a její rozvíjení ve vysokých tempech. K vytvoření silných úderných uskupení dostávaly vševojskové armády pásma v šířce od 8 do 17 km. Vševojskové armády úderných uskupení 2. a 1. běloruského frontu prolamovaly obranu nepřítele v úsecích 4–7 km, 1. ukrajinského frontu 8–10 km. K zabezpečení maximální síly počátečního úderu byly operační sestavy většiny vševojskových armád v jednom sledu, bojové sestavy sborů a divízií zpravidla ve dvou, někdy i ve třech sledech. Střelecké divíze na směrech hlavních úderů obyčejně dostávaly pásma útoku v šíři do 2 km u 1. běloruského frontu a do 3 km u 1. ukrajinského frontu.

Operační sestava tankových armád k zasazení do sražení byla ve dvou sledech. V sestavě druhého sledu byl zpravidla mechanizovaný sbor. Bojové sestavy tankových a mechanizovaných sborů byly rovněž ve dvou sledech. Hustoty

tanků přímé podpory pěchoty v armádách úderných uskupení byly různé a dosahovaly: V 1. běloruském frontu 20–44, v 1. ukrajinském frontu 10–14, ve 2. běloruském frontu 7–35 tanků a SHD na 1 km fronty.

Při plánování dělostřeleckého útoku v berlínské operaci bylo charakteristické ještě větší soustředování dělostřelectva na směrech hlavních úderů než tomu bylo dříve, vytváření vysokých hustot v období dělostřelecké přípravy a zabezpečení nepřetržité palebné podpory vojsk v průběhu celého útoku.

Nejsilnější uskupení dělostřelectva bylo u 1. běloruského frontu; to umožnilo soustředit asi 300 děl a minometů na 1 km úseku průlomu.

K dosažení překvapení útoku hlavního úderného uskupení bylo rozhodnuto zahájit zteč pěchoty a tanků přímé podpory 1,5–2 hodiny do svítání. K osvětlení terénu a oslepení nepřítele bylo použito v pásmech útoku čtyř armád 143 světlometů, které začaly svítit současně se zahájením zteče pěchoty.

Silné dělostřelecké uskupení bylo i u 1. ukrajinského frontu. Velitelství frontu uskutečnilo přeskupení dělostřelectva a soustředilo asi 270 děl a minometů na 1 km průlomu.

U 2. běloruského frontu byly hlavní síly dělostřelectva rovněž soustředěny na úsecích průlomu, kde hustoty dosahovaly přes 230 děl a minometů na 1 km. Dělostřelecký útok plánovaly armády v důsledku různých podmínek násilného přechodu Odry.

V armádách úderných uskupení 2. a 1. běloruského frontu byly vytvářeny silné plukovní, divízní, sborové a armádní dělostřelecké skupiny. U 1. ukrajinského frontu místo sborových skupin vyčleňovala každá armádní skupina ze svého složení sborové podskupiny. To umožňovalo velitelům armád mít ve svém podřízení silné dělostřelecké prostředky pro manévry v průběhu operace.

Značné množství dělostřelectva vyčleňovaly fronty k vedení palby přímou střelbou a zabezpečení zasazení rychlých svazků do sražení.

Velké letecké uskupení nepřítele a blízkost jeho letišť od čáry dotyku kladly vysoké požadavky na spolehlivé zabezpečování pozemních vojsk před údery ze vzduchu. Na začátku operace v sestavě tří frontů a sborů vojsk PVOS, které měly bránit frontové objekty, bylo 3275 stíhacích letounů, 5151 protiletadlových děl a 2976 protiletadlových kulometů. Základem organizace PVO byl princip soustředěné-

ho používání sil a prostředků ke spolehlivému zabezpečení bojových sestav pozemních vojsk na směrech hlavních úderů.

Hlavní síly letectva frontů byly použity soustředěně k podpoře útoku úderných uskupení. Letectvo plnilo úkoly vedení vzdušného průzkumu, obrany pozemních vojsk před údery nepřítele ze vzduchu, zabezpečení průlomu obrany a zasazení rychlých vojsk do sražení, boje se zálohami nepřítele.

Nejdůležitějším úkolem 4. letecké armády 2. běloruského frontu bylo zabezpečení násilného přechodu řeky Odry.

Úkolem 16. letecké armády 1. běloruského frontu bylo nadále udržovat nadvládu ve vzduchu, spolehlivě bránit vojska a přepravu, v noci v období dělostřelecké přípravy vést údery na štáby, spojovací uzly a dělostřelecká postavení nepřítele.

Úkolem 2. letecké armády 1. ukrajinského frontu bylo před násilným přechodem řeky Nisa zřítit dymovou clonu v pásmu útoku úderného uskupení a na jeho bocích, v období překonávání řeky a útoku na jejím levém břehu vést hromadné údery na bojové sestavy nepřítele v přímém dotyku, na jeho místa velení a uzly odporu v hloubce obrany.

Důležitý význam mělo ženijní zabezpečení. Hlavními úkoly ženijních vojsk byly: zřizování přeprav a příprava předmostí pro útok a součinnost s vojsky v průběhu operace. Např. v pásmu 1. běloruského frontu bylo zřízeno přes Odru 25 mostů a připraveno 40 přívozových přeprav. U 1. ukrajinského frontu bylo připraveno k úspěšnému násilnému přechodu Nisy 2440 ženijních dřevěných loďek, 750 běžných metrů útočných lávek a přes 1000 metrů prvků dřevěných mostů o únosnosti 16 až 60 tun.

Jednou ze zvláštností berlínského operace byla nevelká délka trvání období na její přípravu — celkem 13—15 dní. Za tak krátkou dobu bylo nutné uskutečnit velké množství různorodých a velmi složitých opatření k přípravě vojsk a štábů.

Velmi obtížné bylo početné přeskupení vojsk, která se zúčastnila východopomořanské a hornoslezské operace. Po jejich skončení bylo možné soustředit hlavní síly na berlínském směru.

Největší bylo přeskupení vojsk 2. běloruského frontu, jehož hlavní síly byly rozvinuty u Baltského oblouku a v průběhu 6—9 dní byly přesunuty na 250 až 300 km. Přesun vojsk a bojové techniky se uskutečňoval železnici, automobilní dopravou, někdy i kombinovaným způsobem, někdy i pěšky. K zabezpečení utajení probíhaly přesuny nejčastěji v noci.

V rámci bojové přípravy vojsk byla věnována hlavní pozornost stmelení jednotek, sladění součinnosti mezi druhy vojsk, jejich nácvikům při překonávání vodních překážek a při bojové činnosti v obydlích prostorech.

U frontu probíhaly velitelsko-štábní cvičení se štáby dělostřeleckých sborů a divízií, se štáby dělostřeleckých, tankových a leteckých útvarů a svazků.

Důležitým opatřením bylo plnění úkolů operačního maskování, jehož cílem bylo zabezpečit operačně taktické překvapení útoku.

Velmi krátké termíny na přípravu operace podmiňovaly zvlášť intenzivní charakter práce týlu, protože bylo nutné vytvořit nezbytné zásoby různého materiálu. Jen u 2. běloruského frontu bylo nutné převézt v období přípravy operace 127,3 tisíc tun nákladů. Přitom týlové útvary frontu musely současně vyčlenit přes tisíc nákladních automobilů k zabezpečení přeskupení vojsk.

Dokonalá příprava přísunu prostředků zásobování a přísná kontrola orgánů týlu ze strany vojenských rad umožnily zabezpečit vojska vším potřebným. Na začátku operace měly fronty průměrně 2,2—4,5 palebných průměrů hlavních druhů munice, 9,5 náplně vysokootánového benzínu, 4,1 náplně automobilního benzínu a 5 náplní naftového paliva.

Porážka berlínského uskupení nepřítele a dobytí Berlína Sovětskou armádou byly závěrečným aktem v boji proti fašistickému Německu. S pádem jeho hlavního města ztratilo veškerou možnost vedení organizovaného ozbrojeného zápasu a brzy kapitulovalo.

Sovětská vojska v průběhu berlínského operace zničila 70 pěších, 12 tankových a 11 motorizovaných divízií a velkou část

letectva wehrmachtu. Zajala asi 480 tisíc vojáků a důstojníků, ukořistila jako trofejní materiál asi 11 tisíc děl a minometů, přes 1,5 tisíce tanků a útočných děl, 4,5 tisíce letounů.

Spolu se sovětskými vojáky se zničení tohoto nepřátelského uskupení aktivně zúčastnili vojáci a důstojníci Polské armády. Obě polské armády bojovaly v prvním operačním sledu sovětských frontů.

12,5 tisíce polských vojáků se zúčastnilo útoku na Berlín.

Berlínská operace je jednou z největších operací druhé světové války. Je charakteristická výjimečně vysokou intenzitou boje na obou stranách. Fašistická vojska kladla odpor s neobyčejnou úporností. O stupni rozhořčených bojů svědčí i velké ztráty sovětských vojsk. Od 16. dubna do 8. května ztratila přes 102 tisíc lidí. Pro srovnání: angloamerická vojska na celé západní frontě ztratila v průběhu roku 1945 260 tisíc lidí.

Tak jako i v předcházejících operacích, i v berlínské operaci projevili sovětské vojáky vysoké bojové mistrovství, odvahu a masové hrdinství.

Berlínská operace byla značným přínosem pro teorii a praxi sovětského vojenského umění. Byla připravena a uskutečněna na základě všestranného zhodnocení a tvůrčeho využití nejbohatších zkušeností sovětských ozbrojených sil, získaných v průběhu války. Současně vojenské umění sovětských vojsk v této operaci má řadu zvláštností.

Operace byla připravena v krátké době. Jejich hlavních cílů — obklíčení a zničení hlavního uskupení nepřítele a dobytí Berlína — dosáhla sovětská vojska za 16—17 dní.

Omezená doba na přípravu takové rozsáhlé operace vyžadovala od velitelů a štábů všech stupňů nové, účinnější formy a metody práce. Nejen na stupni frontů a armád, ale i sborů a divizí se používala obvykle souběžná metoda práce velitelů a štábů. Na všech velitelско-štábních stupních se neustále dodržovalo pravidlo, rozpracované a uplatňované v předcházejících operacích, dávat vojskům k dispozici pokud možno co nejvíce času na jejich bezprostřední přípravu k bojové činnosti.

Berlínská operace se vyznačuje jasností strategického zámyslu, který plně odpovídal stanoveným úkolům a zvláštnostem vzniklé situace. Je klasickým vzorem útoku skupiny frontů, vedeného s tak rozhodným cílem. Sovětská vojska v průběhu této operace obklíčila a zničila největší uskupení nepřátelských vojsk v dějinách válek.

Současný útok tří frontů v pásmu širokém 300 kilometrů, s vedením šesti úderů, vázal zálohy nepřítele, napomáhal dezorganizaci jeho velení a v řadě případů umožnil dosáhnout operačně taktického překvapení.

Pro sovětské vojenské umění v berlínské operaci jsou charakteristické rozhodné soustředění sil a prostředků na směrech hlavních úderů, vytvoření vysokých hustot prostředků umlčování a hluboké členění bojových sestav vojsk do sledů, což zabezpečilo poměrně rychlý průlom obrany nepřítele, následné obklíčení a zničení jeho hlavních sil a uchování celkové převahy nad nepřítelem v průběhu celé operace.

Berlínská operace je velmi poučná zkušenostmi různorodého bojového použití tankových a mechanizovaných vojsk. Zúčastnily se jí 4 tankové armády, 10 samostatných tankových a mechanizovaných sborů, 16 samostatných tankových a samohybných dělostřeleckých brigád a více než 86 samostatných a samohybných dělostřeleckých pluků. Operace znovu názorně dokázala účelnost nejen taktického, ale i operačního soustředění tankových a mechanizovaných vojsk na nejdůležitějších směrech. Vytvoření silných sledů pro rozvíjení úspěchu u 1. běloruského a 1. ukrajinského frontu (každý ve složení dvou tankových armád) bylo nejdůležitějším předpokladem úspěšného vedení celé operace. Ta znovu potvrdila, že tankové armády a sbory, za předpokladu jejich správného použití, jsou hlavním prostředkem rozvíjení úspěchu.

Bojové použití dělostřelectva v operaci bylo charakterizováno dovedným jeho soustředěním na směrech hlavních úderů, vytvářením dělostřeleckých skupin na všech organizačních stupních — od pluku po armádu, centralizovaným plánováním dělostřeleckého útoku, širokým manévrem dělostřelectva (i velkých dělostřeleckých svazků) a neustálou palebnou převahou nad nepřítelem.

Umění sovětského velení při využívání letectva se projevilo především v jeho soustředěním a těsné součinnosti s pozemními vojsky. K jejich podpoře směřovalo hlavní úsilí všech leteckých armád, včetně dálkového letectva. Sovětské letectvo v berlínské operaci neustále udržovalo nadvládu ve vzduchu. V 1317 vzdušných bojích sestřelilo 1132 letounů nepřítele. V prvních pěti dnech operace zničilo hlavní síly, v dalších i ostatní část nepřátelského letectva.

Sovětské letectvo v berlínské operaci bojovalo obranná zařízení nepřítele, ničilo a umlčovalo jeho palebné prostředky a živou sílu. V těsné součinnosti s vševojskovými svazky vedlo údery na nepřítele ve dne v noci, bombardovalo jeho vojska na

komunikací i na bojištích, při jejich přesunu z hloubky a při vyjití z obklíčení, narušovalo velení. Použití letectva bylo charakterizováno centralizovaným velením, včasnou změnou letišť, nepřetržitým nárůstáním úsilí při plnění hlavních úkolů. Nakonec můžeme říci, že bojové použití letectva v berlínské operaci nejlépe vyjadřovalo podstatu té formy vedení bojové činnosti, která se v letech války nazývala leteckým útokem.

V berlínské operaci se dále zdokonalilo umění organizovat součinnost. Základy strategické součinnosti byly položeny již při rozpracování jejího zámyslu, a to přesným sladěním činnosti frontů a druhů ozbrojených sil ve prospěch úspěšného plnění hlavních operačně strategických úkolů. Neustálá byla zpravidla i součinnost frontů v rámci strategické operace.

Velké umění při zabezpečení bojové činnosti prokázaly politické orgány. Intenzivní a cílevědomá práce velitelů, politických orgánů, stranických a komсомolských organizací zabezpečila vysoké morálně bojové vlastnosti všech vojáků. Napomáhala splnění historického úkolu — vítěznému ukončení války s fašistickým Německem.

Úspěšné uskutečnění jedné z posledních operací druhé světové války v Evropě bylo zabezpečeno rovněž vysokou úrovní strategického řízení, vojevůdcovským uměním frontů a armád. Na rozdíl od většiny předcházejících strategických operací, kde činnost frontů koordinovali představitelé Hlavního stanu, v berlínské operaci řídilo vojska v celku přímo Hlavní velení. Hlavní stan a generální štáb prokázaly zvláště vysoké umění a pružnost při řízení sovětských ozbrojených sil. Současně stanovily úkoly frontům a druhům ozbrojených sil, upřesňovaly je v průběhu útoku v závislosti na změnách situace, organizovaly a udržovaly operačně strategickou součinnost, dovedně používaly strategické

zálohy, nepřetržitě doplňovaly vojska osobami, výzbrojí a bojovou technikou.

Svědectvím vysoké úrovně sovětského vojenského umění a mistrovství velitelů a náčelníků v berlínské operaci bylo úspěšné splnění složitého problému materiálně technického zabezpečení vojsk. Omezená doba na přípravu operace a velká spotřeba materiálních prostředků, podmíněná charakterem bojové činnosti, vyžadovaly velmi usilovnou práci týlových orgánů všech stupňů. O tom svědčí to, že v průběhu operace vojska tří frontů spotřebovala přes 7200 vagónů munice a od 2—2,5 (naftové palivo) do 7—10 (letecký benzín) frontových náplní pohonných hmot. Úspěchu při plnění týlového zabezpečení bylo dosaženo hlavně podstatným přiblížením materiálních zásob k vojskům a širokým využíváním automobilní dopravy k přísunu potřebných prostředků zásobování. Již v období přípravy operace automobilní doprava přisunula více materiálních prostředků než železnice. Např. 1. běloruský front dostal po železnici 238,4 tisíc tun munice, pohonných hmot a mazadel, automobilní dopravou frontu a armád 333,4 tisíc tun. Významnou úlohu při zabezpečení bojové činnosti vojsk měli vojenští topografové. Vojenská topografická služba včas a úplně zabezpečila vojska topografickými a speciálními mapami, připravila vychozí geodetické prvky pro vedení dělostřelecké palby, aktivně se zúčastnila vyhodnocování leteckých snímků, určovala souřadnice cílů. Např. jen vojskům a štábům 1. běloruského frontu a 1. ukrajinského frontu vydala 6,1 miliónů kusů map, vyhodnotila 15 tisíc leteckých snímků, určila souřadnice asi 1,6 tisíc operních a dělostřeleckých sítí, zabezpečila geodetické připojení 400 dělostřeleckých baterií. K zabezpečení bojové činnosti v Berlíně připravila topografická služba 1. běloruského frontu panoramatický plán města, který se stal velkou pomocí štábu při přípravě a vedení operace.

Berlínská operace vešla do dějin jako vítězné ukončení těžké a slavné cesty, kterou prošly sovětské ozbrojené síly, řízené komunistickou stranou. Operace byla vedena v podmínkách plného uspokojení potřeb frontů vším potřebným — bojovou technikou, výzbrojí a materiálně technickými prostředky. Týl zásobil vojska vším, co bylo potřebné pro konečnou porážku nepřítel. To je jedno z výmluvných a přesvědčivých svědectví organizace a mohutnosti ekonomiky sovětského socialistického státu.

—fb—

Pražská operace

Boj za osvobození Československa začal již v září roku 1944, kdy sovětská vojska vstoupila na jeho území. Do konce dubna roku 1945 osvobodila téměř celé Slovensko s jeho hlavním městem Bratislavou a velká průmyslová centra Moravskou Ostravu a Brno. Zničení berlínského uskupení wehrmachtu a pád Berlína měly za následek rozpadnutí celé vojenské mašinerie fašistického Německa. V prvních dnech května německá fašistická vojska, která bojovala na západní a italské frontě, přerušila odpor a přecházela do zajetí; zato na sovětsko-německé frontě a v Jugoslávii pokračovala v úporné obraně. Velké uskupení nepřítelů bylo na území Československa a severní části Rakouska.

Na začátku května v pásmu 1., 4., a 3. ukrajinského frontu na čáře Wurzen, Kamenz, Strzegom, Krnov, Sternberg, západně Brno, Stockerau, západně Gloggnitz bránila se vojska skupiny armád „Střed“ a část vojsk skupiny armád „Rakousko“. Toto uskupení mělo celkem 65 divízi, 3 brigády a 15 samostatných pluků. Hlavní síly vojsk nepřítelů působily před středním a levým křídlem 1. ukrajinského frontu a zaujaly předem připravenou silnou obranu. Před pravým křídlem frontu nebyla čára dotyku stabilní a obrana nepřítelů byla slabší. Na směrech úderů vojsk 4. a 2. ukrajinského frontu tvořila nepřátelskou obranu opevnění polního typu, vybudovaná v taktické hloubce. S jejich využitím se německá fašistická vojska úporně bránila a na celé řadě úseků vedla protizteče.

Vládnoucí kruhy fašistického Německa, které měly k dispozici ještě velké síly, nechtěly přiznat bezvýhodnost své situace. Spolu s monopolistickými kruhy Německa, na základě dřívějšího politického kursu, snažily se cestou separátní smlouvy s USA a Velkou Británií rozdělit spojenecké státy a získat čas pro záchranu svého militaristického státu. Dönitzova vláda počítala s tím, že bude bránit postup sovětských vojsk na západ a umožní angloamerickým vojskům volný průchod na východ a okupaci pokud možno velkého území Německa, Československa a Rakouska.

Situace německých fašistických vojsk na území Čech a Moravy se zkomplikovala rostoucím národně osvobozeným

hnutím. V důsledku postupu sovětských vojsk do nitra Československa se aktivizoval partyzánský boj. Na začátku března bojovalo v zemi 20 partyzánských svazků, brigád a oddílů o celkovém počtu 7700 lidí.

Fašistické velení několikrát hodnotilo situaci v Československu. Situaci skupiny armád „Střed“ hodnotilo jako beznadějnou, přesto však proti zdravému smyslu nepokládalo kapitulaci na východní frontě za možnou.

Vojenskopolitická situace, která vznikla na konci dubna a začátku května, vyžadovala mimořádná opatření k osvobození okupovaných území Československa. Dosud neskončilo zničení berlínského uskupení nepřítelů a Hlavní stan vrchního velení přijal rozhodnutí k uskutečnění pražské operace.

Sovětská vojska zaujímala výhodné strategické postavení: uskupení nepřítelů na území Československa bylo obchváčeno ze severu, východu a jihovýchodu armádami 1., 4., a 2. ukrajinského frontu. Na frontě široké 650 kilometrů, od Potsdamu po Krnov, bojoval 1. ukrajinský front. Vojska jeho pravého křídla a středu začala od 1. května postupně přeskupení a přípravu útoku na pražském směru. Současně vojska levého křídla zaujímala obranu na čáře západně Löwenberg, severně Krnov. 6. armáda pokračovala v blokování posádky pevnosti Breslau. Činnost pozemních vojsk podporovala 2. letecká armáda.

4. ukrajinský front bojoval v pásmu širokém 220 km, od Krnova po Vsetín, a dokončoval moravskoostravskou operaci. V sestavě 18. armády byl i 1. čs. armádní sbor. Pozemní svazky podporovala 8. letecká armáda, jejíž součástí byla 1. čs. smíšená letecká divize.

Od Vsetína po Korneuburg, v pásmu širokém 350 km, útočila vojska 2. ukrajinského frontu. Jeho pravé křídlo postupovalo na Olomouc vstříc vojskům 4. ukrajinského frontu. Ostatní vojska přešla dočasně do obrany. Pozemní vojska frontu podporovala 5. letecká armáda.

Na začátku května tak na frontě široké 1220 km, od Potsdamu po Dunaj, v sestavě tří Ukrajinských frontů bojovalo 20 vševojskových (včetně dvou rumunských a jedné polské), 3 tankové a 3 le-

tecké armády, jezdecko-mechanizovaná skupina, dále 5 samostatných tankových (jeden polský) sborů, jeden mechanizovaný a jeden jezdecký. Sovětská vojska měla převahu nad nepřítelem v živé síle více než dvojnásobnou, v počtu tanků byly síly stejné. Rozhodující převahu měla sovětská vojska v dělostřelectvu a letectvu — trojnásobnou (viz tabulku 2).

Příznivá celková vojenskopolitická situace a výhodné operační postavení umožnilo sovětským vojskům v krátké době splnit úkol k dokončení osvobození Československa.

Při plánování pražské operace snažilo se sovětské velení zvolit nejrozhodnější a

Velitel 2. ukrajinského frontu obdržel 2. května směrnicí Hlavního stanu s úkolem vést úder ve směru na Jihlavu a Prahu, v dalším vyjít na řeku Vltavu a osvobodit Prahu; částí sil pravého křídla měl front pokračovat v útoku ve směru na Olomouc.

Začátek útoku úderných uskupení obou frontů byl určen na 7. května.

V souladu s celkovým zámyslem operace rozhodl se velitel 1. ukrajinského frontu vést hlavní úder z prostoru Riesa podél levých břehů Labe a Vltavy ve směru na Prahu. Druhý úder s cílem rozdělit nepřátelské uskupení měl front vést třetí den operace z prostoru severozá-

Tabulka 2

Složení a poměr sil stran na začátku pražské operace

Síly a prostředky	Spojenecká vojska					Německá fašistická vojska	Poměr sil
	sovětská	polská	rumunská	československá	celkem		
Osoby (v tisících)	1 770,6	68,5	139,5	48,4	2 028	900	2,2:1
Děla a minomety (bez protiletadlového a reaktivního dělostřelectva)	27 722	957	1 451	322	30 452	9 700	3,1:1
Tanky, SHD, útočná děla	1 775	163	6	16	1 960	1 900	1:1
Vojenské letouny	2 942			72	3 014	1 000	3:1

nejúčinnější formu útoku tří frontů. Celkovým zámyslem bylo: vedením několika úderů na sbíhavých směrech na Prahu obklíčit, rozdělit a v krátké době zničit hlavní síly německých fašistických vojsk na území Československa, nedovolit jejich odchod na západ nebo jihovýchod. Hlavní údery do boků skupiny armád „Střed“ měla vést vojska 1. ukrajinského frontu z prostoru severozápadně Dresden a vojska 2. ukrajinského frontu z prostoru jižně Brno.

V souladu s tímto zámyslem vydal Hlavní stan frontům potřebná nařízení. Již 1. května dostal 1. ukrajinský front směrnicí k ukončení likvidace obklíčeného uskupení v prostoru Luckenwalde, ve svém pásmu očistit od nepřítelů území Berlína, nejpozději 4. května předat 1. běloruskému frontu zaujatý prostor v Hlavním městě Německa a jižně po čáře Lübben, Wittenberg. Potom vojska pravého křídla frontu měla rozhodným způsobem útočit ve všeobecném směru na Prahu.

padně Görlitz ve směru na Zittau, Mladá Boleslav, Praha. Třetí úder k obejítí Dresden z jihovýchodu vedla 2. polská armáda s 1. polským tankovým sborem. Při hloubce operace asi 150 km bylo plánováno průměrné denní tempo 20—25 km. Útok vojsk frontu zabezpečovala 2. letecká armáda.

Podle rozhodnutí velitele 2. ukrajinského frontu měl být veden hlavní úder na Prahu ráno 7. května z prostoru jižně Brno. Pozemní vojska podporovala 5. letecká armáda.

Velitel 4. ukrajinského frontu se rozhodl pokračovat v útoku na olomouckém směru, k úderu na Prahu vytvořit pohyblivou skupinu a připravit vzdušný výsadek v hodnotě střeleckého praporu. Činnost pohyblivé skupiny měla začít v závislosti na stupni odporu nepřítelů na pražském směru. 1. čs. armádní sbor dostal úkol pokračovat v útoku společně s vojsky 18. armády na Olomouc z východu. Útok zabezpečovala 8. letecká armáda.

V souladu s přijatými rozhodnutími začala ve frontech přeskupení vojsk a jejich bezprostřední příprava k útoku.

V průběhu přípravy útoku věnovali velitelé a političtí pracovníci značné úsilí mobilizování vojáků k rychlému a vzornému splnění složitého vojenskopolitického úkolu.

Všichni vojáci byli informováni o zahájení ozbrojeném povstání v Praze dne 5. května a o žádosti povstalců o pomoc, se kterou se obrátili na velení Sovětské armády a spojenců. To vše posilovalo útočného ducha sovětských vojáků.

Ráno 6. května byl zahájen v pásmu úderného uskupení 1. ukrajinského frontu průzkum bojem, který zjistil, že obrana nepřítele na tomto směru není souvislá a na řadě úseků jeho vojska odcházejí v jižním směru. Velitel frontu se rozhodl rozvíjet úspěch předsunutých praporů bezprostředním zasazením hlavních sil. Ve druhé polovině dne po krátké, ale mohutné dělostřelecké přípravě přešli do útoku hlavní síly vševojskových a tankových armád. Tím byla zabezpečena maximální síla úderu, rozhodné překonání obrany nepřítele a další postup vpřed bez obvyklých ztrát času, potřebného na zasazení tanků do průlomu. Ke konci prvního dne splnila vojska úkol prvního dne operace a vyšla do hloubky 23 km.

Útok úderného uskupení pokračoval narůstajícím tempem ke konci 7. května. Postoupilo do hloubky 45 km a vyšlo k severním svahům Krušných hor. Odsadilo město Meissen a zavázalo se do bojů u Dresden. V té době se vážně zhoršila situace povstalců v Praze. Obránci města potřebovali zbraně a munici.

Vzniklá situace vyžadovala od sovětských vojsk pokud možno co nejrychleji poskytnout pomoc povstalcům a odříznout vojskům skupiny armád „Střed“ všechny možné cesty odchodu na západ. 7. května přešla do útoku vojska středu a levého křídla 1. ukrajinského frontu. Téhož dne zahájila útok na Prahu i vojska 2. ukrajinského frontu. Po 30minutové dělostřelecké přípravě svazky prolomily obranu nepřítele na 25 kilometrové frontě a ke konci prvního dne vyšly do hloubky 12 km.

K rozvíjení úderu vojsk 2. ukrajinského frontu byla zasazena do sražení tanková armáda, která vyšla do hloubky více než 50 km, ovládla město Jaroměřice a vyšla k Jihlavě. Vojska 4. ukrajinského frontu pokračovala v útoku na Olomouc a 8. května ji osvobodila. Hlavní síly rozvinuly útok na pražském směru.

Rozhodujícím dnem v průběhu operace byl 8. květen. Ke konci tohoto dne voj-

ska pravého křídla 1. ukrajinského frontu postoupila do hloubky 40 km, zlomila odpor nepřítele na Krušných horách a vstoupila na území Československa. Předvoje tankových armád byly 70–80 km od Prahy.

Večer 8. května byla předána německým fašistickým vojskům výzva sovětského velení s požadavkem jejich bezpodmínečné kapitulace a s návrhem složit zbraně do 23,00 h. Velitelství skupiny armád „Střed“ však na výzvu vůbec neodpovědělo. Jak vyplývá z výpovědí zajatců 1. tankové armády v prostoru Olomouc, byla téhož dne německým vojskům oznámena kapitulace Německa současně s pokyny o nutnosti urychlit odchod na západ a přejít do amerického zajetí.

Tak jako dříve zůstávala velmi složitá situace v Praze. Dne 8. května fašistické velení dalo souhlas k odzbrojení svých vojsk za předpokladu, že jim bude poskytnuta možnost volného odchodu na západ. Česká národní rada přijala tento provokační návrh na naléhání členů buržoazních představitelů. Kromě toho fašisté dosáhli svolení vydat lehké zbraně až v době, kdy dosáhnou demarkační čáry s americkými vojsky. Večer začal odchod jednotlivých jednotek nepřítele. Mezitím útvary SS pokračovaly v barbarském ničení města.

V noci na 9. května 4. a 3. gardová tanková armáda 1. ukrajinského frontu prudce vyrazily do hloubky 80 km a za svítání jejich předvoje vstoupily do Prahy; v zápětí za nimi ráno 9. května i předvoje 3. gardové a 13. armády. Téhož dne vstoupily do hlavního města Československa z východu předvoje frontové rychlé skupiny ze 60. armády a předsunutý oddíl rychlé skupiny 38. armády 4. ukrajinského frontu. V sestavě frontu byli tankisté 1. samostatné československé tankové brigády. Z jihu vstoupily do města jednotky 6. gardové tankové armády a 1. jezdecko-mechanizované skupiny 2. ukrajinského frontu. Za aktivní podpory obyvatelstva sovětská vojska k 10,00 h. ráno zcela osvobodila Prahu od okupantů.

Po vyjití sovětských vojsk do prostoru Praha byly odříznuty cesty možného odchodu hlavních sil skupiny armád „Střed“ na západ a jihozápad. Mimo obklíčení zůstalo jen několik divizí, které byly na bocích uskupení nebo odříznutých od jeho hlavních sil. 10.–11. května zajala sovětská vojska hlavní síly hitlerovců. Současně armády 1. a 2. ukrajinského frontu pokračovaly v útoku na západ. Ke konci dne 11. května vyšly na čáru Chemnitz, Karlovy Vary, Plzeň, kde došlo k setkání s americkými vojsky.

V průběhu pražské operace bylo zaja- to asi 860 tisíc vojáků a důstojníků ne- přítel. Sovětská vojska ukořistila 9,5 ti- síc děl a minometů, 1800 tanků a samo- hybných děl, 1,1 tisíc letounů a rovněž velké množství další výzbroje a bojové techniky.

V pražské operaci spolu se sovětskými a československými vojsky bojovali za svobodu československého lidu polští a rumunští vojáci, důstojníci a generálové. Bojová činnost Sovětské armády za účasti polských, rumunských a československých vojsk na pražském směru byla vedena na základě zkušeností získaných v letech války, správného hodnocení sil a prostřed-

ků národních armád, součinnosti mezi ve- litelstvími a štáby. Věro idejím interna- cionální solidarity a svornosti pracujících a všech pokrokových sil v boji proti německým fašistickým zotročovatelům, so- větské velení neustále pečovalo o spoje- nce v boji, všestranně jim pomáhalo k do- sazení úspěchu, včas reagovalo na otázky, které vznikaly v průběhu plnění stanove- ných úkolů.

Osvobození Československa znamenalo zásadní obrat v osudech národů této ze- mě, které dokázaly za vedení své komu- nistické strany v krátké době uskutečnit důležité revoluční přeměny v politickém a ekonomickém životě.

Úspěšné dosažení politických cílů a splnění strategického úkolu v poslední operaci války v Evropě vyžadovalo vytvo- řit rozhodnou převahu v silách a prostřed- cích nad nepřítelem, použít nejrozhodněj- ší způsoby jejího velení.

Při plánování operace sovětské Hlavní velení věnovalo zvláštní pozornost vytvo- ření silných úderných uskupení v každém frontu, schopných nejen rychle překonat obranu nepřítele, ale i zničit jeho zálohy v hloubce. Proto Hlavní stan posílil fronty vojsky a bojovou technikou ze své zálo- hy a přeskupil na pražský směr síly a prostředky jiných frontů. 1. května roku 1945 vydal rozkaz veliteli 1. běloruského frontu vystřihnout nejpozději 4. května vojska 1. ukrajinského frontu v Berlíně a jižně. V důsledku toho došlo k uvolnění tří vševojskových a dvou tankových ar- mád. Velitel 1. ukrajinského frontu je za- členil do sestavy uskupení, které vedlo úder do levého boku skupiny armád „Střed“ v Československu. Na rozkaz Hlav- ního stanu velitel 2. ukrajinského frontu začlenil do sestavy úderného uskupení do- datečně ještě jednu vševojskovou armádu, předanou dva dny do zahájení operace od 3. ukrajinského frontu.

Při vytváření úderných uskupení je dů- ležité zdůraznit i složitost plnění tohoto úkolu. Před zahájením pražské operace byly přeskupeny v průběhu 3–5 dní na vzdálenost 100–200 km 4 vševojskové a 2 tankové armády, dva tankové sbory, 1 mechanizovaný, 1 jezdecký a 1 dělostřel- lecký sbor.

Rozhodné politické cíle operace, spo- jené s dokončením úplné porážky fašistic- kého Německa a s vítězným ukončením války, měly určující vliv na volbu forem a způsobů jejich vedení. Základem zámys- lu pražské operace byla myšlenka obklí-

čení nepřátelského uskupení se součas- ným jeho rozdělením a zničením.

Vojska tří frontů vedla sedm soustře- děných úderů na frontě o celkové délce přes 1000 km. Přitom hlavní údery pra- vých boků 1. a 2. ukrajinského frontu směřovaly ze severu a jihu na Prahu.

Zvolené formy a způsoby vedení praž- ské operace se zcela osvědčily. Nepřátel- ské uskupení bylo obklíčeno, rozděleno na několik částí a v krátké době zničeno. Pokusy německých fašistických vojsk o vy- jítí z obklíčení neměly úspěch. Vytvo- ření pevné vnitřní a vnější fronty obklíče- ní a vyčlenění dostatečných sil ke zničení obklíčeného uskupení byly nejdůležitější podmínkou úspěšného ukončení pražské operace.

Pražská operace je charakteristická smělým a rozhodným soustředěním sil a prostředků na směrech hlavních úderů armád a frontů. Stupeň soustředění sil a prostředků v pražské operaci byl nižší než v berlínské, protože obrana nepřítele na směrech hlavních úderů 1. a 2. ukra- jinského frontu nebyla hluboká a zpra- vidla spěšně zaujatá. Přesto na zvolených směrech, které tvořily 10–12 % celkové- ho pásma útoku frontů, soustředilo sově- tské velení na začátku operace přes 40 % dělostřelectva a asi 80 % tanků a samo- hybného dělostřelectva.

Charakter obrany nepřítele a uskupení jeho vojsk, kromě toho i úkoly frontů a armád, staly se příčinou řady zvláštností v jejich operační sestavě a v bojových sestavách svazků. K zabezpečení maximál- ní síly počátečního úderu k průlomů nepřátelské obrany měla převážná většina vševojskových armád operační sestavu v jednom sledu.

Velké síly rychlých vojsk, včetně tří tankových armád, byly použity k rozvíje- ní úspěchu. Charakteristická zvláštnost

použití tankových armád 1. ukrajinského frontu v této operaci tkvěla v tom, že obě začínaly útok současně s vševojskovými armádami a působily v jejich bojových sestavách. V podmínkách poměrně slabé obrany nepřitele na daném směru jim to umožnilo rychle proniknout do operačního prostoru, překonat Krušné hory a šestý den vyjít do Prahy.

Pražská operace je velmi poučná i zkušenostmi z použití tankových a mechanizovaných vojsk, především velkého množství tanků a SHD. Zúčastnily se jí 3 tankové armády, 6 samostatných tankových a mechanizovaných sborů, 11 samostatných tankových a samohybných dělostřeleckých brigád a asi 50 samostatných tankových a samohybných dělostřeleckých pluků. V sestavě sledů k rozvíjení úspěchu armád a frontů bylo použito téměř 90 % všech tanků.

Pro činnost tankových a mechanizovaných vojsk byly charakteristické výjimečná dynamičnost, široký a smělý manévry a vysoká tempa útoku. V tomto směru je zvláště poučná bojová činnost tankových armád a sborů 1. a 2. ukrajinského frontu.

Střední tempa útoku tankových a mechanizovaných svazků 1. a 2. ukrajinského frontu po průlomu taktické hloubky obrany dosahovala 35—50 km. Tankové a mechanizované svazky a rychlé skupiny

4. ukrajinského frontu v průběhu 9. května pronikly do hloubky 150—200 km.

Bojové použití dělostřelectva je charakterizováno jeho soustředěním na směru hlavních úderů. To umožnilo v krátké době rozdrtit nepřátelskou obranu a zabezpečit neustálou palebnou převahu po celou dobu operace.

Letectvo bylo použito k plnění nejrůznějších úkolů. Hlavní jeho úsilí ve všech případech směřovalo k přímé podpoře vojsk; zúčastnilo se jí až 90 % letounových vzletů frontového letectva. V průběhu pražské operace uskutečnili sovětské letci přes 10 000 bojových letů. V prvních dvou dnech útoku vojsk 2. ukrajinského frontu na Prahu to bylo 2840 letounových vzletů k vedení úderů na nepřátelská vojska. Jen za jeden den 8. května letectvo 1. ukrajinského frontu uskutečnilo 3 tisíce letounových vzletů.

Svědectvím vysoké úrovně sovětského vojenského umění bylo úspěšné splnění úkolů materiálně technického zabezpečení v omezené době na přípravu pražské operace.

Velký význam při dosažení politického cíle a splnění operačně strategických úkolů v pražské operaci měly stranicko-politické orgány svazů a svazků, cílevědomá práce velitelů a štábů, politických pracovníků, stranických a komsomolských organizací na všech stupních.

Závěr

Berlínská a pražská operace byly závěrečnými operacemi sovětských ozbrojených sil v Evropě. Hlavní stan vrchního velení správně ocenil vojenskopolitickou situaci a zvolil berlínský směr za hlavní směr válečné činnosti. Na zničení berlínského uskupení se podílela vojska 1. a 2. běloruského a 1. ukrajinského frontu. Současně s tím plnila své úkoly vojska 4. a 2. ukrajinského frontu, která útokem osvobodila část Československa a poutala značné síly skupin armád „Střed“ a „Jih“. Berlínská operace je příkladem rychlé likvidace obklíčených uskupení nepřítelů. V průběhu deseti dní v ní sovětská vojska likvidovala dvě silná uskupení v počtu asi 500 tisíc lidí. Ta skutečnost, že rozvíjení bojové činnosti jak co doby jejího uskutečnění, tak co do směru útoku frontů v základních rysech odpovídalo přípravnému plánu, je výmluvným svědectvím vysokého mistrovství velitelského sboru a štábu všech stupňů.

Dobytí hlavního města fašistického Německa Berlína sovětskými vojsky, který byl nejdůležitějším vojenskopolitickým

a ekonomickým centrem země, zmařilo všechny plány hitlerovského vedení na prodloužení války, na vnesení rozkladu do řad antifašistické koalice a usměřilo bezpodmínečnou kapitulaci. Vítězství sovětských ozbrojených sil v berlínské operaci vytvořilo výhodné podmínky ke zničení posledního velkého uskupení německých fašistických vojsk na území Československa.

Pražská útočná operace byla závěrečnou operací ve válce proti fašistickému Německu. Byla připravena a uskutečněna v neobyčejně krátké době, ve složité vojenskopolitické a operačně strategické situaci. Vešla do historie válek a vojenského umění jako vzor pružného a mobilního velení vojskům, těsné součinnosti vojsk tří frontů, které vedly úderu na sbíhavých směrech, vysoce manévrové činnosti s použitím nejrozhodnějších forem a způsobů vedení ozbrojeného zápasu.

Berlínská a pražská operace byly vyvrcholením sovětského vojenského umění. Byly v nich ztělesněny ohromné zkušenosti sovětských ozbrojených sil, které získaly v předcházejících letech války.

PŘEKVAPENÍ — DŮLEŽITÝ FAKTOR VOJENSKÉHO UMĚNÍ

Překvapení spočívá ve snaze neočekávaně pro nepřítele zahájit a rozhodným způsobem vést bojovou činnost co nejúčelněji vytvořeným uskupením plně bojeschopných a připravených vojsk proti nejslabším nebo málo připraveným uskupením nepřítele na takovém směru a v takovou dobu, kdy a kde to nejméně očekávají s využitím takových forem vedení bojové činnosti a bojových prostředků, které jsou pro ně novými.

Překvapení může být prostředkem převahy. Mimo to překvapení je samostatný princip vzhledem k jeho psychologickému působení. Způsobuje zmatek u protivníka a láme jeho odvalu k odporu, čímž znásobuje náš úspěch.

Zde chcí ale zdůraznit, že využití momentu překvapení ani v soudobých podmínkách nebude zpravidla rozhodovat o výsledcích války. Může působit dočasně a ovlivňovat zejména její počáteční období do té doby, než protivník přijme a bude realizovat odpovídající protiopatření.

Utajení, rychlost a rozhodnost jsou rozhodující činitelé, které mají vliv na využití překvapení, nebo na jeho paralyzování. U velitelů a štábů, kde vládne nerozhodnost, změkčilost a nepevné zásady, nemůžeme spoléhat na překvapení a nebo účinnost jeho využití. Musíme se snažit vždy o překvapení, protože víme, že překvapení se nikdy docela nemíne účinkem. Víme ale, že se zřídka kdy povede dokonale a bude působit trvale. Proto nemůžeme počítat, že hlavně s tímto faktorem se dá ve válce dosáhnout konečného vítězství.

Můžeme tedy učinit závěr, že překvapit může především jen ten, kdo druhému přímo diktuje jak má jednat a způsob jednání diktuje ten, kdo jedná správně. Překvapíme-li protivníka nesmyslným opatřením, pak můžeme místo dobrých výsledků dosáhnout spíše prudké odvety. Rozhodně si bude moci protivník přemálo všimnout našeho překvapení a naopak v naší chybě najde prostředky jak odvrátit zkázu.

Protože v útoku je obsaženo mnohem více pozitivní činnosti než v obraně, je pochopitelně i překvapení vhodnější především za útoku. Překvapení za útoku se může střetnout i s překvapením ze strany obránce a potom bude mít pravdu a tím i výsledky ten, kdo bude lépe připraven překvapení čelit.

Při využití momentu překvapení nebo jeho paralyzování budou ovšem působit další vlivy. Psychologické účinky překvapení prospějí často tomu, komu jsou příznivé, a mnohdy nedovolí naopak tomu druhému, aby se správně rozhodl. V tomto případě půjde nejenom o velitele a štáby vyšších stupňů velení, ale zejména o velitele nižších stupňů, včetně jednotlivců. Překvapení má totiž tu vlastnost, že se při něm v rozhodující míře projevuje individualita každého jednotlivce. Mnoho bude záviset i na obecném vztahu mezi nepřátelskými stranami. Je-li jedna z nich už všeobecnou mravní převahou schopna dokázat, aby druhý poklesl na mysli a jednal unáhleně, nepromyšleně, pak bude moci použít překvapení mnohem úspěšněji a dosáhnout vítězství i tam, kde hrozila porážka.

Historie válek již mnohokrát dokázala, že překvapení je jednou z nejdůležitějších zásad vojenského umění. Momentu překvapení přisuzoval velký význam ve svém vojenském teoretickém odkazu i V. I. Lenin, který např. při útoku na nepřítele požadoval „...útočit na něho tam a tehdy, kde to nejméně očekává“ nebo „...ve válce se nepříteli nebude oznamovat kdy a kde dojde k útoku“.

Dosáhnout překvapení v operacích a boji bylo snahou velitelů, štábů a vojsk v podstatě ve všech předcházejících válkách a požadavek dosažení překvapení byl vždy středem pozornosti vojenské teorie a praxe. Dějiny válek svědčí o soustavné snaze bojujících stran zvládnout neefektivnější prostředky a způsoby přípravy a vedení činnosti s překvapením. Proto umění dosahovat překvapení a v jeho důsledku stejnými nebo i menšími silami dosáhnout rychlé porážky uskupení nepřítele bylo vždy měřítkem úrovně vojenského mistrovství.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války SSSR dokazují, že při jinak stejných podmínkách, včetně poměru sil, moment překvapení vytváří podmínky k vítězství v daném prostoru a získat odpovídající iniciativu.

Historie dále ukazuje, že význam překvapení roste v závislosti na množství sil a prostředků, které je realizují a nebývale vzrostl zejména se zavedením jaderných zbraní. Jestliže dříve bylo možné dosáhnout neočekávaným použitím palebných prostředků v podstatě dílčích úspěchů (převážně taktického charakteru), pak překvapení s hromadným použitím jaderných zbraní, údery letectva a tankových uskupení může znamenat úplné zničení nepřítele na určitém operačním směru. Překvapení v soudobých podmínkách může mít tyto formy:

- nenadálé napadení jednoho státu druhým,
- strategické překvapení,
- operační překvapení,
- taktické překvapení.

Nenadálé napadení je zvláštní formou strategického překvapení. Ve vojenské historii tohoto napadení často používal agresor k dosažení vojensko-politických cílů.

Tato forma je nejdůležitější, protože v současné době umožňuje za určitých podmínek ovlivnit průběh i výsledek války. Překvapivým napadením bude za

určitých podmínek možné dosáhnout i konečného rozhodnutí ve válce a to v tom případě, když by napadená strana nedokázala rychle zmobilizovat své síly, aby se postavila agresorovi na odpor. Dějiny druhé světové války dokazují, že ani jeden stát, kromě SSSR, neodolal náhlému úderu německé fašistické armády.

V teorii „bleskové války“ měl faktor nenadálého napadení rozhodující úlohu a (kromě SSSR) zabezpečil fašistickému Německu (za pomoci i jiných činitelů) výsledný efekt: např. válka s Polskem byla zakončena za 27 dní, s Norskem za 63 dní, Dánskem za 1 den, Belgií za 19 dní, Holandskem za 5 dní, Francií za 6 týdnů apod.

Nenadálé napadení může být uskutečněno:

- vedením hromadných jaderných a leteckých úderů a zasazením vojsk především regulérní armády;

- včasnou (skrytou) mobilizací sil a prostředků, jejich udržováním v bojové pohotovosti k zasazení úderu proti druhé straně v době, kdy tato nedosáhla bojové pohotovosti svých ozbrojených sil;

- neočekávaným napadením druhého státu porušením neutrality spojeneckých úmluv nebo mezinárodních dohod bez vypovězení války.

I dnes můžeme slyšet názor, že náhlé napadení v současných podmínkách ztratilo na významu a v příští možné válce je takovito způsob jejího zahájení vyloučen. I když dnešní průzkumné prostředky jsou podstatně dokonalejší a nenadálé napadení by měly vyloučit, přesto pokud existují možnosti válek, tak existují objektivně i možnosti jejich rozpoutání nenadálým napadením. Tento fakt má velký význam zejména pro nás, kteří jsme na západní výspě zemí socialistického společenství. Jaké jsou hlavní předpoklady a možnosti čelit nenadálému napadení?

- Bdělost, ostrážitost, vysoká morálka ozbrojených sil a civilního obyvatelstva a všestranné zabezpečení přikrytí státní hranice.

- Vysoká stálá bojová pohotovost velitelů, štábů a vojsk, připravených kdykoli nejenom odrazit úder nepřítele, ale vést ještě silnější následný úder. Bojovou pohotovost chápeme nejen jako souhrn opatření k odražení nenadálého napadení, ale i jako přípravu aktivních opatření k jeho zabránění. Vojska musí být neustále pohotova zmařit nepřátelský úder ještě v jeho zárodku, přenést bojovou činnost na území nepřítele a bezprostředně a podstatně snížit bojeschopnost nepřítele.

- Hluboká všestranná a stálá znalost nepřítele, jeho názorů, vybavení vojsk, techniky atd. To umožňuje včasné, účelné a efektivní použití vlastních sil a prostředků a vylučuje jeho nemístné podceňování.

Strategické překvapení — jehož cílem je vytvořit výhodné podmínky pro vedení strategických operací k dosažení strategických cílů za účasti především jaderných prostředků a letectva a části nebo všech ozbrojených sil. Dosahuje se:

- neočekávaným hromadným jaderným a radioelektronickým úderem;
- volbou směru hlavního (případně druhých) úderu;
- vytvořením strategické převahy sil a prostředků v daném prostoru;
- volbou forem strategické činnosti sil a prostředků, které nepřítel nepředpokládá;
- hromadným použitím nové bojové techniky, proti které nemá nepřítel dosud účinných prostředků;

— činností strategického výsadku.

Výsledky strategického překvapení mohou působit po celou dobu nebo jen v určitém období strategické operace. Pro ilustraci ukáží některé příklady z Velké vlastenecké války:

— Mohutné protiútoky u Moskvy, Tichvina, Rostova, Stalingradu — skryté soustředění strategických sil, volba směru hlavního úderu proti nejslabšímu úseku nepřátelské obrany, vedení protiútku do hloubky několika set kilometrů, strategická převaha sil a prostředků, volba doby jeho zahájení, použití nové bojové techniky v masovém měřítku (tanky, raketomety).

— Kurská bitva — z obranné operace přerostla v mohutný útok.

— Deset drtivých úderů v roce 1944 — přenášení úderů na různé směry.

— Volba směru hlavního úderu ve strategické operaci proti Japonsku.

— Tvorba a zasazování (utajené) strategických záloh.

Závěrem k tomuto můžeme uvést, že k dosažení strategického překvapení je nutné soustředit značné množství sil a prostředků a mít dostatek sil, které mohou plně využít výsledku strategického překvapení.

Operační překvapení — jeho cílem je vytvoření výhodných podmínek pro vedení operací operačních svazů ke splnění operačních úkolů.

Dosahuje se přivedením nepřítele do takové operační situace, která mu neumožňuje plně využít svých sil a prostředků ke zmaření operační činnosti. Operační překvapení nepůsobí dlouhou dobu a proto je budeme v průběhu operace obnovovat. Jednotlivé způsoby operačního překvapení je třeba kombinovat, neboť šablona i v tomto směru nejen nevede k úspěchu, ale může mít opačný účinek.

Operační překvapení můžeme uskutečňovat:

— utajeným soustředěním a klamáním nepřítele z hlediska předpokládané vlastní činnosti a doby jejího zahájení;

— nenadálými hromadnými jadernými údery, vedenými současně do celé hloubky uskupení nepřítele;

— získáním převahy v silách a prostředcích vedením rozhodných útočných operací ve vysokých tempech a na směrech, na kterých je nepřítel nejméně očekával;

— masovým a neočekávaným použitím nových, pro nepřítele neznámých bojových prostředků;

— novými způsoby vedení operací a nenadálým použitím vzdušného operačního výsadku;

— narušením velení nepříteli, dovedným velením vlastním vojskům a operačním maskováním;

— rychlým využitím všech chyb nepřítele.

V obranných operacích se podmínky pro překvapení vytvářejí především nešablonovitostí při budování obrany, organizací účinného, pružného systému palby, vybudováním ženiných zátarasů, předsunutých, mezilehlých, příčných a klamných postavení, utajenou organizací a vedením protiztečí a protiúderů.

I v tomto případě můžeme čerpat poučení z Velké vlastenecké války SSSR. Tak např.:

— V bobrujské operaci nezjistil nepřítel, že sovětské velení soustřeďuje svá vojska v jiném prostoru, na jiném směru, než kde byla obrana slabě vybudovaná a obsazená. Německé velení předpokládalo, že sovětská vojska provedou hlavní úder na východ od řeky Bereziny, kde byly výhodné podmínky

pro použití tankových a mechanizovaných svazků. Na obranu tohoto směru soustředilo většinu svých sil a prostředků a podle toho rozmístilo i své zálohy. Sovětské velení se přesto rozhodlo vést hlavní úder západně od řeky Bereziny, kde sice podmínky byly horší, ale obrana nepřítele byla slabší. Tím sovětská vojska značně překvapila nepřítele a v krátké době dosáhla rozhodujícího úspěchu.

— Korsuň — Ševčenkovská operace byla zahájena na jaře, v době tání, při téměř neschůdnosti cest a rozbahněném terénu. Nepřítel útok neočekával, považoval jej za nemožný. Byl úplně překvapen a utrpěl značné ztráty. Soustředění vojsk bylo maskováno klamným soustředěním v prostoru jihozápadně Kirovogradu. Nepřítel je však pokládal za skutečné a neustále je ostře loval. Útočnou operaci však sovětská vojska zahájila na úplně jiných směrech.

— Světlomety nebyly v druhé světové válce neznámým prostředkem, avšak ani jednou nebyly použity pro takový účel jako v berlínské operaci. Protože byly použity v masovém měřítku, osvětlovaly nejen bojiště a cíle, ale současně oslepovaly vojska nepřítele, která pak nemohla účinně bojovat.

Taktické překvapení — jeho cílem je vytvořit podmínky pro úspěšné vedení boje svazků, útvarů a jednotek a přivést nepřítele do takové taktické situace, která mu bude ztěžovat vedení bojové činnosti, plně využití bojové techniky, zabraňovat manévru sil a prostředků, vedení rozhodných palebných úderů i cílevědomé velení.

Taktické překvapení můžeme dosáhnout:

- volbou smělého a neočekávaného manévru v boji;
- dokonale organizovanou součinností;
- důvtipem a vynalézavostí všech vojáků;
- důmyslným a všestranným využitím terénu, ve kterém se vede bojová činnost;
- dobrou přípravou velitelů štábů a vojsk k plnění úkolů za každé situace;
- maskováním vlastní bojové činnosti a klamáním nepřítele;
- použitím vzdušného taktického výsadku, předsunutých a jiných odřadů;
- narušením velení nepřítele a nepřetržitým velením vlastním vojskům.

I v tomto případě máme nepřeberné množství příkladů z Velké vlastenecké války SSSR, které zdůrazňují význam překvapení i způsob jak mu čelit.

Způsoby jak čelit strategickému, operačnímu i taktickému překvapení jsou v podstatě stejné, pochopitelně s příznačnými zvláštnostmi pro jednotlivé stupně. Za obecně platné činitele považujeme:

- neustálý průzkum k získání všestranných, přesných a včasných informací o nepřítele;
- dokonalou přípravu velitelů, štábů a vojsk k vedení soudobých operací a boje ve složitých situacích a jejich stálou vysokou bojovou pohotovost a připravenost;
- dobře organizované zabezpečení operace a boje, zejména průzkum, OPZHN, maskování, REB apod.;
- narušení velení silám a prostředkům nepřítele a zabezpečení nepřetržitěho velení vlastním vojskům;
- mistrovské ovládání teorie vojenského umění, tvůrčí přístup při její realizaci v konkrétní situaci a mistrné ovládání svěřené techniky.

Závěrem chci konstatovat, že překvapení nemůžeme plánovat šablonovitě, dogmaticky, neboť šablonovitost je v přímém rozporu se samou podstatou překvapení. Jestliže se podařilo oklamat nepřítele jednou, zpravidla se po druhé tímž způsobem oklamat nedá. Proto musíme hledat neustále nové způsoby překvapení.

Může to ale v praxi vést k tomu, že v některých případech pro tento účel budou narušovány jiné zásady vojenského umění. Jestliže např. velitel a štáb bude mít dostatek podkladů, že v daném prostoru obrana nepřítele je oslabena, může volit směr hlavního úderu i v těžko průchodném terénu apod., neboť překvapení především vyžaduje od velitelů všech stupňů umění rozumně riskovat.

Působení faktoru překvapení bude zpravidla omezeno časem a prostorem. Pokud jde o časové omezení, působí zpravidla do doby, pokud nepřítel neučiní potřebná protipatření. Může tedy působit velmi krátce a v jiném případě déle.

Názorným příkladem o časové omezenosti působení momentu překvapení, např. nové zbraně, je použití „V 1“ hitlerovským Německem proti Anglii. Jakmile Angličané poznali, že při zjištění rakety během letu nad kanálem La Manche ji vzhledem k její malé rychlosti mohou zničit letecky, nebyla tato nová zbraň již takovým nebezpečím.

Víme, že i nepřítel se bude v plné míře snažit o překvapení. Proto si musíme počínat tak, abychom mu v tom zabránili. Hlavní podmínkou k tomu bude neustálý průzkum všemi možnými prostředky. Ten umožňuje nejen čelit překvapení, ale zároveň zvolit nejvýhodnější formy vlastního aktivního zásahu (který může nepřítele překvapit).

Důležitým zdrojem poznání v této oblasti jsou zkušenosti z druhé světové války a zejména Velké vlastenecké války. Stovky příkladů překvapení u strategie, operačního umění a taktiky budou jistě zdrojem k rozšiřování teoretických znalostí i praktických zkušeností všech příslušníků ČSLA.

DVOUSTRANNÁ TAKTICKÁ CVIČENÍ

Při plnění úkolů v bojové přípravě vojsk rozkaz ministra národní obrany klade pro přípravu vojsk ČSLA v tomto výcvikovém roce důraz na dvoustranná taktická cvičení. Tento požadavek vyplynul z potřeb komplexně připravovat velitele, štáby i vojska ve složitých polních podmínkách k vedení aktivní a rozhodné bojové činnosti za použití soudobých bojových prostředků. Kromě toho i některé záporné poznatky z přípravy a uskutečnění taktických cvičení si vynutily více plánovat dvoustranná taktická cvičení.

Často již při zpracování plánů provedení cvičení nebyly respektovány požadavky nepřetržitosti vedení bojové činnosti, řízení cvičení na základě rozhodování cvičících velitelů i přiblížení se skutečné bojové situaci. To ve svých důsledcích vedlo k „etapovosti“ taktických cvičení, která je nezbytná při ukázkových cvičeních, ale která je v přímém rozporu s nároky na přípravu velitelů, štábů i vojsk pro vedení bojové činnosti v dynamických situacích v soudobých podmínkách. Jednou z nejvýhodnějších forem, která neefektivněji zabezpečuje splnění uvedených požadavků, je dvoustranné taktické cvičení. To ale pouze za předpokladu, že při jeho přípravě a řízení využijeme možností, které tato forma cvičení velitelům, štábům i vojskům poskytuje.

V článku chci ukázat možný způsob přípravy a řízení dvoustranných taktických cvičení při dodržení požadavků rozkazu ministra národní obrany, Polního a bojových řádů. Plně vycházím z ustanovení předpisu Všeob-P-33 „Organizace a provedení vševojskových taktických cvičení pozemního vojska“.

K přípravě cvičení

a) Opatření v kalendářním plánu

Zvláštnosti dvoustranných taktických cvičení má vzít v úvahu již při sestavování kalendářního plánu na výcvikový rok (období) velitel o dva stupně vyšší, než na jakém stupni bude cvičení probíhat. Tak např. při plánování plukovního dvoustranného taktického cvičení velitel armády. To proto, že je nutné určit již v kalendářním plánu složení cvičících stran zpravidla od dvou divizí a armádních prostředků, stanovit téma cvičení, jednotný termín jeho uskutečnění, vyčlenit operační skupinu armády pro řízení etapy střetnutí cvičících stran i vyčlenit potřebnou dobu ve výcvikovém prostoru.

Při určování složení cvičících stran bere v úvahu charakter cvičících útvarů. Není např. výhodné postavit ve střetném boji proti tankovému pluku motostřelecký pluk vyzbrojený OT-64. Při tomto složení cvičících stran není procvičení střetného boje objektivní, zejména po sesednutí z obrněných transportérů v manévrové fázi střetného boje. Za tohoto předpokladu dochází k nereálným situacím, kdy rojnice pěchoty útočí proti tankům. Naproti tomu můžeme motostřelecký pluk (prapor) vyzbrojený OT-64 postavit proti tankovému pluku, volíme-li vhodně téma cvičení. Např. tankový pluk v útoku, motostřelecký pluk (prapor) vyzbrojený OT-64 v obraně.

Operační skupinu armády pro řízení etapy střetnutí cvičících pluků může řídit jeden ze zástupců velitele armády. Její opodstatněnost spočívá v tom, že řídicími cvičení mimo etapy střetnutí zpravidla budou na obou stranách u svých pluků velitelé divizí, kteří v době etapy střetnutí budou plnit povinnosti zástupce řídicího cvičení pro svoji stranu. Tímto opatřením je zabezpečena nejen objektivnost hodnocení, ale i dána možnost velitelům divizí učit své podřízené v průběhu celého cvičení.

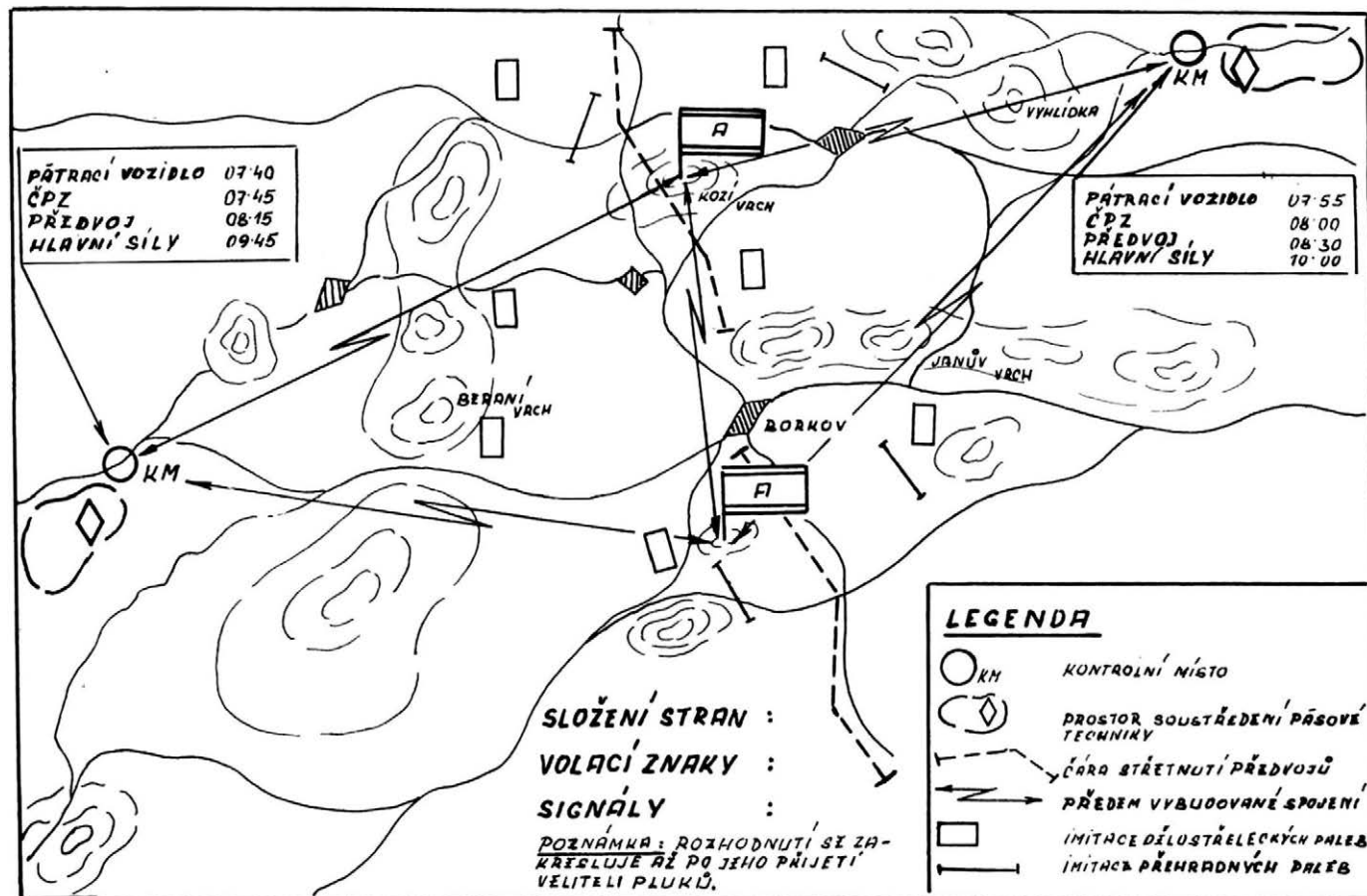
b) Plán provedení cvičení

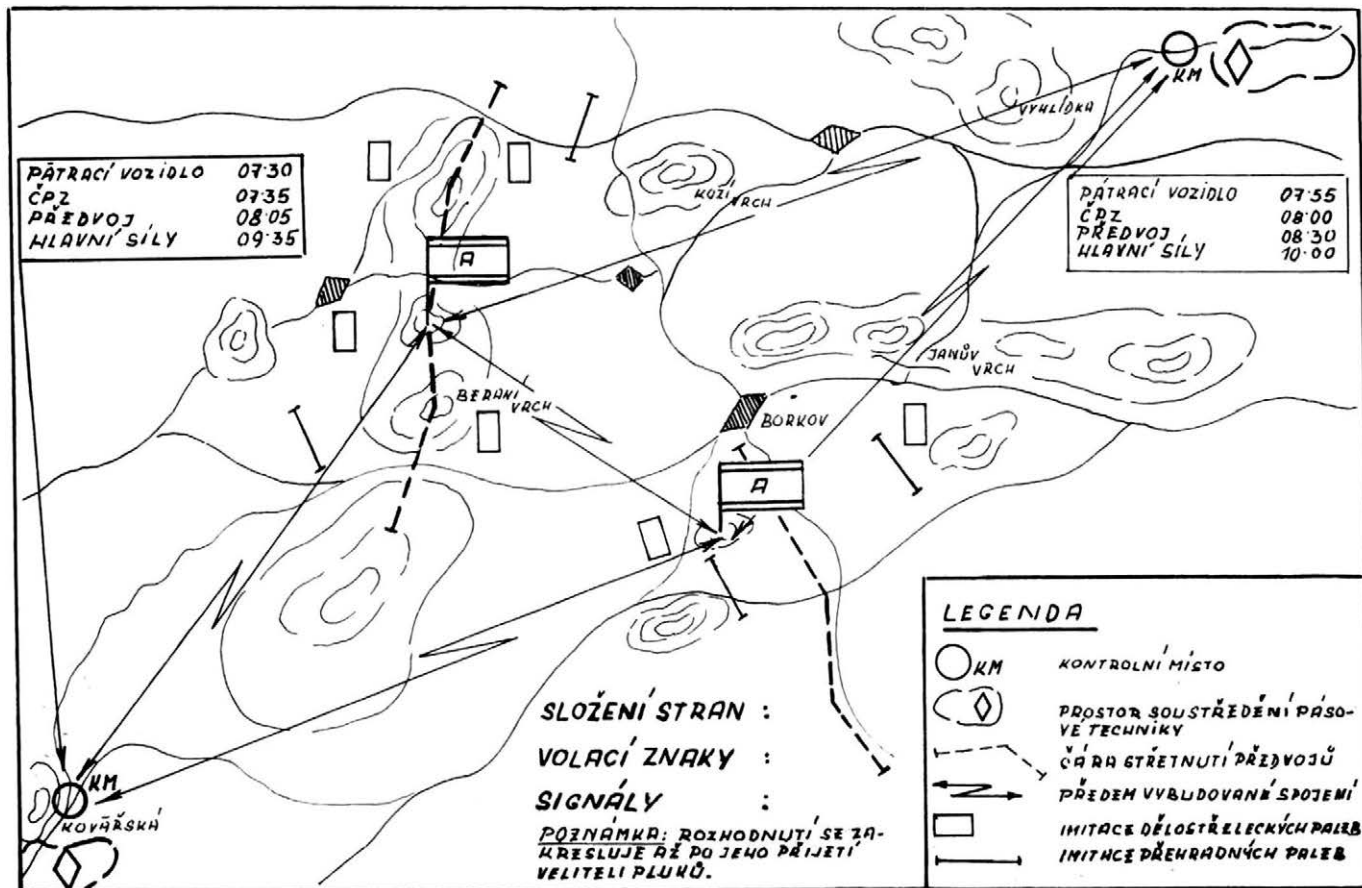
Na základě podkladů stanovených kalendářním plánem zahájíme zpracování plánu provedení cvičení po vydání pokynů velitele o dva stupně vyššího. Pro plukovní dvoustranná cvičení vydá pokyny velitel armády velitelům divizí, jejichž pluky mají cvičit. Na základě zámyslu velitele armády může nezbytné součinnostní údaje vydat velitelům divizí jeden ze zástupců velitele armády. Kromě velitelů divizí je výhodné přizvat i některé náčelníky druhů vojsk štábu armády, jejichž vojska mohou mít vliv na vývoj střetnutí cvičících stran. Nejvýhodnější bude vydávat tyto pokyny přímo v terénu a spojit je s rekognoskační prostorou střetnutí. Pokyny k zahájení práce na plánech provedení cvičení štábům divizí zpravidla budou obsahovat:

- stanovení prostoru střetnutí;
- přesné určení doby průchodu čarami nebo místy při přibližování se stran do prostoru střetnutí, nebo určení pohotovosti k útoku a obraně;
- místa soustředění pásové techniky ve výcvikových prostorech a způsob jejího začlenění do bojové sestavy stran;
- způsob řízení střetnutí stran;
- organizaci spojení;
- dobu a obsah hlášení, signály;
- označení stran.

Z obsahu pokynů vyplývá, že základní údaje pro zpracování plánu provedení cvičení musí vyřešit štáb armády a vlastní etapu střetnutí cvičících stran musí štáb armády rozpracovat podrobně.

Plán provedení cvičení může štáb divize zpracovat jako společný pro obě cvičící strany a nebo při rozdílných učebních cílech a úkolech, pro každou cvičící stranu zvlášť. Obsah plánu provedení cvičení stanoví předpis Všeob-P-33. V plánu provedení cvičení na mapě měřítko 100 000 nemůžeme (a bylo by i nesprávné) vyjádřit několik variant zámyslu vedení střetného boje v rámci pluku. Rozpracování „optimální varianty“ střetnutí není rovněž účelné, protože není znám základní údaj a to zámysl nepřítel. Z tohoto důvodu vzniká řada potíží při schvalování cvičení, poněvadž vlastní průběh střetnutí nemůžeme podle plánu provedení cvičení zdůvodnit (podrobně rozebrat). To může vést k tomu, že nadřazený cvičení neschválí. Je výhodné, v souladu s před-

pisem Všeob-P-33 čl. 19, v plánu provedení cvičení zakreslit stanovený prostor střetnutí, stanoviště, řídicího cvičení a prostory soustředění pásové techniky. Na mapě velkého měřítka rozpracovat „Plán řízení střetného boje“, který je podle článku 22 uvedeného předpisu dílčím plánem zástupce velitele armády. Možné vzory Plánů řízení střetného boje — viz **přílohy 1 a 2**. Po vydání pokynů ke zpracování plánu provedení cvičení, za řízení zástupce velitele armády na tomto plánu, popř. i v terénu, řešit možný průběh střetnutí při různých předpokladech jeho vývoje. Ve funkcích velitelů pluků se budou rozhodovat velitelé divizí.

Z uvedených možných vzorů Plánů řízení střetného boje vyplývá, že střetný boj předvojů se bude vyvíjet na čarách, které můžeme předem stanovit podle časů průjezdu pochodové sestavy kontrolními místy. Podle rozhodnutí velitelů pluků se předvoje mohou střetnout severně nebo jižně BORKOV. V případě střetnutí předvojů v prostoru KOZÍ VRCH (nebo BERANÍ VRCH), může ke střetnutí hlavních sil dojít v prostoru jižně BORKOV. Dojde-li ke střetnutí předvojů v prostoru jižně BORKOV, může ke střetnutí hlavních sil dojít v prostoru KOZÍ VRCH, nebo BERANÍ VRCH.

Plán provedení cvičení velitel armády schvaluje zpravidla za přítomnosti obou velitelů divizí. Na základě přípravy s veliteli divizí může plánovaný vývoj střetnutí veliteli armády doložit na Plánu řízení střetného boje jeho zástupce.

K řízení cvičení

a) Při přibližování stran

Řízení cvičení operační skupinou armády v etapě střetnutí cvičících stran bude rozhodovat o kvalitě splnění cílů cvičení. Nejsložitější úkol bude plnit řídicí skupina při procvičování tematiky střetného boje. Vytvoření situace, kdy se obě strany budou snažit dosáhnout svého cíle útočnou činností, která se bude vyznačovat rychlým přiblížením obou stran, náhlými změnami situace, rozvinutím bojové činnosti na široké frontě a dalšími rysy charakterizujícími střetný boj, zachování objektivnosti jejího hodnocení je značně náročné pro všechny funkcionáře, kteří se zúčastní řízení cvičení. Často se potlačuje samostatné rozhodování velitelů na základě získaných zpráv od vlastního průzkumu a nutí cvičící strany přijmout jednu z předem připravených variant řešení.

Abychom vyloučili tento nesprávný způsob řízení cvičení, který omezuje aktivitu cvičících velitelů, štábů i vojsk a znemožňuje ve velení uplatnit a kvalitně procvičit zásady vedení střetného boje, bude výhodné pro řízení střetného boje přijmout tato opatření:

Před vyražením stran do prostoru střetnutí vydat velitelům pluků bojové rozkazy, jejichž obsahem musí být závazný úkol pro zničení pluků na protilehlé straně ve střetném boji. Není-li takto závazně velitelům pluků úkol stanoven, může se stát při respektování samostatného rozhodování velitelů, že se budou snažit obejít se navzájem a plnit úkol rychlým pronikáním do hloubky k ovládnutí důležitých čar nebo objektů, podle charakteru určeného úkolu.

Dále musíme závazně stanovit časy průjezdu výchozími místy a regulačními čarami, jejichž dodržení vytváříme stejné časové podmínky pro obě cvičící strany a zároveň tím zabezpečujeme, že ke střetnutí dojde v určeném prostoru.

Při přijímání rozhodnutí k pochodu (rozvíjení útoku v hloubce) s předvídáním střetného boje nebudou mít velitelé pluků, vzhledem ke vzdálenosti cvičících stran, zprávy od vlastního průzkumu. Kromě toho prakticky nemohou tyto zprávy získat, poněvadž by v této době byly nereálné a zkreslené. Ve skutečných reálných prostorech, které odpovídají dané operačně taktické situaci, bude vyvedena zpravidla pouze kolová technika, pásová technika bude soustředěna ve vyhrazených prostorech na okrajích výcvikových prostorů. Proto ve zprávách o nepříteli v bojovém rozkaze velitele divize a při organizaci součinnosti na stupni divize pluk vydáme velitelům pluků údaje o nepříteli, které získaly nadřízené průzkumné orgány. Není správné již v této situaci vyžadovat údaje o nepříteli na základě činnosti vlastního plukovního průzkumu. Přitom dodržíme zásadu, aby údaje o nepříteli byly vydány pouze v orientačním rozsahu, a aby byly pro obě strany přibližně rovnocenné hodnoty.

V době přibližování se stran do prostoru střetnutí je správné pro obě strany vytvořit podmínky k začlenění pásové techniky do bojové sestavy. Zkušenosti ukazují, že tento úkol nemůžeme podcenit, i když přímo nesouvisí s bojovou činností vojsk. Neorganizované začleňování pásové techniky do bojové sestavy může mít nepříznivý vliv na celkový vývoj střetnutí stran. Určení kontrolních míst v blízkosti prostorů soustředění pásové techniky ve směru postupu do předpokládaného prostoru střetnutí a projetí těchto míst v nařízených, předem propočtených časech a v nařízené sestavě, vytváří stejné podmínky pro vedení střetného boje oběma cvičícími stranám. Časy průjezdů kontrolními místy musí být propočteny z hlediska vzdáleností jednotlivých prvků pochodové sestavy a rychlosti přesunu. Z toho vyplývá, že při vzdálenosti čelní pochodové záštity od předvoje 10 km a předvoje od hlavních sil 30 km, při rychlosti přesunu 25 km/h musí kontrolními místy čelní pochodové záštity na obou stranách projet téměř 2 hodiny před hlavními silami pluků. Budou-li kontrolní místa na obou stranách určena ve stejné vzdálenosti od prostoru střetnutí, jsou časy průjezdů pro obě strany shodné. Z toho vyplývá, že upřesňovat úkoly velitelům praporů bude velitel pluku rádiem ještě v době přesunu proudů kolové techniky z výchozích prostorů. Plukovní průzkumy plní úkol podle rozhodnutí velitelů, proto časy průjezdu kontrolními místy pro ně nestanovíme.

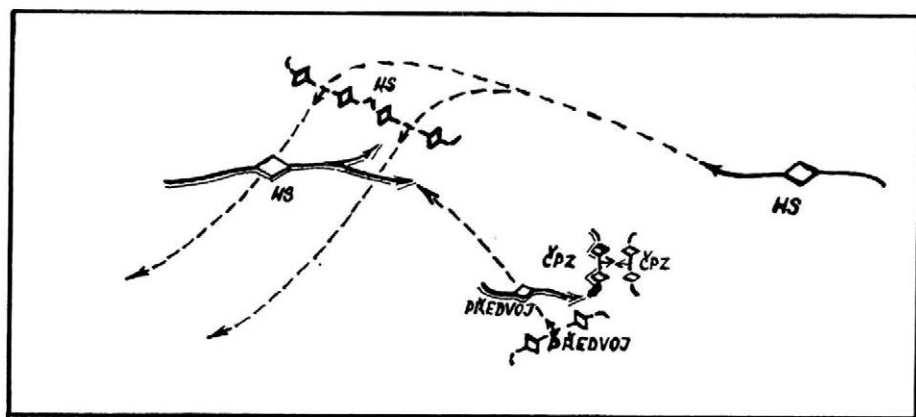
b) Při vedení střetného boje

Průběh střetného boje bude řídit operační skupina armády zpravidla v čele s jedním ze zástupců velitele armády z předem zaujatého stanoviště, které maximálně umožní přímé pozorování přibližujících se stran. Na základě konkrétní situace v terénu, může si operační skupina v některých případech zvolit i dvě stanoviště. První pro řízení střetného boje čelních pochodových záštít a předvojů, druhé pro řízení střetného boje hlavních sil pluků. Tato varianta musí umožňovat rychlé přemístění operační skupiny z jednoho stanoviště na druhé a vybudování linkového a radioreléového spojení předem na obou stanovištích.

Hlavním úkolem řídicí skupiny, která zásadně bude rozhodovat o způsobu vedení střetného boje, bude na základě vývoje situace a posouzení přijatých rozhodnutí velitelů pluků vydat rozkazy ke konečné činnosti vojsk i uskutečnění imitace. Tento úkol bude plnit operační skupina armády ve velmi složité, rychle se vyvíjející situaci a značně omezeném čase. Velitelé pluků

se svými štáby se budou pohybovat zpravidla v sestavě předvojů a odůvodněná rozhodnutí pro střetný boj mohou přijmout teprve na základě zpráv vlastního průzkumu a osobního pozorování výsledků střetnutí předvojů. V této situaci velitelé pluků budou upřesňovat předvojům úkol, rozhodovat se pro rozvinutí hlavních sil, které podle stanoveného času již projely nebo projíždějí kontrolními místy po zařazení pásové techniky do pochodových proudů a vydávat bojové úkoly palebným prostředkům a jednotkám. Z důvodů získání více času na organizaci střetného boje pro řídicího cvičení i umožnění hlubokého manévru hlavním silám, volíme kontrolní místa i prostory soustředění pásové techniky na nejvzdálenějších okrajích výcvikových prostorů od prostorů střetnutí. Pásovou techniku je vhodné mít soustředěnu v pochodových proudech po prvcích pochodové sestavy.

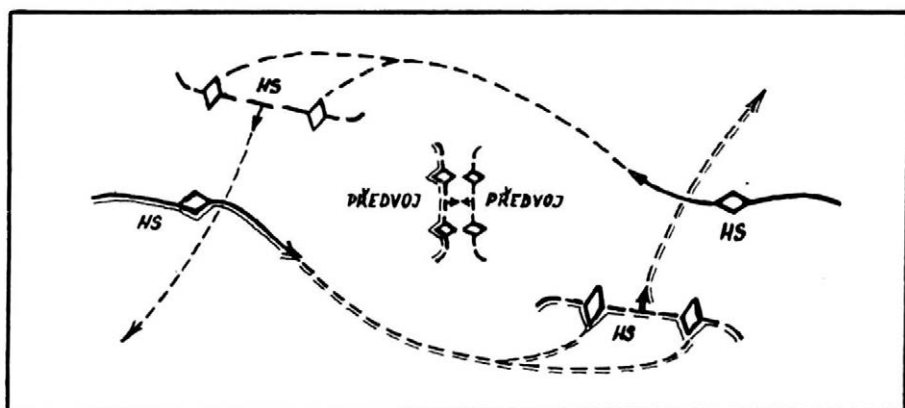
Řídicí cvičení musí dodržet zásadu, že do střetného boje postupně vstupují čelní pochodové záštity, předvoje a hlavní síly pluků. Není správné řešení, přejít předvojem do obrany na výhodné čáře, čekat na příchod čelních jednotek nepřítele a tak zabezpečovat rozvinutí hlavních sil. Předvoj při střetnutí s nepřítelem musí ničit manévrovou a rozhodnou ztečí z chodu jeho pochodová zajištění, pronikat k jeho hlavním silám, aktivní a rozhodnou činností je poutat a tím zabezpečit rozvinutí a manévr hlavních sil pluku. Při dodržení této zásady může o výsledku střetného boje pluků rozhodnout již střetnutí předvojů. V případě, že jednomu z předvojů při jejich vzájemném střetnutí příznáme úspěch, který rychle využije k rozvíjení útoku ve směru přisunovaných hlavních sil nepřítele, může aktivní činností zpomalit jejich přesun nebo je donutit k rozvinutí před plánovanou čarou jejich zasazení a tím vytvořit výhodné podmínky pro jejich zničení. Schematicky je to znázorněno — viz obr. 1.

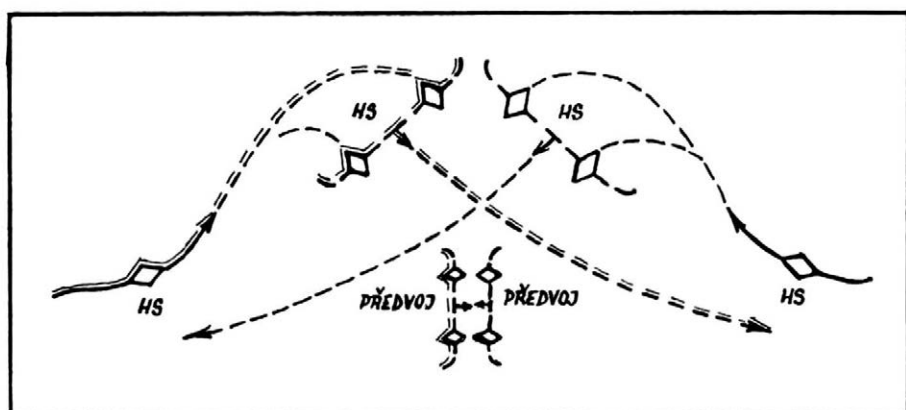
Obr. 1

V této situaci strana, která byla předstižena v rozvinování, musí obdržet úkol od řídicího cvičení, obsadit výhodnou čaru a ničit útočícího nepřítele palbou všech prostředků. Odchod před sestavou útočícího nepřítele ve střetném boji nedoporučujeme procvičovat. Po prostoupení její sestavy útočícími jednotkami budou pluky pokračovat ve cvičení samostatně za řízení velitelů divizí.

V situaci, kdy dojde k rovnocennému vývoji střetného boje předvojů, bude zpravidla nejvýhodnější, když řídicí cvičení rozhodne, aby se předvoje na dosažených čarách upevnily a vzájemně sestavou neprostupovaly. O výsledku střetnutí rozhodne na základě včasného a organizovaného vyvedení hlavních sil pluků na čáru zasazení, konkrétnosti zpráv od vlastního průzkumu o bojové sestavě nepřítele a jeho zámyslu, včasného zaujetí palebných postavení dělostřelectvem a účinnosti vedených paleb, obrana vlastní sestavy před úderem letectva, využití odřadů zabezpečení pohybu a pohyblivých odřadů zatarasovacích, organizace ochrany proti jaderným a chemickým zbraním, všestranně

Obr. 2

Obr. 3

zabezpečeného velení, součinnosti a dalších ukazatelů, které mají vliv na úspěch v boji.

Řídící cvičení musí objektivně rozhodnout o úspěchu jedné ze stran ještě do vyrazení hlavních sil z plánovaných čar zasazení a to ve značně omezeném čase. Veliteli pluku, kterému nepřiznal úspěch, zpravidla vydá rozkaz, aby se upevnil na dosažené čáře, ničil útočícího nepřítele palbou všech druhů zbraní a zabezpečil tak zasazení dalších sil divize přicházejících z hloubky. Jeho sestavu prostoupí útočící jednotky druhé strany. K tomuto zásadnímu rozhodnutí musí mít řídící cvičení nejen možnost sám pozorovat vývoj bojové situace, ale i vyslechnout stručné návrhy odborných funkcionářů armády o kvalitě plnění uvedených ukazatelů. K jejich konkrétnímu zjištění odborní funkcionáři armády musí mít předem připravené orgány přímo v sestavě stran a vhodně organizované spojení s nimi. Nemůžeme přiznat úspěch veliteli pluku, který např. nemá zprávy o postupu hlavních sil nepřítele, nezná situaci vlastních jednotek a posilových prostředků, nemá v době rozčleňování a rozvíňování dělostřelectva v palebných postaveních, vede dělostřelecké palby mimo nepřátelské objekty, zasadí pohyblivý odřad zatarasovací na směr postupu svých jednotek apod. Operační skupina armády musí být proto složena ze zkušených funkcionářů, kteří jsou schopni řídicímu cvičení v době bezprostředního přibližování se stran stručně a objektivně dát potřebné podklady pro jeho rozhodnutí o přiznání úspěchu ve střetnutí.

Odůvodněných variant vývoje střetného boje je větší počet. Praktické zkušenosti ukazují, že řídící cvičení nesmí dopustit i při samostatném rozhodování velitelů, aby na základě stanovených úkolů se ve výcvikovém prostoru minuly předvoje pluků. Často dochází k situaci, že se navzájem nezjistí pátrací vozidla ani čelní pochodové záštity a pokračují v postupu do hloubky. Vzájemné minuty těchto prvků ještě neohrožuje splnění cílů cvičení. Naproti tomu situace, při které by nedošlo ke střetnutí předvojů, nevytváří podmínky pro procvičení střetného boje v rámci pluku.

Řídící cvičení rovněž nesmí schválit rozhodnutí velitelů, při kterém by nedošlo ke střetnutí hlavních sil pluků.

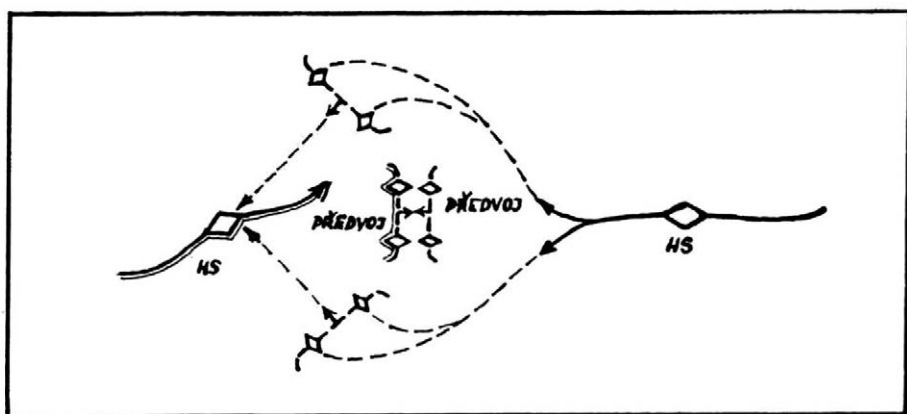
Schematicky je znázorněno — viz **obr. 2**.

Taková rozhodnutí velitelů pluků svědčí o tom, že byla přijata pouze na základě znalostí terénu bez ohledu na činnost nepřítele. Schválení těchto rozhodnutí by vedlo k chaotickému vývoji bojové situace.

Zásadám střetného boje rovněž odporuje rozhodnutí velitelů pluků rozvinout na výhodných čarách hlavní síly, čekat na vyrazení nepřítele a teprve v době jeho útoku mu vést úder do boku a týlu. Při schválení tohoto rozhodnutí dochází k situaci, kdy každá ze stran odmítá vyrazit ke zteči.

Schematicky je znázorněno — viz **obr. 3**.

Vidíme, že i při dodržení zásady řízení cvičení na základě samostatného rozhodování velitelů musíme v některých případech zasáhnout do jeho průběhu a tím zabezpečit procvičení stanovených učebních úkolů a splnění cílů cvičení. Průběh cvičení bude řídící ovlivňovat pouze v nutných případech a vhodnou formou, která odpovídá dané bojové situaci. Např. obsahem stanovených úkolů, zprávami o nepříteli od nadřazeného, uskutečněním jaderných úderů, činností letectva, vytvořením zatarasených a zamořených prostorů a pouze ve výjimečných případech formou rozkazu, který v podstatě mění rozhodnutí velitelů.

Obr. 4

V rámci pluku nebývá opodstatněné rozhodnutí k vedení vstřícných úderů do boku a týlu přicházejícího nepřítele. Schematicky znázorněno — viz obr. 4.

Přijetím tohoto rozhodnutí dojde k rozdrobení bojové sestavy pluku po praporech na tři části a tím ke snížení síly úderu. Velmi složité bude zabezpečení dělostřelecké podpory útočících praporů, organizace součinnosti mezi nimi i zabezpečení nepřetržitého velení. Zároveň se tímto rozhodnutím vytvoří nepříteli podmínky ničit naše útočící jednotky po částech.

Zdůvodněné rozhodnutí velitele pluku bude vést čelní úder hlavními silami pluku v době rozčleňování a rozvinování nepřítele. Toto rozhodnutí bude vynuceno zejména situací, kdy pro ztrátu času nebude možný hluboký manévry.

Velkou pozornost vyžaduje příprava a sám rozbor dvoustranného cvičení. Rozbor budou uskutečňovat zpravidla velitelé divizí samostatně s funkcionáři svých pluků a posilových prostředků kromě etapy střetného boje. Pro poučnost rozboru je výhodné, aby rozbor této etapy cvičení vedl zástupce velitele armády společně pro obě strany. V případě, že hlavní náplní cvičení byl střetný boj, může uskutečnit jeden společný rozbor zástupce velitele armády s využitím podkladů od velitelů divizí. Při zpracování rozboru dvoustranného cvičení vycházíme z toho, že na hodnocení cvičení budou podřízeni funkcionáři obzvlášť pozorně a citlivě reagovat. Proto přijaté závěry musí být podloženy ustanoveními polního a bojových řádů, konkrétními prověřenými údaji z průběhu cvičení, objektivním posouzením opodstatněnosti rozhodování velitelů a konkrétním plněním stanovených úkolů manévrem a palbou. Nejdůležitější fáze cvičení je žádoucí dokumentovat na schématech.

Článek jsem zaměřil převážně na přípravu a vedení plukovních dvoustranných taktických cvičení. Tyto zásady, které napomáhají organizovaně a kvalitně splnit cíle cvičení při zachování objektivního hodnocení jsou obecně platné. Proto jich můžeme využít i při cvičeních jiných velitelských stupňů.

K RACIONALIZACI PŘÍPRAVY VELITELŮ A ŠTÁBŮ

Vojenská praxe má určitou omezenost, zejména ve svých destruktivních projevech. Přesto je jediným objektivním zdrojem, kritériem pravdivosti a konečným cílem vojenské teorie. Vojenská teorie je na praxi závislá, ale současně i relativně samostatná. Proto může překonávat její omezenost. Navíc ji může i předbíhat. S těmito skutečnostmi se trvale setkáváme při plánování, organizování a v praktické přípravě velitelů a štábů.

Požadavky na přípravu velitelského sboru stále rostou, ale časové podmínky zůstávají přibližně stejné. Víme, že současné časové zdroje pro přípravu velitelů a štábů jsou vyčerpány. Její další zkvalitňování je možné pouze postupným zaváděním racionalizačních opatření vedoucích k zvýšení účinnosti jejich forem a metod, jakož i k vytvoření a uvolnění dalších časových rezerv.

Příprava velitelského sboru u útvarů a štábů má tyto zvláštní rysy:

a) předmětem jejího působení jsou velitelé a příslušníci štábů, u kterých nejde o zásadní kvalitativní změnu odborného profilu, ale o rozšiřování znalostí, prohlubování dovedností a upevňování návyků nebo o překonání názorů, teorií a zásad, které již ztratily svoji platnost;

b) její smysl se neomezuje na pouhé rozšíření znalostí a dovedností, ale i na schopnost tyto znalosti a dovednosti efektivně uplatnit v různých, často extrémních podmínkách;

c) sjednocuje dlouhodobé záměry v oblasti přípravy velitelů a štábů s řešením

aktuálních otázek výcviku a výchovy jednotek, útvarů a svazků a v souladu s tím je připravuje i pro plnění úlohy vychovatelů a učitelů svých podřízených;

d) je těsně spojena se světonázorovou a psychologickou přípravou. Ve srovnání s přípravou na školách a kurzech zasahuje hlouběji do myšlení školeného velitele nebo pracovníka štábu a intenzivněji ovlivňuje jeho chování a postoje;

e) školený velitel nebo pracovník štábu je k osvojování nových poznatků, k prohlubování svých dovedností a upevňování návyků intenzivně motivován, a to v pozitivním i negativním smyslu. Zejména na něho působí skutečnost, že je nejenom posluchačem nebo příslušníkem cvičícího štábu apod., ale současně i funkcionářem trvale odpovědným za svěřený úsek práce, že tedy může a musí konfrontovat získané teoretické poznatky s praxí a své praktické zkušenosti zobecňovat;

f) školené kolektivy jsou z hlediska svých profesionálních zájmů i předchozí připravenosti často nesourodé. To klade mimořádné nároky na velitele a náčelníky, kteří přípravu velitelského sboru organizují, připravují i bezprostředně řídí.

Jak vidíme, účinná opatření ke zvyšování efektivnosti a kvality přípravy velitelů a štábů (nadále také „důstojníků“) budeme hledat především v dovedné aplikaci teorie moderní obecné pedagogiky a psychologie učení, ve vytváření odpovědného aktivního přístupu důstojníků k vlastnímu sebevzdělávání, v oblasti racionální volby tematiky a v zdokonalování organizačních forem přípravy.

Každá pedagogická teorie vychází z určité psychologické koncepce. Pro sovětské pedagogy se v padesátých letech tímto východiskem stala společensko-historická podmíněnost duševního vývoje člověka, kterou na základě leninské teorie odrazu objasnil Leontjev jako tzv. „interiozaci lidských činností“. Její další rozvinutí Galperinem a Talyzinovou vedlo ke vzniku pedagogické „teorie vytváření rozumových operací“. Podle této teorie probíhá proces učení v lidské psychice jako dynamický odraz předmětné činnosti, kterou chápeme jako ovládání materiálního předmětu, a to buď skutečného (příklad: řízení bojového vozidla) nebo zobrazeného (příklad: nácvik povelové techniky na plastickém stole). Výsledkem učení je psychická stopa ve vědomí důstojníka nebo potlačení psychické stopy vytvořené v minulosti, jde o přeškolení.

Psychická stopa může mít různý charakter. Může obrazy předmětnou nebo myšlenkovou lidskou činnost buď úplně, nebo pouze v určitých charakteristických momentech, „orientačních bodech“. Tak si člověk v procesu myšlení psychickou stopu vždy znovu dotváří podle obecnějších pravidel, které zvládl. Tohoto poznatku využíváme zejména při problémovém a programovém vyučování.

O charakteru psychické stopy vytvářené v procesu učení rozhoduje především pedagogický záměr a schopnosti vyučujícího a vnímavost posluchače.

Přechod do předmětné činnosti k činnosti intelektuální je v procesu učení charakterizován různými parametry, především mírou obecnosti, mírou úplnosti a mírou osvojení.

Míra obecnosti vyjadřuje závislost možnosti uplatnit nabyté znalosti nebo dovednosti na různých podmínkách. Čím je závislost volnější, tím je míra obecnosti vyšší.

Míra obecnosti závisí na charakteru psychické stopy. Jestliže tato stopa odráží předmětnou nebo myšlenkovou lidskou činnost úplně, je míra obecnosti nízká. Člověk myslí nepružně a nedovede se přizpůsobovat různým podmínkám své činnosti. Naproti tomu znalosti a dovednosti opírající se o „orientační body“ a vhodná pravidla k dotváření psychické stopy mají pro lidské myšlení a jednání širší platnost, tj. vykazují vyšší míru obecnosti.

Vysokou míru obecnosti znalostí a dovedností chceme dosahovat zejména v taktické a operační přípravě.

Při vyučování je vhodné efektivně **využívat názorné pomůcky**. Realizace této zásady však má i některá úskalí. **Učební schémata musí svým obsahem i grafickou úpravou soustředit pozornost důstojníků tak, aby napomáhala k vytváření požadovaných orientačních bodů v jejich psychice.** Mnoho současně vyvěšených schémat pozornost důstojníků rozptýluje. Totéž nastane v případech, kdy schémata obsahují nepodstatné podrobnosti nebo dokonce údaje, které s výkladem nesouvisí.

Má-li pomůcka účinně přispět k pochopení dynamického jevu, musí sama působit dynamicky. Např. při vysvětlování způsobu přechodu divize z pochodové do předbojové a v dalším do bojové sestavy není vhodné jako názornou pomůcku použít mapu se zakresleným rozhodnutím, protože obsahuje z hlediska pochopení podstaty problému podružné údaje a ihned ukazuje hotové řešení. Vhodnější je vyjít z jednoduchého schématu výchozí situace, které v průběhu výkladu postupně dotvářet. Dotváření může mít podobu kreslení na tabuli nebo postupného zobrazování situace pomocí promítacího přístroje.

Obdobně i při vyučování některých partii z teorie střelby je účelné opírat se o grafický názor postupně vytvářený v průběhu výkladu.

Názorná pomůcka, která zobrazuje problém po jeho vyřešení a s četnými podrobnostmi, je vhodná pro opakování osvojené látky. Pro výklad je nevhodná. V procesu osvojování si učební látky existuje hranice, od které názorné pomůcky nepodporují, ale brzdí další prohlubování znalostí.

Každou „předmětnou“ nebo „intelektuální“ činnost můžeme rozdělit na dílčí části, tzv. „operace“. Určitou činnost můžeme uskutečnit větším nebo menším počtem operací. V procesu prohlubování dovedností počet operací potřebných k jejímu uskutečnění klesá. Relativní pokles počtu operací nazýváme **mírou úplnosti**. Vysoké dovednosti a tedy i míry úplnosti je třeba dosahovat při přípravě podkladů pro rozhodnutí velitele při zpracování bojových dokumentů, obsluze bojové techniky apod.

Míra osvojení vyjadřuje stupeň automatickosti úkonů (fyzických a duševních).

Obecnost, základy úplnosti a počátky osvojení poznatků se vytvářejí především ve vojenských školách. V procesu přípravy velitelů a štábů se obecnost poznatků dotváří, úplnost se zvyšuje a rozšiřuje do

oblasti praktických realizačních opatření a osvojení poznatků se rozvíjí. Požadavek dosahování vysoké obecnosti se v tomto procesu projevuje zpravidla jen při nahrazování přezitých názorů, teorií a zásad novými.

Smyslem učení je vytvořit ve vědomí důstojníka ucelený, vnitřně propojený systém psychických stop. Jejich propojenost musí vhodným způsobem odrážet vztahy mezi jevy existujícími v objektivním světě. Z tohoto postulátu sovětské pedagogické teorie plyne, že **izolovaný poznatek**,

nezapojený do systému znalostí a neověřený předchozími znalostmi a osobní zkušeností posluchače má malou hodnotu. Posluchač poznatek zvládne teprve tehdy, dovede-li jej prakticky použít. Jestliže např. důstojníka seznámíme sdělovacími metodami (výklad, seminář, ukázka) s bojovými možnostmi a způsoby použití baterie protitankových řízených střel aniž bychom v co nejkratší době poté jeho poznání upevnili metodou velitelského, skupinového nebo taktického cvičení, dosáhneme jen nepatrného výsledku.

Vytváření odpovědného aktivního přístupu důstojníků k vlastnímu sebevzdělávání

Rozhodujícím činitelem ve vyučovacím procesu je učitel a v podmínkách přípravy velitelského sboru velitel nebo náčelník. Nezbytnou podmínkou úspěšnosti této přípravy je aktivní přístup důstojníků k vlastnímu sebevzdělávání. Sebelepší učitel nic nesvede, nemá-li posluchač zájem probíranou látku zvládnout. Proto je třeba ve vědomí důstojníků trpělivě a cílevědomě vytvářet potřebu zdokonalovat se ve vojenském umění, v technických znalostech a dovednostech, jakož i ve znalostech a umění vést a učit podřízené. Vytváření této potřeby musí v různé formě prolínat celým životem vojenských kolektivů. Odpovědný vztah důstojníků k vlastnímu vzdělání nelze vytvořit jednou provždy. Je třeba jej stále posilovat a prohlubovat.

První podmínkou aktivity důstojníků je náročný pozorný individuální přístup jejich nadřízeného k výchově a světonázorové i odborné přípravě podřízených. Důstojníci nejsou stejní. Liší se svými znalostmi, zkušenostmi, schopnostmi, služebními problémy, které musí řešit, dosahovanými výsledky na svěřeném úseku práce, věkem a také svými perspektivami. V jednotlivých případech se mohou tyto rozdíly mezi důstojníky ještě zvětšovat v důsledku jejich postupného vysílání na postgraduální a funkční školení. **Proto není a ani v budoucnu nebude správné obecně stanovené cíle přípravy velitelského sboru na výcvikové nebo i delší období mechanicky přenášet na každého důstojníka. Naopak je vhodné, aby tyto cíle byly stanoveny individuálně.**

Potřebnou individualizaci cílů přípravy může nejlépe posoudit nadřízený velitel nebo náčelník. Pouhé direktivní uložení těchto cílů by však jen málo napomáhalo vytvářet ve vědomí důstojníků potřebu zdokonalovat se ve vojenském umění

a v ostatních návazných oborech. Proto je žádoucí, aby velitel nebo náčelník cíle přípravy jednotlivým důstojníkům (pokud je to možné) neukládal a místo toho je podněcoval, aby si vhodné individuální cíle zvolili sami. Zvolené cíle je účelné vhodným způsobem v rámci učební skupiny, útvaru nebo štábu publikovat a zaměřit podle nich i hodnocení důstojníků. Tak povede individualizace cílů přípravy k částečné individualizaci kritérií hodnocení jejich výsledků. Tento přístup nesnižuje závaznost obecně stanovených učebních cílů.

Druhou podmínkou aktivity důstojníků je podněcující působení veřejného mínění vojenského kolektivu. Je žádoucí, aby toto veřejné mínění neformálně a otevřeně hodnotilo výsledky přípravy každého důstojníka. Publikace individuálních cílů k tomu vytváří dobré předpoklady. Veřejné mínění však může působit povzbudivě i retardačně.

Nemůžeme očekávat, že vhodné sociální klima vznikne, bude se dodržovat a obnovovat automaticky nebo dokonce nezávisle na podmínkách, organizovanosti života a chodu služby u útvaru nebo štábu. Hlavní úlohu při jeho vytváření, udržování a obnovování mají velitelé a náčelníci. Budou ji plnit velitelskými metodami. Nemohou ji splnit bez přispění politického aparátu, stranických, svazáckých výborů a organizací.

Třetí podmínkou aktivity důstojníků je vysoká odborná úroveň a metodická dovednost učitele (velitele nebo náčelníka). Měl by mít takovou úroveň, aby si ho důstojníci neformálně vážili, aby obdivovali jeho erudici a pocítovali potřebu se mu vyrovnat.

Čtvrtou podmínkou aktivity důstojníků je dokonalá organizovanost, pro důstojní-

ky zřejmě cílevědomost a vysoká metodická úroveň vedení přípravy velitelů a štábů.

Významnou formou přípravy velitelského sboru, jejíž účinnost je především závislá na aktivním přístupu důstojníků k vlastnímu sebevzdělávání, je **samostatná příprava**.

Samostatná příprava má ve srovnání s ostatními formami přípravy tyto přednosti:

- a) lépe napomáhá k překonání nežádoucích individuálních rozdílů v připravenosti jednotlivých důstojníků,
- b) usnadňuje dosažení individuálních cílů přípravy,
- c) výchovně působí na důstojníky tím, že je učí samostatnosti při studiu,
- d) její obsahové zaměření můžeme podle potřeby operativněji upravit.

Samostatná příprava má i některé slabiny:

- a) menší kontrolovatelnost a tedy i větší závislost na odpovědnosti jednotlivých důstojníků za úroveň jejich kvalifikace,
- b) u méně vyspělých důstojníků nebezpečí menší obecnosti získávaných poznatků, pokud studovanou látku předem nepochopili,
- c) riziko nesprávného pochopení studijní literatury,
- d) často méně dokonalé zabezpečení pomůckami, technikou apod.,
- e) je-li předmětem samostatné přípravy prohlubování dovedností v ovládání

techniky, může nepřítomnost instruktora vést k chybným návykům.

Přednosti samostatné přípravy převažují nad jejími slabínami. Přesto se tato forma přípravy velitelského sboru prosazuje obtížně, protože důstojníci mívají obvykle před sebou jiné naléhavější úkoly.

Celospolečenský vývojový trend směřuje k posilování významu subjektivního faktoru a k rozvíjení osobnosti socialistického člověka. U příslušníků řady profesí začal proces postupného stírání pevné hranice mezi prací a neprací a v souvislosti s tím i proces kvalitativní přeměny obsahu a pojetí jejich volného času. Národním příkladem tohoto vývoje je rostoucí význam forem studia při zaměstnání, závodních škol práce, stranického, odborového a svazáckého školení apod. Tento trend je v ČSLA dosud institucionálně vyjádřen pouze závaznou samostatnou přípravou na semináře MLP.

Plnění perspektivního požadavku rozvoje osobnosti vytváří možnost uvolnění dalších časových rezerv pro vzdělávání velitelského sboru formou samostatné přípravy. Podmínkou přeměny uvedené možnosti ve skutečnost rovněž je, aby příslušníci velitelského sboru měli naléhavější vnitřní potřebu sebevzdělávání. Tato potřeba nevznikne spontánně. Její vytvoření cílevědomým, trpělivým a náročným vedením je však možné, jak ukázaly příklady přípravy učitelů na novou koncepci vyučování, přípravy důstojníků na semináře MLP apod.

Racionální volba tematiky

Účelnost volby tematiky spočívá v racionálním určení co, koho, v jaké posloupnosti a jakými metodami učit. Co a pro koho je postačující pouze pochopit, kde je třeba vytvořit dovednosti nebo dokonce pevné návyky.

Racionálně určit co učit v podstatě znamená stanovit co neučit. Povrchními úvahami, že „by bylo dobré zařadit do plánu ještě to neb ono“, nebo „ať tu přednášku vyslechnou ještě ti a ti, nemůže jim to škodit“ nelze připravenosti velitelského sboru prospět.

Vývoj vojenství vyvolává neúprosně stále větší požadavky na objem znalostí velitelů a štábů. Tyto požadavky nemůžeme stupňovat do nekonečna. Proto musí existovat i opačný, stejně neúprosný proces redukování probírané učební látky.

Představa, že všestranné připravenosti důstojníka můžeme dosáhnout během jednoho roku nebo dokonce během jednoho

výcvikového období, je na první pohled falešná. Přesto se u některých útvarů a štábů stává, že proces přípravy velitelského sboru tvoří v rámci plánovacího období tematicky uzavřený celek, který se v dalším období v podstatě opakuje se stejnými učebními cíli. Proto je na důsledné zvládnutí tematiky málo času.

Racionální volba tematiky spočívá i v respektování didaktických hledisek. Jde zejména o splnění požadavku **neučit důstojníky izolovaným poznatkům, ale plánovitě a s delší perspektivou obohacovat a přetvářet celý systém jejich znalostí, dovedností a návyků.**

Stálo by za úvahu stanovit pro jednotlivé stupně velení a specializace minimální znalosti, vytvořit střednědobé plány přípravy velitelského sboru a z nich spříhlédnutím ke kádrovým změnám a k aktuálním novým poznatkům odvozovat konkrétní obsah této přípravy v jednotlivých plánovacích obdobích.

Příprava velitelů a štábů má tyto organizační formy: velitelské shromáždění, velitelská příprava, metodická příprava, samostatná příprava a polní příprava.

Žádná organizační forma není bezobsažná. Každá organizační forma existuje jen jako organické spojení několika faktorů, mezi něž kromě typického tematického obsahu patří pro ni charakteristické učební cíle, vyučovací metody a složení učebních skupin.

Jednoznačné a přesné určení učebních cílů je výsledkem a zároveň i předpokladem cílevědomého přístupu velitelů a náčelníků k přípravě podřízených. Má podstatný vliv na volbu a konkrétní uplatňování vyučovacích metod. Bez přesně stanovených učebních cílů nemůžeme ani spolehlivě hodnotit dosažené výsledky. Proto je důležité přesně rozlišovat mezi požadavky pochopit, osvojit si znalosti, získat počáteční dovednost, prohloubit, upevnit, rozšířit resp. obnovit dovednost, vytvořit, upevnit nebo obnovit návyk apod.

Vyučování taktiky a operačního umění má kromě toho dvě protikladné, ale navzájem neoddělitelné stránky. První z nich spočívá v rozvíjení tvořivého taktického nebo operačního myšlení důstojníků jako jednotlivců, druhá ve vytváření a prohlubování mechanismu práce štábů. Z didaktického hlediska nemůžeme obě tyto stránky stejně dobře uplatňovat ve všech organizačních formách přípravy velitelského sboru. Např. metoda nazvaná skupinové cvičení, používaná při velitelské přípravě a při velitelských shromážděních, je vhodná k rozvíjení teoretického myšlení důstojníků. Její přínos pro zdokonalování mechanismu práce štábů je však malý nebo žádný. Naproti tomu metody typicky používané v polní přípravě, jako např. štábní nácvik, štábní cvičení nebo velitelsko-štábní cvičení navazují na dříve vytvořenou schopnost účastníků takticky nebo operačně myslet, další rozvoj tohoto myšlení výrazněji nepodporují, zato však vytvářejí nebo prohlubují mechanismus štábní práce. Je třeba, aby těmto skutečnostem odpovídaly i učební cíle.

Učební skupiny by svým složením měly maximálně odpovídat dělbě práce v procesu velení, vyjádřené i v racionální volbě tematiky. Ke splnění tohoto požadavku je nutné mít proměnlivé složení učebních skupin i v rámci jedné formy přípravy. Každý příslušník štábu divize má umět střílet z ručních a protitankových zbraní, řídit automobil a obrněný transportér, prakticky využívat tankovou rádiovou stanicí, ovládat přístroje pro měření radioaktivního zamoření, zakreslovat do mapy, orientovat se v terénu apod. Není však nutné, aby každý příslušník štábu divize ovládal taktiku divize a pluku nebo organizaci a zásady bojového použití vojsk nepříteli. K připravenosti štábu divize například nepřispěje, budou-li se pracovníci štábu, kteří odpovídají za evidenci a doplňování mužstva, poddůstojníků a důstojníků, učit taktiku divize a pluku namísto toho, aby se zdokonalovali v plnění svých povinností při obnovování narušené bojeschopnosti vojsk.

Rychlý vývoj vojensství vyžaduje připravovat důstojníky plánovitě a s dlouhodobou perspektivou na zvládnutí nové bojové techniky a z ní plynoucích změn ve způsobech bojového použití jednotek, útvarů a svazků. Tento požadavek zpravidla nemůžeme realizovat v rámci přípravy velitelů a štábů. Chybí odborně i metodicky připravení učitelé, učebně výcviková základna a často i samotná nová technika. Tato skutečnost bude stále naléhavěji vyžadovat, abychom část přípravy velitelů a příslušníků štábů organizovali formou internátních přeškolovacích nebo zdokonalovacích kursů apod.

Racionalizace procesu přípravy velitelů a štábů je a nadále bude jediným prostředkem k odstraňování protikladu mezi trvale rostoucími nároky na připravenost velitelského sboru a objemem času, který můžeme pro tuto přípravu vyčlenit. Má-li být účinná, tj. má-li být skutečnou racionalizací, nemůže se omezovat na zdokonalování forem a metod přípravy. Nesmí opomíjet téměř žádnou z oblastí života a chodu služby útvarů a štábů a ve svých důsledcích se musí promítat i do formování světového názoru, postojů a potřeb velitelského sboru.

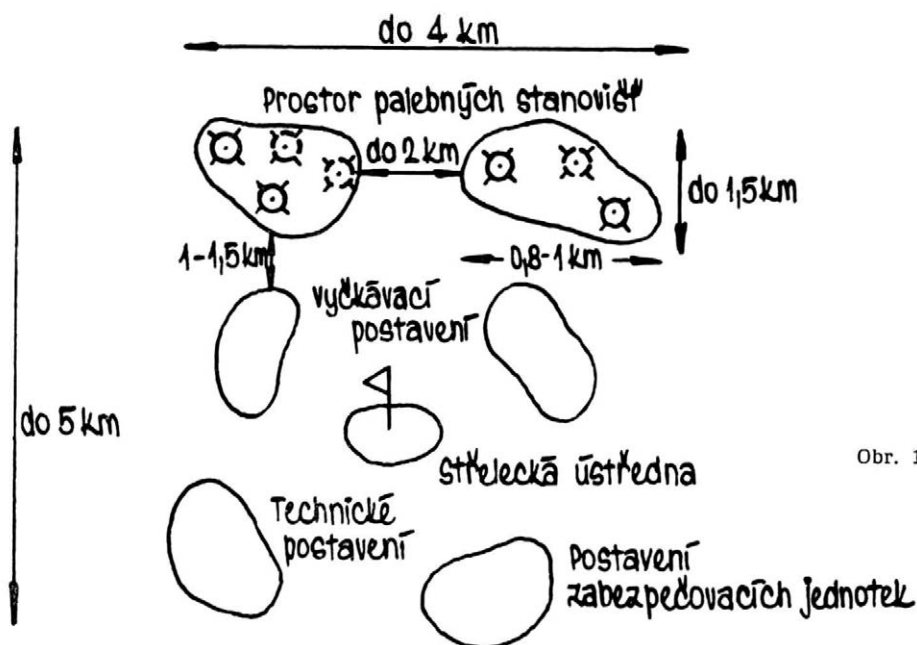
STŘELBA NA PROSTŘEDKY JADERNÉHO NAPADENÍ NEPŘÍTELE

K charakteristickým rysům soudobého ozbrojeného boje patří neustálý růst palebné síly a jejího významu pro rozdrčení nepřítele a dosažení vítězství. Proto je také boj s nepřátelskými palebnými systémy jedním z významných úkolů. Mezi aktivní vykonavatele tohoto boje se řadí svou palebnou silou **pozemní dělostřelectvo**. Z nepřátelských pozemních prostředků jaderného napadení jsou v dosahu jeho palby rozmisťovány bojové sestavy baterií dělostřeleckých raket Honest John, předsunutých baterií řízených střel Lance, baterií 203,2 mm a 155 mm houfnic. Střelba na tyto prostředky v období vedení boje bez použití jaderných zbraní má své určité zvláštnosti. Vyplývají především z toho, že dělostřelectvo je v tomto období hlavním prostředkem jejich ničení. Druhá zvláštnost je v tom, že v tomto období nepředstavují vlastně ještě prostředek jaderného napadení, avšak v průběhu bojové činnosti při přechodu na vedení boje za použití jaderných zbraní se jejich kvality změni a tímto prostředkem jsou.

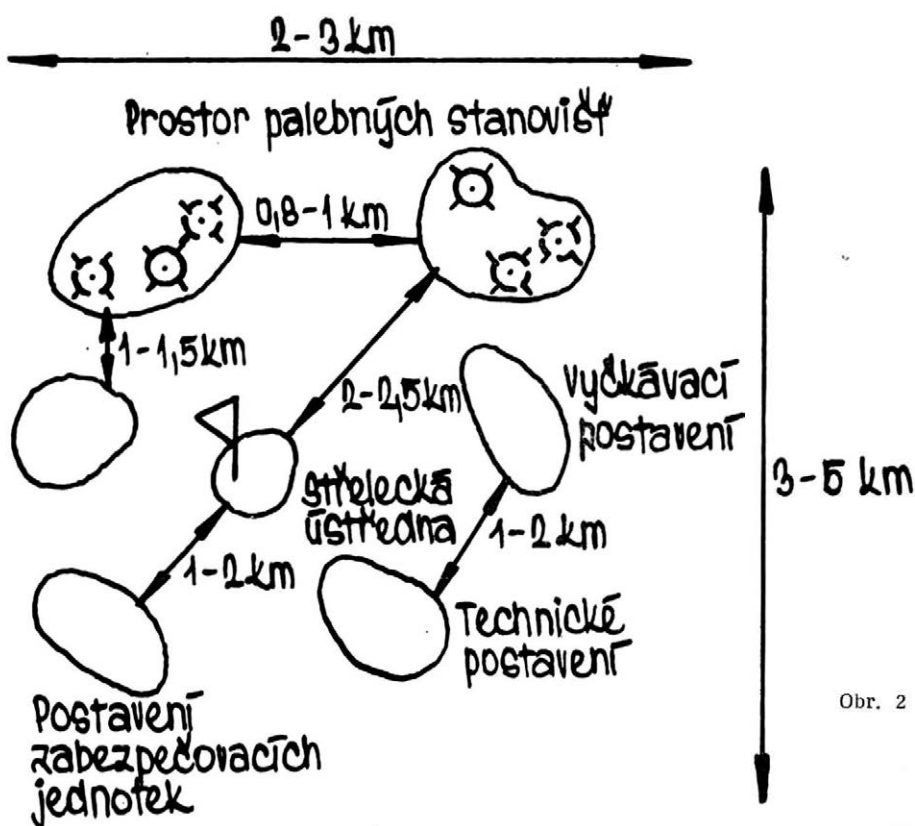
Základní charakteristiky taktických prostředků jaderného napadení nepřítele viz článek podplukovníka doc. ing. Jaromíra Lanka, CSc. (Vojenská mysl čís. 1/1980).

Pro názornost uvádím prostor bojového rozmístění baterie dělostřeleckých raket Honest John (viz **obr. 1**), Lance (viz **obr. 2**), bojovou sestavu samohybné baterie v palebném postavení (viz **obr. 3**) a průměrné hodnoty o palebném postavení samohybné baterie (viz **tab. 1**).

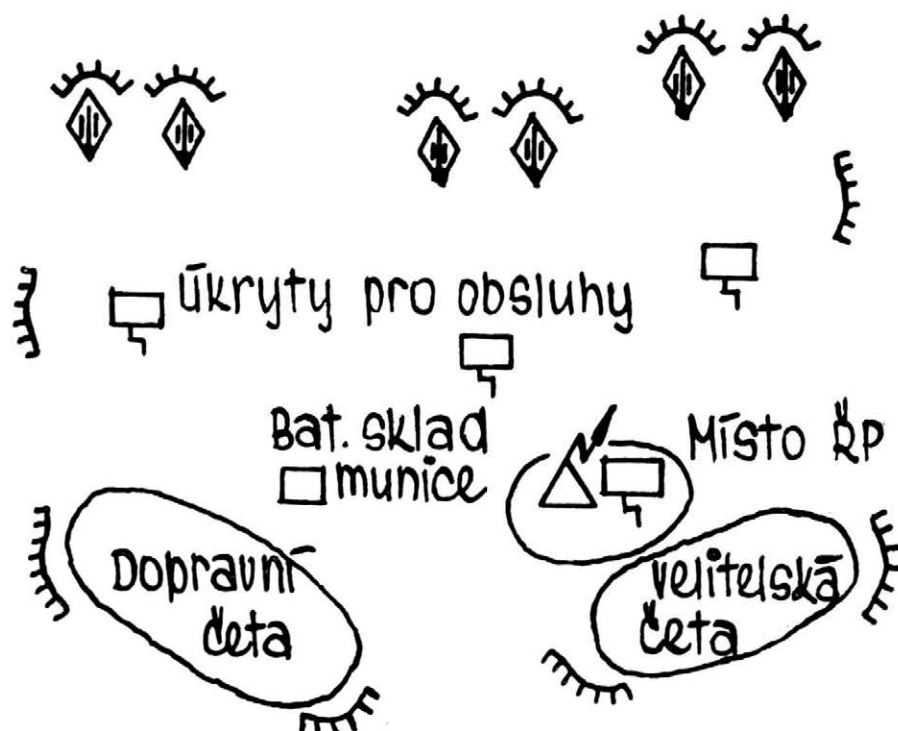
Z těch údajů vidíme, že bojová sestava dělostřelecké baterie v palebném postavení zaujímá příliš velký úsek terénu, takže nemůže být jako celek pojata za cíl dělostřelecké palby. Vyloučíme z ní proto méně důležité prvky a za základ ponecháme pouze palebná stanoviště jednotlivých děl. Vezmeme-li v úvahu, že naše palba nebude zpravidla vedena ze směru kolmého na průčelí nepřátelského palebného postavení, pak při použití optimálního způsobu postřelování můžeme s dostatečně vysokou pravděpodobností předpokládat, že hlavní prvky nepřátelské sestavy budou palebně zasaženy.

Obr. 1

Obr. 2

Obr. 3

Tabulka 1

Údaj	Označení samohybného děla	
	M-109 (M-109 A1)	M-110 (M-110 A2)
Rozestupy mezi děly (m)	20–40	30–50
Rozestupy mezi četami (m)	do 100	do 300
Vzdálenost místa pro řízení palby od linie děl (m)	do 300	do 300
Průčelí linie děl čtyřdělové baterie (m)		260–400
šestidělové baterie	160–320	320–750
Hloubka palebného postavení (km)	0,8–1	0,6–0,8

Palebný úkol

I v období vedení boje bez použití jaderných zbraní představují uvažované palebné prostředky vysoce významné cíle. Jestliže se nám podaří již v tomto období alespoň část z nich dlouhodobě vyřadit, snížíme tím nepřátelské palebné možnosti konvenční municí a vytvoříme tak předpoklady k získání palebné převahy. Tato skutečnost se projeví zejména při přechodu k použití jaderných zbraní. Čím větší počet nepřátelských prostředků jaderného napa-

dení se nám podaří v předchozím období vyřadit, tím nižší bude účinnost nepřátelského jaderného úderu. Může tedy palebná činnost našeho dělostřelectva značně ovlivnit tak důležité období boje, jako je přechod na použití jaderných zbraní. Z těchto důvodů je proto zcela na místě požadavek, dosáhnout vysoké pravděpodobnosti vyřazení nepřátelských taktických prostředků jaderného napadení střelbou vlastního dělostřelectva klasickou municí ještě v období vedení boje bez jaderných zbraní. Proto budeme považovat za základní palebný úkol při boji s nimi **ničení**.

Ukázali jsme si, že nepřátelská odpalovací zařízení představují **jednotlivé cíle**. Pro jejich zničení musí být palebná účinnost charakterizována hodnotou očekávaného palebného účinku v rozmezí $0,7 < R \leq 0,9$. Při takto definovaném ničení můžeme s pravděpodobností 70 % až 90 % očekávat, že cíl palbou vyřadíme trvale nebo alespoň na dosti dlouhou dobu. Tato pravděpodobnost je na jedné straně plně postačující a na druhé straně je v souladu s požadavky hospodárnosti palby. Další zvyšování očekávaného palebného účinku nad uvedenou hodnotu má za následek nadměrný růst nutné spotřeby střel a není proto hospodárné.

Nepřátelské dělostřelecké baterie představují **skupinový cíl**. K jejich zničení dochází tehdy, je-li očekávaný palebný účinek $0,5 < R \leq 0,6$. V tomto případě můžeme očekávat, že palbou vyřadíme průměrně 50 % až 60 % nejdůležitějších prvků, které daný skupinový cíl tvoří. Při tak vysokých ztrátách dochází podle zkušeností z posledních válečných konfliktů k dlouhodobé ztrátě bojeschopnosti cíle.

V období vedení boje bez použití jaderných zbraní budou nepřátelské dělostřelecké baterie, bez ohledu na to zda jsou předurčeny pro pozdější střelbu jadernými náplněmi, střelit v plném rozsahu konvenční municí. Touto palbou budou působit ztráty našim jednotkám a rušit jejich bojovou činnost. Budeme se proto snažit zabránit této nepřátelské palbě. Ke zničení nepřátelských dělostřeleckých baterií je však nezbytná poměrně vysoká spotřeba střel. Proto nebudou často palebné možnosti našeho dělostřelectva pro splnění tohoto úkolu postačovat. Z toho důvodu se nevyhneme v období vedení boje bez použití jaderných zbraní tomu, že budeme nuceni některé nepřátelské dělostřelecké baterie pouze **umlčovat**. Při umlčování požadujeme, aby očekávaný palebný účinek dosahoval hodnoty $R \approx 0,3$. Při této palbě tedy vyřadíme průměrně asi 30 % prvků, z nichž se skupinový cíl skládá. To zpravidla postačí k tomu, aby nepřátelská baterie ztratila bojeschopnost na časově omezenou dobu.

Při rozhodování, zda budeme nepřátelskou dělostřeleckou baterii ničit nebo umlčovat, vycházíme z celkové situace, úkolu vlastních vojsk a zámyslu jeho plnění a hodnotíme důležitost cíle a množství hlavní a střeliva, které máme k dispozici.

Způsoby určení prvků střelby

V platných předpisech je jako základní způsob určování prvků střelby uvedena **úplná příprava**. Metodika jejího vedení umožňuje uskutečnit většinu nutných opatření ještě v době před zjištěním souřadnic cíle. Na vlastní přípravu po zjištění cíle je pak již třeba relativně krátké doby. Pro přípravu neplánovaně oddílové palby bateriemi náložmo můžeme u dobře vycvičené jednotky počítat průměrně 3 minuty od okamžiku, kdy byly oddílu dodány souřadnice cíle.

Přesnost úplné přípravy závisí na použitých prostředcích a způsobech jednotlivých dílčích úkonů. Velký význam prostředků jaderného napadení i skutečnost, že je budeme podle situace ničit, plně opravňují požadavek dosažení maximální přesnosti. Je proto nezbytné, aby dělostřelečtí náčelníci, velitelé a štáby organizovaly všechna opatření, která k tomu vedou. Vhodným bude i široké využívání **zlepšujících oprav**.

Vzhledem k zásadám rozmístování bojových sestav nepřátelských prostředků jaderného napadení můžeme se značnou pravděpodobností předkládat, že souřadnice těchto cílů budou určovány pozorováním z letounu nebo vrtulníku. Jejich přesnost je však tak nízká, že nemůžeme neprodleně zahájit účinnou střelbu. Pak bude účelné prvky určovat stejnou metodikou jako při úplné přípravě, ale před zahájením účinné střelby je upřesnit. Jedním z možných způsobů tohoto upřesnění je **zastřílení cíle** jednou nebo postupně všemi bateriemi oddílu pomocí toho prostředku vzdušného průzkumu, který cíl zjistil. Tímto zastřílením se však podstatně prodlouží doba mezi zjištěním cíle a zahájením účinné střelby. Na zastřílení jednou baterií počítáme průměrně 9 minut a na postupné zastřílení všemi bateriemi oddílu průměrně 15 minut. Zastřílením získáme tedy vysokou přesnost a snížíme nutnou spotřebu střeliva, avšak za cenu značného prodloužení nutné doby. Jestliže nehrozí bezprostřední nebezpečí, že nepřátelský prostředek povede jaderný úder, dáme přednost přesnému určení prvků i za cenu ztráty času. Zastřílení může zabezpečit příruční baterie oddílu.

Pokud bude cílem nepřátelská samohybná dělostřelecká baterie, budeme se snažit zahájit palbu v co nejkratší době. Pak bude vhodné místo zastřílení volit **kontrolu účinné střelby** podle první salvy a po nezbytných opravách v účinné střelbě pokračovat. Kontrola je možná již při použití zástřelných střel. Tak zaručíme nezbytnou palebnou účinnost a plnění palebného úkolu se prodlouží maximálně o dobu do 3 minut.

Spotřeba střel a způsob postřelování

Pro praktické účely řízení palby byla odvozena **norma spotřeby střel**, pro ničení prostředků jaderného napadení (viz **tab. 2**).

Tabulka 2

Cíl \ Ráže [nm]	100	122	130	152	122RM
Odpalovací zařízení	540 0,37	300 0,21	280 0,19	200 0,18	360 0,17
Obrněná baterie	2160 1,50	1350 0,94	1080 0,75	810 0,75	1200 0,56
Neobrněná baterie	1080 0,75	720 0,50	660 0,46	540 0,50	960 0,44

Normy v tab. 2 (v čitateli udávám ve střelách, ve jmenovateli v palebných průměrech) představují průměrnou spotřebu střel pro zničení daného cíle za těchto podmínek:

- dálka střelby je do 10 km (pro raketometry nezávisle na délce střelby),
- příprava prvků pro účinnou střelbu je úplná,
- účinnou střelbu vede oddíl střelami se zapalovačem nastaveným na tříštivý účinek.

Normu spotřeby střel pro ráži 122 mm můžeme využít k operačním kalkulacím. Tak např. zjistíme, že pro zničení prostředků jaderného napadení armádního sboru NSR (2X md, 1X td, sbor. prostředky) potřebujeme 42 oddílových palebných průměrů střeliva. Za předpokladu, že tento úkol bude plnit armádní a divizní dělostřelectvo tří prvosledových divizí (celkem 17 oddílů), bude činit spotřeba munice pro každý tento oddíl 2,5 palebného průměru. Kdybychom z těchto prostředků jaderného napadení ničili jenom odpalovací zařízení, baterie 203,2 mm a po jedné samohybné baterii 155 mm, klesla by spotřeba na 17 oddílových palebných prostředků.

Pokud nejsou uvedené podmínky platnosti normy spotřeby splněny, upravuje se spotřeba střel takto:

- při střelbě z děl na dálky větší než 10 km se zvětšuje o 10 % na každý další kilometr dálky nad 10 km,
- při určení prvků střelby zastřelením se snižuje u děl o 25 %,
- při umlčování dělostřeleckých baterií se snižuje na $\frac{1}{3}$.

Růst spotřeby vyvolaný zvětšováním dálky střely je pro 130mm kanón patrný z **tabulky 3**, která uvádí spotřebu střel pro zničení prostředků jaderného napadení na různé dálky (v čitateli je spotřeba ve střelách, ve jmenovateli v palebných průměrech při střelbě oddíl).

Tabulka 3

Dálka [km]	Cíl		
	Odpalovací zařízení	Obrněná baterie	Neobrněná baterie
10	280/0,19	1080/0,75	660/0,46
15	420/0,29	1620/1,12	990/0,69
20	560/0,39	2160/1,50	1320/0,92
25	700/0,49	2700/1,87	1650/1,15

Z tabulky 3 vidíme, že ničení nepřátelských prostředků jaderného napadení na skutečné dálky střelby vyžaduje značně vysokou spotřebu střel. Je proto jistě účelné věnovat zvýšenou pozornost všem těm opatřením, která vedou ke snižování spotřeby a to jak využíváním zlepšujících oprav, tak i zkracováním dálky střelby tak, že palebná postavení vyčleněných oddílů předsuneme blíže k přednímu okraji.

Budeme-li při kalkulaci spotřeby munice pro zničení prostředků jaderného napadení armádního sboru NSR brát v úvahu průměrnou dálku střelby (19 km na odpalovací zařízení Lance, 15 km na Honest John, 13 km na baterii 203,2 mm a 11 km na baterii 155 mm), zvýší se nutná hodnota na 49 oddílových palebných průměrů. Kdybychom vhodným umístěním vlastních palebných postavení zmenšili uvedené dálky střelby pouze o 1 km, klesla by nezbytná spotřeba na 45 oddílových palebných průměrů. Jen toto opatření by tedy mělo za následek úsporu 4 oddílových palebných průměrů střeliva.

Při odvození **praktického způsobu postřelování** využíváme poznatků, získaných podrobnou analýzou optimálního způsobu postřelování. Můžeme je formulovat v doporučeních pro praktické řízení palby.

Vzhledem k zásadám rozmísťování nepřátelských bojových sestav přiděluje se při stříbě na nepřátelské prostředky jaderného napadení jako samostatné cíle

- každé jednotlivé odpalovací zařízení,
- palebné postavení dělostřelecké baterie, v němž je vzdálenost mezi četami menší než 200 m,
- palebné postavení dělostřelecké čety, je-li baterie rozmístěna po četách se vzdálenostmi mezi nimi 200 m a více.

Z hlediska palebné účinnosti je účelné ničit prostředky jaderného napadení (popř. umlčovat dělostřelecké baterie a čety) jedním mohutným palebným přepadem všech zúčastněných jednotek náložmo, střelbou ráz na ráz střelami se zapalovačem, nastaveným na tříštivý účinek. Tak dosahujeme dostatečně vysoké hustoty palby, čímž nepříteli současně zabráníme opustit během přepadu postřelovaný prostor. Výjimku tvoří pouze nepřátelské obrněné baterie, které mohou manévrovat i pod palbou. K jejich ničení bude proto žádoucí použít více oddílů náložmo, aby délka celého přepadu nepřesáhla 10 až 15 minut, tj. horní hranici doby, za níž může nepřátelská baterie postřelované palebné postavení opustit.

Potřebnou dobu k tomu, aby zúčastněné jednotky mohly vystřelit stanovenou spotřebu střel, můžeme zjistit z předepsaného režimu palby. Pro ilustraci uvádím v **tabulce 4** nutnou délku palebného přepadu při ničení nepřátelských taktických prostředků jaderného napadení různým počtem oddílů 130 mm kanónů na možné dálky střelby.

Tabulka 4

Dálka střelby (km)	Počet oddílů	Délka přepadu při ničení		
		odpalovacích zařízení	obrněných baterií	neobrněných baterií
10	1	5	23	11
	2	3	9	6
15	1	7	51	21
	2	4	16	8
	3	3	9	5
20	1	10	91	33
	2	5	23	11
	3	4	13	8
	4	3	9	5
25	2	6	36	16
	3	4	18	9
	4	3	15	7

K přibližně stejným výsledkům dospějeme u všech děl ostatních ráží s výjimkou 100mm kanónu, který má podstatně vyšší normu spotřeby střel, takže potřebuje k jejímu vypálení také delší dobu. Proto není samostatné použití

oddílů 100mm kanónů k ničení taktických prostředků jaderného napadení vhodné. Mohou se však, není-li vyhnutí, zúčastnit palby náložmo s oddíly jiných ráží.

Na základě délek přepadů můžeme odvodit požadavek na minimální počet dělostřeleckých oddílů, použitých náložmo na jeden cíl. Vydeme přitom z ověřeného poznatku, že dělostřelecká palba má nejvyšší materiální i morální účinek v prvních deseti minutách svého trvání. Je-li palebný přepad delší než 15 minut, jeho účinnost podstatně klesne. Za těchto předpokladů zjistíme, že ke zničení

- odpalovacího zařízení je účelné použít na dálky do 20 km alespoň jednoho a na větší dálky alespoň dvou dělostřeleckých oddílů náložmo,

- neobrněných baterií (čet) do dálky 15 km alespoň jednoho, od 15 do 20 km alespoň dvou a na větší dálky alespoň tří oddílů náložmo,

- obrněných baterií (čet) do 10 km alespoň dvou, od 10 do 15 km alespoň tří a nad 15 km alespoň čtyř oddílů.

Uvedené počty dělostřeleckých oddílů považujeme za minimální. Pokud to situace dovolí, je účelné použít jich více k palbě náložmo. Dosáhneme tak vyššího očekávaného palebného účinku i rovnoměrnějšího čerpání zásob střeliva.

Oddíl 130mm raketometů může samostatně ničit nepřátelské odpalovací zařízení na libovolnou dálku střelby v mezích svého dostřelu. Ke splnění tohoto úkolu stačí vyvést od oddílu pouze 9 raketometů. K ničení neobrněných baterií je třeba buď salvu opakovat (při vyvedení 12 raketometů) nebo použít dvou oddílů náložmo. Obrněné baterie mohou raketometry ničit pouze palbou náložmo s dalšími raketometnými nebo dělostřeleckými oddíly.

Dělostřelecké oddíly ničí nepřátelské prostředky jaderného napadení bateriemi náložmo, třemi dálkami zaměřovače a jedním směrem. Velikost dálkového skoku činí 2 až 4 úd. Při rozhodování o konkrétní velikosti dálkového skoku vezmeme v úvahu tyto okolnosti:

- čím přesněji byly určeny prvky střelby, tím menší velikost skoku použijeme. Po zastřelení volíme velikost skoku blíže dolní hranici, po úplné přípravě blíže k horní hranici,

- čím větší je dálkový rozptyl, tím menší velikost skoku použijeme. Při střelbě kanóny volíme skok menší, u houfnic větší,

- čím větší počet oddílů střílí náložmo na jeden cíl, tím menší velikost skoku použijeme. Při střelbě jedním oddílem volíme skok blíže horní hranici, při střelbě alespoň třemi oddíly náložmo blíže dolní hranici.

Nepřátelská odpalovací zařízení ničíme vějířem 0—03. Střelbu na dělostřelecké baterie (čety) vedeme s intervalem vějíře rovným šířce cíle, dělené počtem děl. Šířka cíle se přitom rovná vzdálenosti mezi krajními děly, jsou-li známy souřadnice všech děl baterie (čety), nebo 200 m u baterie a 100 m u čety, pokud souřadnice všech děl neznáme. Při střelbě jedním oddílem nesmí skutečná zjištěná šířka cíle překročit 400 m.

Raketometné oddíly vedou palbu na prostředky jaderného napadení vždy jednou dálkou zaměřovače a jedním směrem. Vějíř je sevřený při střelbě na cíle, jejich šířka nepřesahuje 400 m a upravený na šířku cíle, je-li větší než 400 m.

Závěr

Taktické prostředky jaderného napadení představují i v období vedení boje bez použití jaderných zbraní významný cíl. V dosahu palby pozemního dělostřelectva jsou rozmísťována odpalovací zařízení dělostřeleckých raket Honest John, předsunutá postavení odpalovacích zařízení řízených střel Lance a palebná postavení baterií 203,2 mm a 155 mm samohybných houfnic.

Základním palebným úkolem při střelbě na tyto cíle je ničení, při němž požadujeme, aby pravděpodobnost vyřazení odpalovacích zařízení byla v intervalu $0,7 < R \leq 0,9$ a očekávaný palebný účinek na dělostřelecké baterie v intervalu $0,5 < R \leq 0,6$. V závislosti na situaci můžeme některé dělostřelecké baterie umlčovat s očekávaným palebným účinkem $R \approx 0,3$.

Prvky pro účinnou střelbu určujeme úplnou přípravou. Jejich přesnost zvyšujeme využitím zlepšujících oprav a kontrolou účinné střelby. Pokud nehrozí nebezpečí z prodlení, můžeme prvky střelby na nepřátelská odpalovací zařízení určovat i zastřelením pomocí prostředků vzdušného průzkumu.

Spotřeba střeliva pro zničení nepřátelských taktických prostředků jaderného napadení na skutečné dálky střelby je značně vysoká (zejména u obrněných baterií). Je proto nezbytné věnovat pozornost všem opatřením, která vedou k jejímu snížení.

Účinnou střelbu vedeme jedním mohutným palebným přepadem všech zúčastněných jednotek náložmo ráz na ráz. Oddíly 100mm kanónů je účelné používat pouze náložmo s oddíly jiných ráží.

BOJOVÁ ČINNOST STÍHACÍHO LETECTVA PROTI NEPŘÁTELSKÝM VRTULNÍKŮM

Na bojišti je velké množství pomalých vzdušných cílů — vrtulníků. Je to důsledek aeromobility pozemních vojsk i snahy o vytvoření vzdušného bojového prostředku, který by v sobě spojoval vlastnosti obrněného transportéru a bitevního letadla. Tím se má řešit rozpor mezi palebnou silou a mobilitou pozemních vojsk a tak podstatně ovlivnit úspěch boje a operace.

Se zvyšováním počtu vrtulníků na bojišti se rozšiřuje oblast jejich použití. Používáme jich jednak k uskutečňování vzdušných výsadků, k jejich bitevnímu doprovodu, k přepravě vojsk a materiálu nad vlastním územím, k podpoře boje pozemních vojsk, k vedení vzdušného průzkumu a k dalším úkolům.

V technickém rozvoji vrtulníků je patrná tendence ustupovat od univerzálních vrtulníků, kterých byl dosud největší počet, a rozvíjet úzce specializované vrtulníky pro plnění jednotlivých úkolů. O tom svědčí i skutečnost, že ve výzbroji

vojskového letectva USA se snižují počty univerzálních vrtulníků (UH) a zvětšují se počty bitevních vrtulníků (AH), průzkumných vrtulníků (OH) a dopravních vrtulníků (CH).

Vrtulníky, v závislosti na plněném úkolu, mohou působit ve skupinách o různém složení od 4—8 do 50 vrtulníků. Mezi sekcemi a četami udržují vzdálenost 150—200 m a mezi vrtulníky rozestup dvou průměrů rotoru. Létají ve výškách 10—15 m nad terénem, s využitím jeho maskovacích vlastností, s rychlostí letu 120—200 km/h u dopravních a průzkumných vrtulníků a do 300 km/h u bitevních vrtulníků. Jejich taktický dolet není velký a dosahuje do 250 km, přičemž nad naším územím mohou působit do hloubky 90—100 km. Obvykle nemají obrannou výzbroj proti stíhačům a jejich manévrovací možnosti ($\omega = 10—12^\circ/\text{s}$) neznemožňují zteč stíhačů. Bojová sestava a složení taktické praporeční aeromobilní skupiny viz obr. 1.

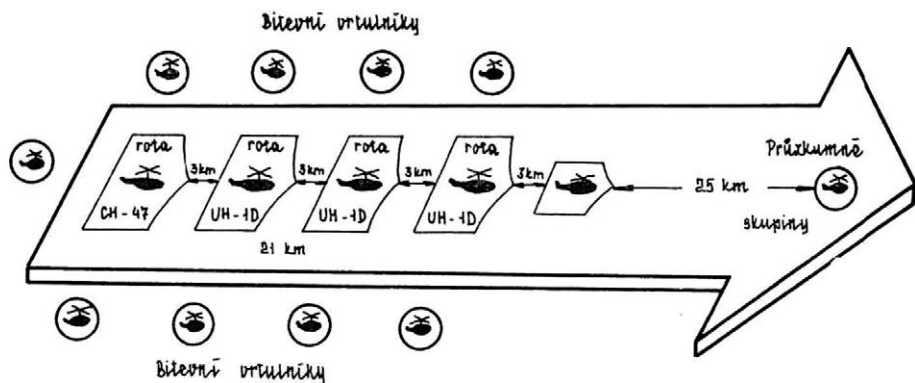
Ničení vrtulníků stíhacím letectvem

Zvětšení počtů pomalých cílů na bojišti vyžaduje, abychom jim věnovali při obraně vojsk větší pozornost. Frontové letectvo má všechny předpoklady k jejich účinnému ničení a to jak na zemi, tak i ve vzduchu.

Neprátelecké vrtulníky, letiště a prostředky velení a zabezpečení na zemi ničí stíhací bombardovací letectvo při boji o vzdušnou nadvládu a při ničení ostat-

ních pozemních cílů na bojišti. Ničit je může úderem na předem plánované objekty (na letiště, přistávací plochy, místa velení a zabezpečení), jestliže jsou tyto objekty předem známy, nebo samostatným vyhledáváním a ničením pozemních cílů v určeném prostoru.

Avšak hlavním způsobem bude jejich ničení ve vzduchu. K plnění tohoto úkolu použijeme, kromě jiných prostředků, stí-

Počet osob	Počet vrtulníků	OH - GA	UH - 1D	AH - 4G	UH - 1B	CH - 47
Oko 1200	118 - 136	13 - 15	65 - 72	16 - 21	10 - 12	14 - 16

Obr. 1

hacího letectva, které svojí vysokou manévrovostí a účinnou výzbrojí bude efektivním prostředkem pro působení na pomalé vzdušné cíle.

Máme-li hovořit o boji s pomalými vzdušnými cíli, musíme určit, které vzdušné cíle jsou vlastně pro soudobé nadzvukové stíhače pomalé.

Víme, že každý letoun má určitou minimální rychlost horizontálního přímočarého letu, která se rovná

$$V_{\min} = \frac{2G}{\rho_H S C_{y_{\text{dov}}}}$$

kde: G — hmotnost letounu v kg,

ρ_H — měrná hustota vzduchu $\text{kg.s}^2.\text{m}^{-4}$,

S — plocha křídla letounu v m^2 ,

$C_{y_{\text{dov}}}$ — 0,85 maximálního koeficientu vztlaku $C_{y_{\text{max}}}$.

U letounu MiG-21 je možné počítat s hmotností $G = 7\,600$ kg. Plocha křídla letounu $S = 23\, \text{m}^2$, $C_{y_{\text{dov}}}$ při minimálních rychlostech letu je přibližně 0,78 a hustota vzduchu v 0 výšce $\rho_H = 0,125$. Potom minimální rychlost letounu MiG-21 bude v 0 výšce

$$V_{\min} = \sqrt{\frac{2 \times 7\,600}{0,125 \times 23 \times 0,78}} = 82,3 \text{ m/s},$$

což odpovídá rychlosti 295 km/h. Ovšem při této rychlosti může uskutečnit pouze

přímocharý let, ale při zteči je nutné manévrovat s přetížením rovným alespoň 2. K vytvoření tohoto přetížení je nutné rychlost zvětšit minimálně dvakrát, tzn. na hodnotu 590 km/h.

Zdálo by se tedy, že všechny letouny, které létají rychlostí menší než 450 až 500 km/h, jsou pro letoun MiG-21 pomalé. Ovšem to ještě není tak jednoduché. Letoun MiG-21 při letu s rychlostí menší než 550 km/h při horizontálním letu bez náklonu se dostává do tzv. druhého režimu letu. Tento režim letu je možné charakterizovat jako let, kdy rychlost letu neodpovídá motorickému výkonu letounu, dynamická stabilita letounu se ztrácí a je nebezpečí, že letoun spadne. Při manévrování s přetížením $n = 2$ se hranice letu s druhým režimem přesunuje ještě výše a pohybuje se okolo 650–700 km/h. Když předpokládáme, že nejvýhodnější rychlost sblížení s cílem pro střelbu s kanónovou výzbrojí je 50–80 km/h, můžeme tvrdit, že všechny vzdušné cíle, které letí rychlostí menší než 600 km/h jsou pro letoun MiG-21 cíli pomalými.

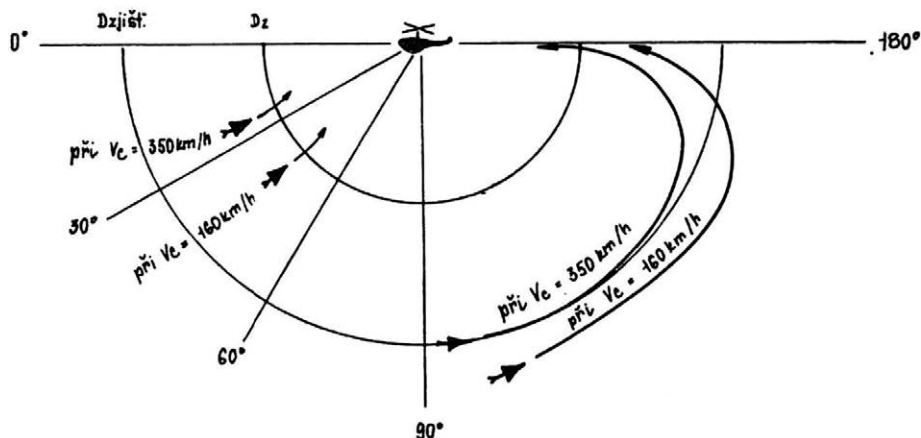
Avšak stíhači není jedno, zda útočí na cíl, který letí rychlostí 600 km/h nebo 150 km/h. Je logické, že každá tato hodnota rychlosti vytváří specifické podmínky sblížení a vedení zteče. Proto je výhodné pomalé cíle kategorizovat podle rychlosti jejich horizontálního letu a způsobu zteče.

Do první skupiny je výhodné dát všechny vzdušné cíle, které poletí rychlostí menší než 160 km/h. Je to zdůvodnitelné tím, že na tyto cíle může vést zteč téměř ze všech směrů způsobem jako na pozemní cíl. Schéma zteče vrtulníku na střetných kursech viz **obr. 2**.

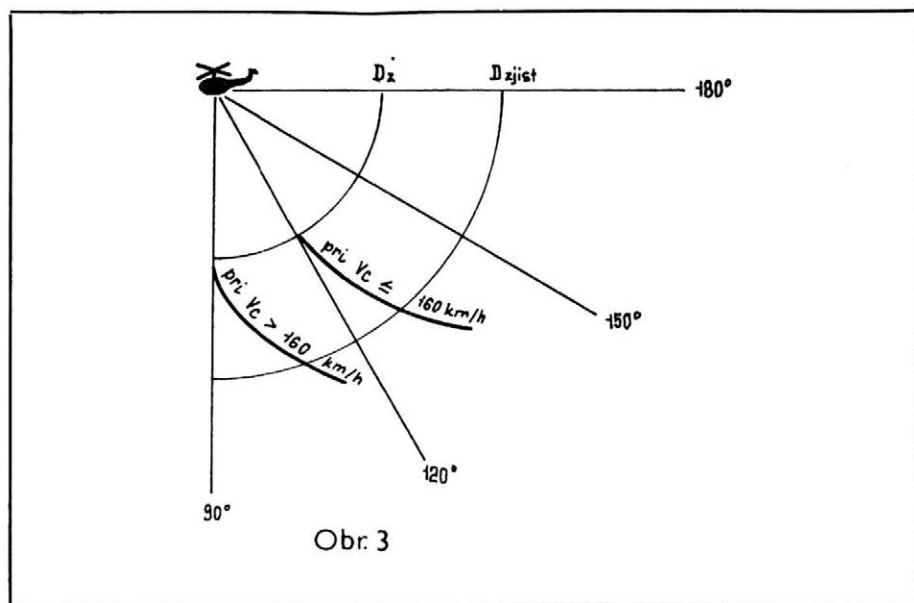
Do druhé skupiny budou patřit vzdušné cíle, které létají rychlostí od 160 do 350 km/h. Na tyto cíle může vést zteč z omezeného ($\pm 30^\circ$) sektoru přední polo-

sféry a omezeného sektoru ($\pm 60^\circ$) zadní polosféry, též způsobem jako na pozemní cíle viz **obr. 3**.

Ve třetí skupině budou vzdušné cíle s rychlostí větší než 350 km/h. Tato skupina cílů bude omezena možností vést zteč jen ze zadní polosféry, s úhlem zteče do $\pm 30^\circ$, avšak již způsobem zteče po křivce pronásledování, přičemž je nutné velkou pozornost věnovat rychlosti sblížení.

Obr. 2

Obr. 3

Stíhací letectvo ničí pomalé cíle nad nepřátelským územím, nebo nad vlastním územím při obraně pozemních vojsk a ničení nepřátelských výsadků.

Nad územím nepřítelů ničí stíhací letectvo vrtulníky samostatným vyhledáváním v určeném prostoru, nebo trati letu. Tyto prostory a trati letu nad nepřátelským územím určuje velitel divize ve vzdálenosti, kde je dostatečný přehled o letech nepřátelských letadel a rozmístění nepřátelské PVO. Obvykle se rozmísťují na pravděpodobných trasách letu dopravních letounů a vrtulníků, kde je stíhači přepadávají a ničí. Vyhledává je dvojice, popř. roj stíhačů. Jen tehdy, když je už předem znám let většího počtu těchto letadel, se postupně zasazují do boje i větší počty stíhačů.

Nepřátelské pomalé cíle nad vlastním územím ničí stíhací letectvo způsobem přepadu ze střežů ve vzduchu, přepadem ze střežů na letišti a samostatným vyhledáváním a ničením vzdušných cílů v rámci plnění úkolu obrany pozemních vojsk a boje s nepřátelskými výsadky.

Zvláštnosti vzdušného boje stíhacího letectva s nepřátelskými vrtulníky

Bojová činnost stíhacího letectva proti nepřátelským vrtulníkům má podstatné zvláštnosti ve srovnání se vzdušným bojem s taktickými stíhači. Jsou cvlivněny konstrukčními a manévrovacími vlastnostmi vrtulníků a jejich taktikou při plnění různých bojových úkolů.

Kromě rychlosti letu je to jejich malá výška letu (10–15 m nad terénem i méně). Jen v prostorech obsazených pozemním vojskem budou zvětšovat výšku na 200–300 m. Malá výška letu ztěžuje jejich radiolokační zjištění a vyhledávání zrakem vlivem využívání maskovacích vlastností povrchu terénu je též ztížen. Dálka zjištění vrtulníku AH-1G ve výšce 50 m radiolokátorem P-15 je 25 km a radiolokátorem P-35 20 km. Při jejich rozmístění 15 km od čáry dotyku (státní hranice) je to 10–15 km před ní. Při rychlosti letu vrtulníků 170–300 km/h potřebují 2–3 minuty k čáře dotyku a začátek působení proti cílům na bojišti.

Stíhači při působení přepadem ze střežů na letišti (viz obr. 4) jsou schopni vzletět za 3–5 minut z pohotovosti č. 1 a při rychlosti 900 km/h a ze vzdálenosti letiště 70–100 km přiletět do prostoru cíle za 4,5–6,5 min. To znamená přepad uskutečnit za 8–10 minut od zjištění přilétávajících vrtulníků. Bitevní vrtulník za tuto

Hlavním úkolem dvojic (rojů) kromě ničení jednotlivých nepřátelských vrtulníků a malých skupin je průzkum nepřátelských velkých skupin, které zabezpečují vzdušné výsadky. O bojové sestavě, počtu, směru, výšce a rychlosti letu a zabezpečení stíhacího letectvem ihned informují místa velení stíhacího letectva. Proto se tyto prostory samostatného vyhledání rozmísťují tak, aby zprávy o letu nepřátelských letounů zabezpečily dostatek času pro zasazení stíhačů do boje jak ze střežů střežů ve vzduchu, tak ze střežů na letišti.

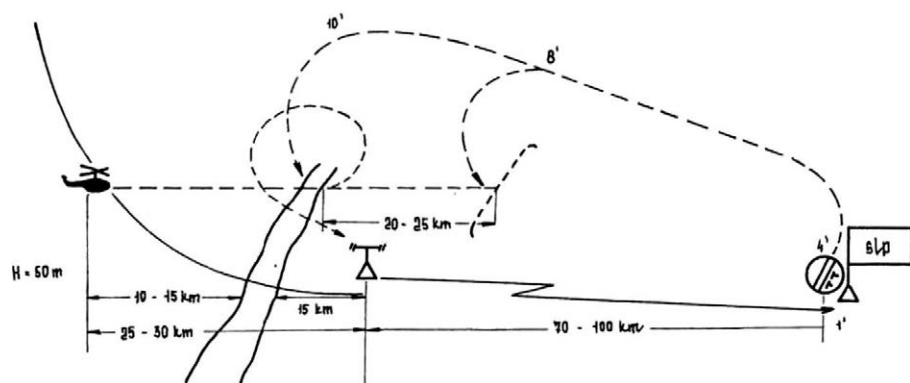
Stíhači při boji s velkými skupinami nepřátelských vrtulníků vcházejí do boje současně nebo postupně. Jako první zasadíme do boje stíhače, kteří jsou v prostorech střežů ve vzduchu. Je výhodné je zasadit před prostory účinné palby PLRV. Za prostory účinné palby PLRV jsou zasazováni do boje stíhači ze střežů na letišti. Tak organizovaná činnost zabezpečuje maximální hospodárnost, nejmenší zranitelnost prostředky vlastní PVO, zjednodušuje součinnost s PLRV (protože působí podle prostorů) a velení.

dobu může uskutečnit 1–2 zteče v prostoru bojiště a splnit úkol, nebo vzlétnout do našeho území do hloubky 20–25 km.

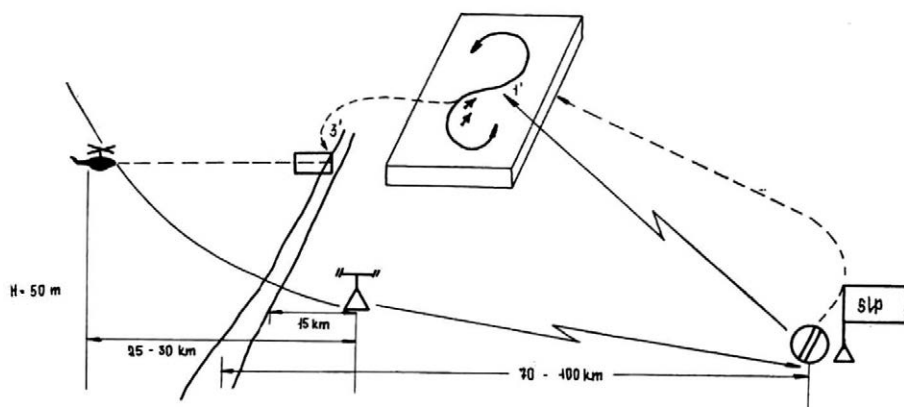
Při činnosti stíhačů přepadem ze střežů ve vzduchu (viz obr. 5) by se střetnutí uskutečnilo na čáře dotyku nebo 3 až 5 km před ní. Proto jednotlivé vrtulníky a malé skupiny, které působí v blízkosti čáry dotyku je nutné ničit přepadem ze střežů ve vzduchu. Velké skupiny, které obvykle působí do větší hloubky našeho území, ničíme přepadem ze střežů na letišti.

Malé výšky letu ztěžují i navedení na vzdušné cíle. Vedení vrtulníků našimi radiolokátory bude vlivem využívání členitosti terénu nesouvislé a proto i navedení bude nepřesné. Pro navedení budeme využívat obrazovek radiolokátorů. Stíhači při navedení poletí ve výškách, které budou pro navedení závislé na RL poli v prostoru navedení. Zatačky směrem k cíli budou uskutečňovat klesavými manévry (zvrát, polozvrát), které zabezpečují jednak krátkou dobu manévru směrem k cíli a poměrně dobré podmínky vyhledávání.

Vzdálenost zrakového vyhledávání vrtulníků závisí na mnoha faktorech, jako je poloha slunce, průzračnost atmosféry, složení skupiny, výška letu, maskovací

Obr. 4

Obr. 5

nátěr, barva oblohy a mraků a vycvičenost pilota.

Zkušenosti ukazují, že vrtulníky můžeme zjistit na vzdálenost (v km) — viz **tab. 1**.

Jestliže maskovací nátěr vrtulníku souhlasil s barvou pozadí, nad kterým létal, vzdálenost zjištění se zmenšovala na

600—1000 m, jestliže se však podstatně lišil, tak se zvětšovala na 6—8 km.

Pravděpodobnost vyhledávání se též mění v závislosti na velikosti skupiny vrtulníků. Pravděpodobnost vyhledávání jednotlivého vrtulníku se pohybuje v rozsahu 0,25—0,5. Při zvětšení počtu vrtulníků ve skupině na 30—50 se tato zvět-

Tabulka 1

	Vrtulník lehký	Vrtulník střední	Vrtulník dopravní
Při jasné obloze	4—5	5—6	6—8
Při zatažené obloze	2—3	3—4	4—5

šuje na 0,5–0,8 a u skupin o 100–130 vrtulnicích, které letí po stejné trati, se pravděpodobnost vyhledávání rovná praktické jistotě.

Nejvýhodnější výšky letu stíhačů pro vyhledávání jednotlivých vrtulníků a malých skupin jsou 600–800 m a u velkých skupin 1000–1200 m.

Sblížení a zteč vrtulníků se liší od sblížení a zteče s taktickými stíhači. Způsobuje to poměrně velká rychlost sblížení stíhače se vzdušným cílem. Při zjištění nepřátelských vrtulníků ve vzdálenosti 3,5 km na souběžných kursech a rychlosti sblížení $V_{sbl} = 500$ km/h bude sblížení a zteč trvat 20 s, při jejich zjištění na stejné vzdálenosti a sblížení na střetných kursech při rychlosti sblížení $V_{sbl} = 700$ km/h – 12–16 s.

Způsob sblížení závisí na tom, pod jakým kursovým úhlem byl vrtulník zjištěn. Při zjištění vrtulníku na střetných kursech je možné sblížení a zteč uskutečnit z přední polosféry pouze do kursového úhlu $q = 45^\circ$ při rychlosti letu vrtulníku do 160 km/h a při rychlosti letu do 350 km/h do $q = 30^\circ$. Při větších kursových úhlech střetnutí je nutné uskutečnit manévry pro zteč ze zadní polosféry.

Při sblížení s vrtulníkem na souběžných kursech je při rychlosti vrtulníku větší než 350 km/h zteč možná z celého rozsahu zadní polosféry a pouze při menší rychlosti letu při kursovém úhlu větším než $q = 120^\circ$.

Zteč vrtulníků se uskutečňuje způsobem jako na pozemní cíle. Výšku přechodu do zteče volíme 600–800 m nad výškou letu vzdušného cíle, úhel zteče z přední polosféry 10–20° a ze zadní 20 až 30°, přičemž bereme v úvahu, že při zteči z přední polosféry se za dobu zteče úhel zvětší přibližně o 10–15° a při zteči ze zadní polosféry se zmenší o 5–10°. Při převýšení stíhačů vzhledem k cíli o 1000 až 1200 m je možné uskutečnit zteč z chodu na vstřicných kursech pouze při zjiš-

tění cíle ve vzdálenosti 6–7 km a při převýšení 600–800 m musí být délka zjištění minimálně 3,5 km. Při zjištění cíle v menších vzdálenostech je nutný doplňující manévry pro zteč ze zadní polosféry.

Pro ničení vrtulníků můžeme použít všech prostředků ničení (kromě pum), které jsou ve výzbroji letounu MiG-21, i když s některými omezeními.

Rízených raket R-32 použijeme jen na vrtulníky s dostatečnou tepelnou charakteristikou. Při zjišťování tepelné charakteristiky jednotlivých vrtulníků podle tzv. zákona podobnosti s letounem MiG-17, jehož výsledky zachycení hlavic rakety R-3S byly zjištěny experimentálně, můžeme tvrdit, že vzdálenosti zachycení vrtulníků s pravděpodobností $W_z = 0,5$ jsou pro střelbu raketami R-3S vhodné jen vrtulníky, které mají motory s vyšším výkonem než 13 kN. Tak např. bitevní vrtulník AH-1G můžeme zachytit hlavicí rakety R-3S s pravděpodobností $W_z = 0,5$ ve vzdálenosti 1100 m, což je minimální pro uskutečnění zteče s touto rychlostí sblížení. Zteč je možná jen ze zadní polosféry, s úhlem střemhlavého letu okolo 20°. Při zvětšení úhlu střemhlavého letu na 30° se délka zachycení zmenšuje přibližně o 10 % a při jeho zmenšení až o 50 % vlivem vletnutí stíhače do prostoru, stíněného částí konstrukce vrtulníku. Zachycení cíle hlavicí rakety ve výškách menších než 200 m v blízkosti předmětů, které vyzařují infračervené paprsky, je prakticky nemožné.

Rízených raket RS-2-US můžeme proti nepřátelským vrtulníkům použít jen při střelbě v režimu „pevný paprsek“. Střelba je poměrně přesná. Její účinnost snižuje vysoká turbulentnost ovzduší v malých výškách.

Dostatečně vysokou pravděpodobnost zničení vrtulníků dávají neřízené rakety S-5M. Při dodržení optimální vzdálenosti střelby (600 m) a režimu střelby salvou

Tabulka 2

Druh vzbroje Druh vrtulníku	R-3S		RS-2-US		Neřízené rakety				Kanóny			
	1 r.	2 r.	1 r.	2 r.	GIRO		NEPOD		GIRO		NEPOD	
					2 × 32	64	2 × 32	64	3 × 1	3s.	3 × 1s.	3s.
Lehký	–	–	0,35	0,57	0,25	0,21	0,12	0,1	0,7	0,5	0,2	0,15
Střední	0,5	0,7	0,48	0,66	0,62	0,36	0,26	0,18	0,86	0,6	0,25	0,19
Těžký	0,62	0,85	0,56	0,8	0,68	0,42	0,35	0,24	0,78	0,57	0,27	0,21

po osmi, je hustota raket na rozptylové ploše velká a pravděpodobnost zásahu vysoká.

Největší pravděpodobnost zničení při dodržení optimální vzdálenosti střelby (400–600 m) dává kanónová výzbroj, která je nezaměnitelným druhem výzbroje

pro boj s nepřátelskými vrtulníky.

Hodnoty pravděpodobnosti zničení jednotlivých vrtulníků s různými druhy výzbroje — viz tab. 2.

Hodnoty v tab. 2 ukazují vysokou účinnost výzbroje stíhačů při ničení nepřátelských vrtulníků.

Zvláštnosti organizace bojové činnosti stíhačů při přípravě k vedení bojové činnosti

Úkol ničit nepřátelské vrtulníky, které zabezpečují vzdušné výsadky a vzdušnou přepravu, může stíhací letecký pluk dostat na jeden vzlet, den, nebo na jiné časové období, obvykle v průběhu plnění úkolu obrany pozemních vojsk. Stíhací pluk vzlétá k ničení nepřátelských vrtulníků po obdržení informací o jejich letu. Proto velitel a štáb pluku musí včas organizovat studium pravděpodobného prostoru činnosti nepřátelských vrtulníků, zvláštnosti jejich taktiky při zabezpečování vzdušných výsadek a vzdušné přepravy.

Rozsah a obsah práce velitele a štábu po obdržení bojového úkolu k ničení nepřátelských vrtulníků závisí na době, kterou má velitel k dispozici od obdržení bojového úkolu do zahájení bojové činnosti.

Postup práce velitele po obdržení bojového úkolu je stejný, jako při obdržení jiného úkolu. Velkou pozornost velitel věnuje hodnocení možné činnosti nepřátelského vojskového letectva, způsobům a podmínkám použití vlastních stíhačů. Závěry ze zhodnocení situace jsou základem pro rozhodnutí velitele, ve kterém podrobně uvádí rozdělení sil stíhacího letectva podle způsobů bojové činnosti, skupin taktického určení, postupu plnění bojového úkolu (způsob vzletu, bojové sestavy, taktika vedení vzdušného boje,

zabezpečení vzletu a přistání stíhačů, činnosti při rušení spojovacích kanálů atd.), způsoby navedení a vyhledávání vrtulníků a způsob činnosti různých taktických skupin stíhačů.

Na základě rozhodnutí velitele zpracuje štáb plán vzdušného boje, který musí pečlivě prostudovat všichni letci a směna velitelského a naváděcího stanoviště. V plánu vzdušného boje může uvést: čáry a postup zasazení stíhačů do boje, způsob součinnosti, velení, bojovou sestavu stíhačů a skupin různého taktického určení. Zvlášť podrobně rozpracuje postup vedení vzdušného boje: způsob vedení ztečí, rozdělení cílů při současné a postupné zteči stíhačů, počet ztečí a postup použití výzbroje, způsob vzájemné informace, bezpečnostní opatření a způsob vyvedení z boje (viz obr. 6).

Létající personál během přípravy k plnění bojového úkolu studuje typové varianty vedení vzdušného boje v souladu s plánem, nejvýhodnější taktiku vedení vzdušného boje s jednotlivými vrtulníky i skupinami, které letí pod ochranou stíhačů v malých a přizemních výškách, způsob použití výzbroje, postup uskutečňování součinnosti mezi jednotlivými skupinami stíhačů ve vzdušném boji a způsob velení ze země a ve vzduchu v podmínkách silného rádiového a radiotechnického rušení.

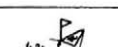
Zvláštnosti vedení bojové činnosti proti nepřátelským vrtulníkům

Vedení bojové činnosti proti nepřátelským vrtulníkům závisí na celkové pozemní a vzdušné situaci, složení skupin nepřátelských vrtulníků, denní době a povětrnostní situaci. V závislosti na tom je stíhací letecký pluk zasazován do boje buď současně, nebo postupně skupinami od dvojice do letky vto.

Povel ke vzletu stíhačů k přepadu velkých skupin nepřátelských vrtulníků vydává velitel divize na základě informací o jejich letu. Velitelé skupin stíhačů po vzletu navazují spojení se SBV LA, které dává pokyny k navázání spojení s navá-

děcím stanovištěm v jehož prostoru skupiny vrtulníků prolétávají. V některých případech, kdy nepřítel je mimo dosah našich radiolokátorů, velení a navádění může zabezpečit vzdušné velitelské stanoviště divize, které je v blízkosti bojových sestav vrtulníků.

Ve směně vzdušného VS divize, vybaveného ve vrtulníku Mi-8, mohou být kromě příslušníků štábu sld i 1–2 představitelé vojsk a při jeho vybavení základními prostředky zobrazení vzdušné situace může zabezpečit nepřetržitě (na dobu 1,5–2 h) velení letkám, rojům a dvo-

Varianty číselnosti nepřátelských vrtulníků	Rozdělení vlastních sil	Bojová úloha	Bojová sestava na trati letu	Stupeň pomohlosti	Číslo a počet	Pořadí a slova vztahu	Součinnost s			Způsob zjevu	Dostup vyhlídki z boje	
							PLRV	PVO	SL			
Vrtulníky nepřátelského vojenského letectva uskutečňují taktický výsadek pod ochranou silnicového letectva. Leti po jeane trati v různých taktických skupinách ve výšce H = 50 m rychlostí V = 180 km/h	1 sil	Celým složením		Č. 1	Číslo Č. 1	$\frac{2}{4}$	u spo-lečeném prostoru.	Přisvěcení na vrtulníky, na které nelze silnicového letectva	Tloušť na vrtulníky a silnicové na jiný trati letu	Z chodu po rojích a dvojicích útočí na nepřátelské vrtulníky	Vychází z boje po rojích	
	2 sil	Celým složením	Poutat bojem nepřátelské silnicové		Střech pe ozduchu	Proti silnic. skup. VS	$\frac{1}{\text{skanizé}}$			podle prostoru.	Vedou manévrový vzdušný boj, brání letky před zjevením silnicové a zabezpečuje vyvedení z boje	Zabezpečuje přistání letek
	3 sil	Celým složením	Ničí nepřátelské vrtulníky vzdušného výsadku		Č. 2	Číslo Č. 2	$\frac{3}{8}$			podle prostoru	Z chodu po rojích útočí na nepřátelské vrtulníky	Vychází z boje po rojích. Poslední roj zabezpečuje přistání letky

jičím ve vzdušném boji a součinností s pozemními prostředky PVO při plnění bojových úkolů. Bojová směna vzdušného VS divize při letu v blízkosti bojových sestav nepřátelských vrtulníků hodnotí situaci a nepřetržitě koordinuje činnost stíhačů a tak ovlivňuje průběh vzdušného boje.

Rozdělení cílů mezi roji (dvojicemi) předvídá plán vzdušného boje a upřesňuje je velitel letky (roje nebo vzdušné VS) na základě bojových sestav vrtulníků.

Pro odrazení ztečí nepřátelských stíhačů hlídkového doprovodu, nebo vyčištění vzdušného prostoru, vytváříme skupinu ochrany. Když vrtulníky letí bez stíhačů ochrany, pak letky útočí celou bojovou sestavou na nepřátelské vrtulníky, přičemž se roje vzájemně chrání před ztečemi stíhačů podle zásady: vzadu letící dvojice chrání dvojici letící vpředu.

Vyjítí z boje určuje samostatně každý velitel letky podle spotřebování munice piloty, nebo na povel z míst velení.

Boj s vrtulníky a s letouny, které zabezpečují vzdušnou přepravu nad vlastním územím mimo dosah našich radiolokačních prostředků vedeme samostatným vyhledáváním a ničením vzdušných cílů.

Stíhači letí do prostoru samostatného

vyhledávání na rozkaz VS divize nebo SBV LA, podle informací o činnosti nepřátelského letectva tak, aby přilétli do určeného prostoru v okamžiku nejpravděpodobnějšího přiletu nepřátelských letadel. Trať letu do prostoru volíme s nejmenšími časovými ztrátami, s ohledem na rozmístění prostoru účinné palby nepřátelského PLRV a prostorů střehu nepřátelských stíhačů. Po přiletu do prostoru samostatného vyhledávání stíhači určeným manévrem prohledávají prostor a zjištěné jednotlivé cíle ničí střelbou z palubních zbraní. Při větší intenzitě letů dopravních vrtulníků a letounů o tom informují VS. V prostorech samostatného vyhledávání létají v přízemních výškách, s krátkodobým nastoupáním do výšek 600 až 800 m pro upřesnění své polohy. Spojení s VS udržují přes retranslátor.

Piloti se v prostoru samostatného vyhledávání nesmí zavazovat do děletrvajícího vzdušného boje, zvláště ne s většími silami nepřátelských stíhačů, ale energickým manévrem se musí snažit od nich odpoutat.

Narůstání úsilí stíhačů v prostorech samostatného vyhledávání se uskutečňuje z prostorů střehu ve vzduchu, v závislosti na intenzitě vzdušné přepravy nepřítelů, přičemž můžeme předpokládat postupnou činnost po rojích.

Závěr

Vojska NATO zvětšují počty vrtulníkových jednotek, které začleňují na stále nižší organizační stupně pozemních vojsk. Se zvětšováním počtů se rozšiřuje i rozsah úkolů, které vrtulníky mají na bojišti plnit. Dochází ke specializaci vrtulníků, k čemuž se vyrábějí vrtulníky úzkého speciálního předurčení.

Zvětšení počtu vrtulníků na bojišti vyžaduje, abychom věnovali větší pozornost organizaci jejich ničení. To předpokládá, abychom již při plánování bojové činnosti frontového letectva v počátku operace vyčleňovali úsilí stíhačů (stíhačů bombardérů) k ničení nepřátelských vrtulníků.

Bojová činnost stíhačů proti velkým skupinám nepřátelských vrtulníků může mít nepředvídaný charakter a proto musí být včas splánovaná, aby po jejich zjištění bylo možné, bez dlouhé přípravy,

přejít k vedení bojové činnosti. To však vyžaduje vytvořit, v závislosti na předpokládané situaci, různé varianty plánů vzdušného boje [2—3], které musí létať personál (zvláště vedoucí skupin) dokonale znát a být schopen podle nich na základě vyhlášeného hesla vést bojovou činnost.

Vzdušný boj s nepřátelskými vrtulníky má některé zvláštnosti, které jsou vyvolány poměrně malou rychlostí a výškou letu a taktikou jejich použití. Vysoké nadzvukové letouny s vysokou minimální rychlostí letu nevykazují při boji s vrtulníky dostatečnou efektivitu. Úspěšnější jsou stíhačí letouny s podzvukovou rychlostí letu, vybavené silnou kanónovou výzbrojí (např. MiG-15 bis). Proto pro boj s vrtulníky je výhodné mít speciálně vyvíjené osádky, vyzbrojené letouny s optimálními parametry pro jejich ničení.

POZNATKY ZE CVIČENÍ PVO

Protivzdušná obrana v podmínkách vedení ozbrojeného zápasu nabývá stále na významu. Vysoce účinná protivzdušná obrana pozemního vojska je jednou z rozhodujících podmínek dosažení úspěchu v boji a operaci.

Velení Československé lidové armády věnuje otázkám protivzdušné obrany soustavně velkou pozornost. Vojsko protivzdušné obrany ČSLA je systematicky přezbrojováno kvalitativně novou bojovou technikou, která svým charakterem a určením podstatným způsobem ovlivňuje organizaci a řízení protivzdušné obrany. Protiletadlové raketové komplety různého určení, které tvoří základ palébního systému na všech stupních velení od vševojskové jednotky až po svaz, dále moderní prostředky radiolokačního průzkumu vzdušného nepřitele a soudobé prostředky velení vytvářejí nové podmínky pro přípravu jednotek, útvarů a svazků, velitelů a štábů k organizaci a vedení bojové činnosti.

Proces postupného přezbrojování vyžaduje plánovitě řešit jeden ze základních úkolů — hluboce zvládnout novou bojovou techniku a zásady jejího bojového a operačního použití a v konkrétních podmínkách bojové činnosti dosahovat plného využití jejich takticko-technických vlastností a bojových možností. Je to úkol složitý. Chápeme jej jako proces, na jehož počátku jsou základní technické znalosti nové bojové techniky, v dalším systematické procvičování zásad bojového a operačního použití a pak do všech důsledků sledujeme cíl — mistrovsky ovládat techniku při plném využití všech jejích možností.

Víme, že se nám zatím nepodařilo využít všech forem a metod zdokonalování bojové přípravy. Za velmi aktuální požadavek pokládáme hledání a osvojování nových způsobů boje s nízkoleťci cíli o malé efektivní odrazné ploše a nových metod přípravy operátorů v podmínkách silného radiotechnického rušení a složité vzdušné situace. Zdokonalování taktické a odborné přípravy vyžaduje zkvalitnit úroveň přípravy čety, baterie a oddílu, soustavně zvyšovat úroveň metodické přípravy velitelů jednotek, naučit je v plném rozsahu a účelně využívat učebně výcvikové základny, zdokonalovat metodiku přípravy operátorů a ostatních specialistů. Ničení vzdušného nepřitele první dávkou, první raketou, zvyšování efektivnosti palébního působení při boji s vrtulníky palébní podpory musí mít v přípravě jednotek prvořadé místo. Řešení těchto a dalších úkolů vyžaduje od velitelů, štábů a náčelníků PVO na všech stupních tvůrčím způsobem plánovat, organizovat a zabezpečovat výcvik tak, aby byly plně využity bojové možnosti soudobé protiletadlové raketové techniky.

Ke splnění tohoto základního úkolu přispívají systematicky plánovaná a kvalitně připravená ukázková nebo zkušební ukázková cvičení a nácviky. Jejich cílem je sjednotit názory na zásady bojového a operačního použití sil a prostředků PVO na daném stupni velení a ukázat vhodnou metodiku přípravy jednotek, útvarů, velitelů a štábů vojska PVO na organizaci a vedení bojové činnosti.

Vedle cvičení tohoto charakteru je zde další, neméně závažný úkol — aplikovat a procvičovat tyto zásady v podmínkách

vševojskového boje, v konkrétních podmínkách odrazení úderů vzdušného nepřítele, v součinnosti s frontovým letectvem, prostředky PVOS a bráněnými objekty. Ke splnění těchto úkolů v operační přípravě velitelů, štábů a vojsk se organizuje cvičení protivzdušné obrany na stupni front, armáda a vševojskový svazek. Naše zkušenosti ukazují, že tato cvičení jsou velmi užitečná, dávají možnost odborným orgánům PVO i vševojskovým velitelům a štábům zvyšovat potřebné teoretické i praktické návyky v plánování, organizaci a řízení protivzdušné obrany. Neméně závažná je účast všech sil a prostředků PVO na odrazení hromadných úderů vzdušného nepřítele a řízení jejich bojové činnosti při plnění společného úkolu ve složitých podmínkách pozemní a vzdušné situace.

V článku uvedu některé zkušenosti z přípravy, organizace a průběhu cvičení PVO na operačních stupních velení — okruhu, armáda.

Při cvičení PVO vycházíme z úkolů stanovených rozkazem ministra národní obrany na výcvikový rok a na jejich základě stanovíme učební cíle a učební úkoly. Na cvičeních byly zpravidla stanoveny tyto cíle:

Zdokonalit činnost velitelů a štábů při uvádění svazků, útvarů a jednotek vojska do bojové pohotovosti.

Prohloubit znalosti a praktické návyky náčelníků vojska PVO v plánování, organizaci a řízení PVO v operaci.

Zdokonalit centralizované řízení bojové činnosti všech sil a prostředků vojska PVO a jednotný systém průzkumu a palby při ničení vzdušného nepřítele v průběhu odrazení jeho hromadných úderů.

Zdokonalit návyky vševojskových velitelů a štábů v plánování, organizaci a řízení protivzdušné obrany v útočné operaci.

Zdokonalit organizaci a uskutečnění praktických opatření v součinnosti všech prostředků PVO s frontovým letectvem, vojskem PVOS a bráněnými vojsky.

Prohloubit návyky velitelů a štábů v plánování a řízení materiálně technického zabezpečení svazků, útvarů a jednotek vojska PVO.

U politických orgánů získat praktické návyky v organizaci masové politické práce a při mobilizování vojáků a důstojníků k úspěšnému plnění úkolů za podmínek blízkých bojové situaci.

Pro cvičící vojska jsme stanovili cíl zdokonalit polní výcvik a odbornou přípravu, prohloubit praktické návyky při plnění bojových úkolů, upevnit návyky v dovedném používání protiletadlové vý-

zbroje (PLR a PLD), radiolokační techniky, prostředků automatizovaného velení a pěstovat a upevňovat vysoké morální, bojové a psychické vlastnosti.

Při stanovení učebních úkolů vycházíme z jednotlivých období cvičení, která bývají zpravidla tři až čtyři v závislosti na rozsahu a charakteru procvičované problematiky. Časový rámec trvání cvičení bývá zpravidla 4—5 dnů. Obsahem jednotlivých období cvičení mohou být:

Organizace PVO při uvedení vojsk okruhu (armády) do bojové pohotovosti, řízení bojové činnosti proti letounům — narušitelům státní hranice, plánování protivzdušné obrany.

Vytvoření jednotného systému průzkumu a palby při ničení vzdušného nepřítele a odrazení jeho hromadných úderů v součinnosti s vojsky PVO států a frontovým stíhacím letectvem v podmínkách složitě vzdušné a pozemní situace.

Řízení bojové činnosti vojsk PVO při odrazení hromadných jaderných úderů ve složitě vzdušné a pozemní situaci, odstraňování následků použití ZHN a obnovení bojeschopnosti.

Pro cvičení PVO vytváříme štáb pro řízení cvičení, který na základě pokynů velitele okruhu (armády) zpracovává tyto základní dokumenty:

- organizační pokyny pro přípravu a průběh cvičení PVO;
- časový plán přípravy cvičení;
- zámysl cvičení PVO;
- graf vyvedení vojska PVO a operačních skupin svazků a útvarů do výchozích prostorů pro cvičení;
- plán průběhu cvičení;
- plán leteckého zabezpečení cvičení PVO s příloženou mapou tratí letů a letovými parametry reálných cílů;
- plán spojení;
- náměty pro cvičení;
- bojová nařízení náčelníka vojska PVO;
- organizaci ředitelství cvičení a rozhodčí služby;
- plán rozboru cvičení;
- výkaz počtu osob a techniky vyvedených na cvičení.

Kromě těchto základních dokumentů se mohou zpracovávat další dokumenty a přehledy nezbytné pro přípravu a průběh cvičení PVO.

Při přípravě a organizaci cvičení jsme věnovali zvláštní pozornost otázkám, které jsou podstatné pro úspěšné splnění vytyčených učebních cílů. Za takové jsme pokládali:

Důsledné dodržování zásady, že cvičení PVO řídí osobně vševojskový velitel na

daném stupni velení — velitel okruhu, velitel armády nebo jejich zástupce. Domníváme se, že je tím zvýrazněna vážnost a význam cvičení a jsou vytvořeny předpoklady pro důsledné řešení všech podstatných otázek, vyplývajících z úlohy a místa protivzdušné obrany v rámci operace.

Na každém cvičení jsou stanoveny zkušební otázky. Jde o prověření určitých činností z hlediska jejich časového průběhu na jednotlivých stupních velení. Takovými otázkami mohou být:

Rízení prostředků PVO a stíhacího letectva při působení ve společném prostoru bojové činnosti, zajištění bezpečnosti průletu vlastního letectva, organizace uvědomování vojsk, o činnosti vzdušného nepřítele, průzkumy nízko letících cílů a boj s vrtulníky palébní podpory nepřítele, pronikání součinnostních signálů atd. Zkušební otázky jsme předem definovali, stanovili metodiku jejich plnění a včas seznámili cvičící s úkoly, které pro ně vyplynou z ověřování zkušebních otázek. Pokud neproběhla důkladná příprava na ověření zkušebních otázek, jsou získané poznatky často jen nahodilé, povrchní a nemají požadovanou hodnotu pro praktické využití u vojsk.

Svazky, útvary, štáby a jednotky vojska PVO cvičí na plných počtech, za osobního řízení organických velitelů a náčelníků. Není vhodné připouštět zastupování na odpovědných řídicích funkcích. Cvičení PVO (jako kvalitativně nová forma přípravy) vyžaduje, aby zásadní otázky vedení bojové činnosti i prověření zkušebních otázek bylo pod přímým vlivem odpovědných velitelů a náčelníků. Stanovení rozsahu cvičících u vševojskových jednotek, útvarů a štábů bude záviset na podmínkách, v jakých bude cvičení PVO probíhat. Bude-li spojeno s velitelsko-štabním cvičením, bude složení cvičících jiné než bude-li cvičení PVO probíhat samostatně. V každém případě musí být rozsah vyvedených vševojskových jednotek, útvarů a štábů takový, aby umožnil důsledně a bez jakýchkoli omezení splnit všechny učební cíle vytyčené pro cvičení PVO.

Velký význam podle našeho názoru mají otázky organizace spojení a systém velení. Vojska PVO zvláště v oblasti řízení bojové činnosti a součinnosti vyžadují utajené rádiové spojení. Tyto požadavky je nutné zabezpečit i při organizaci spojení a velení na cvičení PVO. Nemůžeme imitovat konkrétní prostředky spojení nebo vycházet z předpokladu, jako by jejich funkce probíhala. Musíme důsledně organizovat a sladit veškeré spo-

jení, které má přímé nebo zprostředkované vazby na systém PVO a jeho funkci. Zvláště pečlivě je nutné zabezpečit pružné a nepřetržité řízení bojové činnosti protiletadlových raketových útvarů, včetně vytvoření technických podmínek pro utajené velení. Nařízení a povely vysíláme foní, což zabezpečuje jejich rychlé doručení vykonavatelům.

Při vytváření vzdušné situace v souladu s vytyčenými učebními cíli usilujeme o jejich přiblížení reálným podmínkám. Proto využíváme lety reálných letounů a vrtulníků a nepřipouštíme řešení imitovaných situací pomocí fiktivních vzdušných cílů. To umožňuje vytvořit podmínky pro úspěšné sladení bojové činnosti útvarů a jednotek ve složitých podmínkách vzdušné situace a procvičení otázek bojového a operačního použití sil a prostředků PVO v konkrétních podmínkách vševojskové operace. Osvědčilo se nám spojování cvičení PVO s taktickým cvičením stíhacích a stíhacích bombardovacích leteckých divizí a pluků. Tyto otázky řešíme v období plánování a přípravy základních dokumentů na výcvikový rok.

Vedle uvedených problémů se v období přípravy cvičení řeší i další úkoly spojené s přípravou velitelů, štábů a vojsk. K tomu organizujeme zaměstnání s obsluhami, štábní nácviky, takticko-pořadová zaměstnání s jednotkami, zaměstnání s řidiči a další opatření, která přispívají ke kvalitnímu splnění stanovených úkolů.

Druhou, neméně závažnou etapou cvičení PVO, je jeho průběh. Zahrnuje veškeré činnosti spojené s uvedením cvičících vojsk do bojové pohotovosti, zaujetím výchozích prostorů, plánováním protivzdušné obrany, vydáním bojových úkolů, organizací bojové činnosti, zpracováním dokumentace, průběžným řízením cvičení a konečně rozbořem a využitím výsledků získaných při cvičení pro další přípravu štábů a vojsk. Některé otázky a způsob jejich řešení v etapě vlastního průběhu cvičení do značné míry ovlivňují kvalitu splnění učebních cílů.

Při uvedených cvičících vojsk do jednotlivých stupňů bojové pohotovosti, vedle procvičení časových norem a zaujímání bojových sestav, jsme kladli zvláštní důraz na vytvoření podmínek pro řízení bojové činnosti sil a prostředků PVO při rozmístění bojových sestav v maximální vzdálenosti od sebe, které nám technické parametry soudobých prostředků spojení a bojové techniky (včetně telekódového přenosu informací) umožňují.

Při vytváření systému průzkumu vzdušného nepřítele je nezbytné využívat nejen

radiotechnické roty, ale i radiolokátorů svazků a útvarů. To umožňuje vytvořit souvislé radiolokační pole v malých výškách.

Průzkum vzdušného nepřítele vytváří základní podmínky pro efektivní a účinné ničení vzdušných cílů. Musí se vyznačovat vysokou odolností a pokrývat rozsah všech používaných výšek s důrazem na průzkum nízko letících cílů. Nemůžeme spočívat pouze na informaci o vzdušném nepříteli od prostředků PVO státu. Náčelník vojska PVO musí mít za všech okolností vytvořený a rozvinutý svůj systém průzkumu a využívání svých prostředků při odrážení úderů vzdušného nepřítele podle vzniklé situace. Od zahájení nepřátelského hromadného úderu musí zabezpečit uvědomování vojsk i objektů svými radiotechnickými prostředky. Zvláštní důraz jsme kladli na vytváření rušení prostředků radiolokačního průzkumu vzdušného nepřítele.

Velkou pozornost věnujeme vytvoření systému palby v rozhodujících etapách operace a řízení bojové činnosti všech sil a prostředků PVO při odrážení hromadných úderů letectva nepřítele. Účime velitele a štáby ničit vzdušného nepřítele palbou protiletadlových raketových a protiletadlových dělostřeleckých svazků a útvarů v maximálních dálkách. V našich podmínkách musí velitel důkladně vyhodnocovat terén při výběru palebných postavení, aby zabránil jejich zničení palbou pozemního nepřítele a zároveň je musí rozmístit, tak aby prostory účinné působnosti zasahovaly na území nepřítele do maximální vzdálenosti.

V rozhodovacím procesu při odrážení hromadných úderů nepřátelského letectva náčelníci vojska PVO ne vždy berou v úvahu možnost prostředků PVO nepřítele; v prvním sledu zasazují zpravidla vlastní stíhací letectvo, v druhém sledu plní úkol protiletadlové raketové útvary a svazky. Naše zkušenosti jsou takové, že v zalesněném hornatém prostoru, kde terén umožňuje skrytý přilet nepřátelského letectva k bráněným objektům, bude účelnější při odrážení náletů vzdušného nepřítele, zvláště v malých výškách a nejsou-li umlčeny prostředky PVO nepřítele v jeho prvním sledu, používat v prvním sledu protiletadlové rakety a v druhém sledu stíhací letectvo. Aby byl na těchto směrech vysunut prostor účinné působnosti nad územím nepřítele, je vhodné rozmísťovat palebná postavení co nejbližší k přednímu okraji. To umožní ničit vzdušné cíle na přístupech k bráněným vojskům a objektům.

V důležitých fázích frontové (armádní) operace, jakými jsou překonávání vodních překážek, zasazování druhých sledů, odrážení protiúderů apod., je předpokládána zvýšená činnost nepřátelského letectva. Proto v těchto obdobích je třeba soustředit bojové úsilí vojska PVO k efektivnímu odrážení úderů vzdušného nepřítele, zabezpečit pevné a neselehávající spojení a velení při maximální centralizaci řízení bojové činnosti sil a prostředků PVO na daném stupni velení. Ke splnění úkolu je třeba plánovat i manévry silami a prostředky PVO a vytvářet jejich uskupení v souladu s rozhodujícími fázemi operace. K včasnému zabezpečení manévru musí rozhodující úlohu sehrát náčelník vojska PVO se skupinou plánování.

Bojovou činnost sil a prostředků PVO řídíme z VS PVO, které je částí velitelského stanoviště okruhu (armády). Na VS PVO je umístěna operační skupina svazu (svazků) vojska PVO státu a zástupce stíhacího letectva se stanovištěm bojového velení stíhacího letectva letecké armády. Toto společné umístění funkcí na VS PVO umožňuje velmi operativní řešení úkolů v průběhu společné bojové činnosti při odrážení hromadných úderů vzdušného nepřítele a pružnější řešení problémů bezpečnosti průletů vlastního letectva prostory bojové činnosti prostředků PVO.

Součinnost sil a prostředků PVO při odrážení úderů vzdušného nepřítele má podstatný vliv na efektivnost protivzdušné obrany v rámci operace. K procvičení otázek součinnosti se snažíme vytvářet reálné podmínky pro účast všech součinnostních orgánů na jednotlivých velitelských stupních, organizací reálných spojovacích sítí pro činnost součinnostních orgánů, složitou vzdušnou situaci pro efektivní čerpání bojového úsilí prostředků PVO a neselehávajícím systémem velení. V současné době zvláštní pozornost věnujeme procvičování součinnosti se stíhacím letectvem v podmínkách nové struktury velení letectva.

Pro řešení otázek součinnosti sil a prostředků PVO s letectvem využíváme společného rozmístění VS PVO okruhu (armády) se stanovištěm bojového velení stíhacího letectva letecké armády. To umožňuje řízení součinnostních sil při odrážení úderů vzdušného nepřítele.

Zvláštní pozornost věnujeme na vrchol cvičeních otázkám organizace boje s vrtulníky palebné podpory. Při hodnocení situace určujeme čáry bojové činnosti vrtulníků, jejich množství, základny, ze kterých mohou plnit své úkoly, jaké prostředky můžeme použít na té které čáře

a další otázky. Vševojskoví velitelé správně chápou nutnost organizace a vedení boje s nepřátelskými vrtulníky. Nejsme však plně spokojeni s praktickými výsledky využití systému průzkumu a palby na každé čáře, zvláště v průběhu boje a při zasazování druhých sledů. Málo konkrétně hodnotíme terén z hlediska průzkumu a palby prostředků protivzdušné obrany i možné činnosti nepřátelských vrtulníků.

V podmínkách použití jaderných zbraní nepřitelem klademe velký důraz na obnovení bojeschopnosti vojska PVO. Náčelníci vojska PVO musí dobře znát své možnosti při obnově bojeschopnosti útvarů a jednotek, narušeného systému průzkumu a palby, velení útvarům a jednotkám, při obnově materiálně technického zabezpečení. Musí mít údaje o materiálových prostředcích na základnách, ve skladech, o zásobě raket a náhradních dílů, kde a jaké kapacity mají k opravě poškozené techniky.

Na cvičeních každá jednotka vykoná nejméně 8—10 zápočtových školních střel na reálné vzdušné cíle. To napomáhá k udržení útvarů a jednotek v nepřetržité pohotovosti k plnění bojových úkolů.

Na cvičení přikládáme velký význam rozboru a organizaci objektivní kontroly činnosti útvarů a jednotek při plnění všech úkolů. Cvičení PVO chápeme jako mnohotvárný proces, který je třeba podrobně naplánovat. V průběhu cvičení usilujeme o vytvoření podmínek pro tvůrčí práci při rozhodování cvičících na základě vytvořené situace tak, aby byly důsledně splněny stanovené učební cíle a úkoly.

Organizace cvičení vyžaduje od řídícího stupně cílevědomou tvůrčí práci v přípravě štábů a vojsk. Na základě našich zkušeností a poznatků můžeme konstatovat, že velkou pomocí pro nás jsou zkušenosti sovětských soudruhů, které nám nezištně poskytují.

Na závěr chci zdůraznit, že cvičení sil a prostředků PVO dává možnost objektivně zhodnotit bojovou připravenost velitelů a štábů k plánování a organizaci PVO a připravenost jednotek, útvarů a svazků vojska PVO k ničení vzdušného nepřítele. Charakter cvičení a zvolené učební cíle a úkoly vytváří předpoklady pro objektivní zjištění nedostatků v bojové přípravě, exploataci, údržbě a zvládnutí techniky. Na druhé straně jsou vytvořeny podmínky pro bojové sladění jednotek a útvarů vojska PVO, upevnění návyků v organizaci a řízení protivzdušné obrany. Vševojskoví velitelé a štáby prohlubují své znalosti a návyky při řešení otázek protivzdušné obrany a jejího řízení v průběhu operace. Prohlubují se praktické návyky v organizaci a zabezpečení součinnosti s ostatními silami a prostředky PVO v podmínkách složité vzdušné situace a silného radiotechnického rušení.

Hluboká analýza výsledků dosažených na cvičení, zevšeobecnění získaných zkušeností a přijetí konkrétních opatření k odstranění nedostatků jsou základním předpokladem pro trvalé zvyšování bojové pohotovosti a všestranné připravenosti vojska PVO pozemního vojska k plnění předurčených úkolů.

ORGANIZACE

MATERIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ

VOJSK SPOJENECKÉHO SLOŽENÍ

Materiální zabezpečení spolu s přísunem zásob vojskům vytváří jeden z hlavních předpokladů splnění cílů operace.

V důsledku stále rostoucích požadavků na včasné a nepřetržité materiální zabezpečení vojsk rostou i požadavky na přípravu týlových orgánů. Proto přísun materiálních prostředků a plynulé doplňování vytvořených vojskových a operačních zásob jsou důležitou podmínkou nepřetržitého materiálního zabezpečení vojsk v operaci. Plynulé a včasné materiální zabezpečení vojsk můžeme zabezpečit pouze centralizovaným řízením přísunů při komplexním využití všech druhů doprav.

K včasnému a kvalitnímu splnění úkolů materiálního zabezpečení bojové činnosti vojsk jsou důležité dva momenty, a to vytvoření zásob materiálních prostředků na jednotlivých stupních a včasné doplňování zásob v průběhu operace.

Současná výše, skladba a rozložení zásob na jednotlivých stupních velení odpovídá potřebám zabezpečení útočné operace s použitím i bez použití zbraní hromadného ničení nepřítele. K zabezpečení plánované bojové činnosti musíme předem vytvořit zásoby materiálních prostředků a svazků nejméně na 5 dnů, v týlu svazu na 2 dny a zbytek zásob mít v týlu vyššího svazu. Zkušenosti ze cvičení ukazují, že je třeba neustále zdokonalovat a přehodnocovat týlové zabezpečení vojsk, na příklad zvyšovat zásoby zejména munice ve vojskovém týlu, zvyšovat vezené zásoby u svazů a postupně mít část pohotových zásob pohyblivou i u vyššího svazu.

Dosavadní poznatky z materiálního zabezpečení ve svazech spojeneckého složení vychází ze zásady, že pro zabezpečování ozbrojených sil si každá spojenecká armáda vytváří a udržuje zásoby materiálních prostředků k za-

bezpečení rozvinování svých vojsk i k doplňování zásob v prvních operacích.

Při začlenění spojeneckého svazu do sestavy národního vyššího svazu vycházíme z přijatých zásad, že materiální zabezpečení a přísun materiálních prostředků můžeme organizovat:

a) při přípravě a vedení společných operací zpravidla vlastními silami a prostředky z národních zdrojů,

b) vznikne-li situace, že zásobování spojeneckého svazu ze zdrojů na vlastním území bude obtížné, zabezpečí je týl vyššího svazu, do jehož sestavy byla vojska spojeneckého svazu začleněna. Společně s vojsky se do sestavy týlu vyššího svazu vyčleňují i týlové orgány s potřebnými zásobami materiálu a dopravními prostředky,

c) v jednotlivých případech může spojenecké svazky (svazy) plně materiálně zabezpečovat týl vyššího svazu, do jehož sestavy jsou dočasně začleněny s výjimkou speciálních neunifikovaných druhů materiálu.

Operace spojeneckých vojsk klade současně vyšší požadavky na sladění týlové zabezpečení především v pokrytí rostoucích potřeb materiálních prostředků (především munice a PHM) vlastních a spojeneckých vojsk, na připravenost a rozptýlení dostatečných zdrojů zásob materiálu, na vzájemnou výměnu informací o stavu a potřebách materiálního zabezpečení, na společné plánování materiálního zabezpečení operace a operativní řízení přísunu. Při řešení materiálního zabezpečení vojsk ve svazech spojeneckého složení musíme přihlížet k neúplné unifikaci techniky a materiálu a k některým zvláštnostem možného použití vzájemně využitelného materiálu.

Méně složité bude zabezpečování spojeneckých vojsk v situaci, kdy národní velení spojeneckého svazu bude zabezpečovat svá nově podřízená vojska v plném rozsahu vlastními silami a prostředky z národních zdrojů. V soudobých operacích bude však nutné počítat s tím, že může dojít k odtržení spojeneckých vojsk od vlastních zásobovacích základů a zařízení. V tom případě musí povinnost materiálního zabezpečení převzít dočasně týl vyššího svazu, do jehož sestavy byla spojenecká vojska začleněna. Předávající národní velení musí co nejdříve k tomu vyčlenit síly a prostředky týlu, především dopravní prostředky se zásobami materiálu, aby plynulé doplňování zejména neunifikovaným materiálem nebylo narušeno.

Složitá situace v materiálním zabezpečení může nastat, dojde-li k začlenění spojeneckého svazu do sestavy jiného národního vyššího svazu a nebude moci vyčlenit k jejich týlovému zabezpečení odpovídající síly a materiální prostředky národního velení. Odpovědnost za materiální zabezpečení v tomto případě bude plně na týlu přejímajícího národního vyššího svazu.

Při společných operacích a velitelsko-štábních cvičeních tyto způsoby materiálního zabezpečení ověřujeme a zkušenosti z nich potvrzují jejich objektivní správnost a realitu.

Při organizaci materiálního zabezpečení a přísunu zásob vojskům ve svazech spojeneckého složení je důležité, zda je společná bojová činnost předem zplánována v příslušných plánech nebo vyplyne-li z rozhodnutí příslušného vyššího velitele v průběhu operace.

Je-li společná činnost předem zplánována, jsou pro organizaci materiálního zabezpečení a přísun materiálních prostředků předem určeny a vyčleněny

komunikace, jejich údržba, obnova a zabezpečení provozu je organizováno silami a prostředky národního vyššího svazu. Jsou zplánována opatření pro výstavbu dočasných překládkových prostorů v místech předpokládaného zničení komunikačních uzlů, na velkých řekách a horských přechodech.

V předem určených prostorech ve vojenských a civilních skladech jsou vytvořeny zásoby materiálních prostředků ve výši, druhích a kvalitě. Je zabezpečeno jejich uložení, ošetřování, obměna, ochrana a je připraven rychlý výdej ze skladů v případě potřeby.

Organizačně jsou předem vytvořeny podmínky pro vyčlenění dopravních nebo i jiných potřebných týlových útvarů a zařízení ve prospěch spojenec-kých vojsk, které zabezpečují včasné vytvoření potřebných zásob a kapacit k nepřetržitému zabezpečení vojsk podle plánů jejich předpokládané činnosti.

Jestliže společná bojová činnost vyplynula z konkrétní bojové a operační situace na základě rozhodnutí vyššího velitele, zvyrazňují se zásady zejména v tom, s jakými zásobami, týlovými útvary a zařízeními pro vlastní zabezpečení by měl přejít spojenecký svaz (svazek) do podřízenosti spojeneckého vyššího svazu. Vznikne-li situace, že při změně podřízenosti svazu (svazku) nelze v tomto smyslu splnit stanovené zásady, musí organizaci materiálního zabezpečení a přísunu řešit v plném rozsahu týl přejímajícího národního vyššího svazu.

Zkušenosti z operačních a velitelsko-štabních cvičení potvrzují, že v takovém případě je třeba (kromě převzetí spojeneckého svazu (svazku) do materiální podřízenosti a dočasného zabezpečování zásob z vlastních materiálních zdrojů) zejména vyčlenit i potřebné týlové útvary a zařízení a vytvořit podmínky pro včasné a nepřetržité zabezpečení spojeneckého svazu. V souvislosti s tím je třeba dále ujednotit a sladit systém velení a řízení materiálního zabezpečení vlastních a spojeneckých vojsk a zabezpečit i potřebnou součinnost s využitím předem připravených styčných důstojníků (skupin) týlu k zabezpečení operativní součinnosti při řešení otázek týlového zabezpečení.

Začleněním spojeneckého svazu do národního vyššího svazu se podstatně zvýší nároky na organizaci a řízení dopravně zásobovacího procesu. Vzroste potřeba materiálu, zvýší se požadavky na přísun materiálních prostředků, jeho koordinaci, včasnost apod. Na vzniklé změny v dopravně zásobovacím procesu musí pružně reagovat štáb týlu v těsné součinnosti s materiálními hospodáři druhů vojsk a služeb a ovlivňovat včasnost i úplnost materiálního zabezpečení vojsk.

Varianta, kdy společná bojová činnost nebyla předem zplánována, se ukazuje jako nejsložitější, poněvadž při ní dochází ke zvýšené spotřebě materiálních prostředků, vyčlenění týlových útvarů a zařízení předem neplánovaných a tím i k snížení stupně materiálního zabezpečení plánovaného na konci operace, respektive i k snížení výkonnosti některých týlových útvarů a zařízení spojeneckého svazu.

Při operačním velitelsko-štabním cvičení v ČSLA NEUTRON-79 na zabezpečení frontu ve složení tří vševojskových armád, frontového letectva a frontových svazků, útvarů a zařízení byla plánována potřeba cca 400 000 tun materiálních prostředků, z toho munice 38 %, PHM 44 %, proviantu 4 % a ostatního materiálu 14 %. Přidělením spojeneckého svazu do podřízenosti frontu

v průběhu operace a požadavkem na jeho materiální zabezpečení se zvýšila především spotřeba unifikovaného materiálu a vzrostly požadavky na přísun materiálních prostředků. Zvýšená spotřeba materiálu v rámci frontu se odrazila ve snížení výše stanovených zásob na konci operace u vojsk a v armádních základnách cca o 30—40 % a ve frontu zůstalo pouze 30—50 %.

K zabezpečení zvýšené potřeby přísunu materiálních prostředků bylo třeba přesně zplánovat činnost všech druhů dopravy s maximálním využitím možností frontového a armádního úseku přísunu, včas přibližovat armádní a frontové základny (oddělení) k útočícím vojskům, snižovat nebo omezit počet překládacích manipulací na zásobovacích stupních armáda a divize, usku-tečňovat pružné manévry zásobami, zabezpečovat vojska především hlavními druhy materiálních prostředků, zvýšit denní proběh automobilních transportů a intenzitu přísunu, včetně odběru materiálu vojsky na sebe.

K řešení současných rostoucích požadavků v oblasti dopravně zásobovacího systému přijímáme některá racionalizační opatření. Uplatněním progresivních metod paletizace, kontejnerizace a mechanizované manipulace se zvýšila pohotovost zásob a jejich tok. Došlo ke zvýšení zásob vezené munice přímo u zbraní na tahačích o 0,5 pp s využitím těžkých nákladních automobilů. U vševojskových svazů byly vytvořeny automobilní útvary, čímž došlo ke zkvalitnění organizační struktury automobilních dopravních jednotek a zvýšení jejich dopravní kapacity o 20 %.

V rámci racionalizace zásobování vojsk v poli vytváříme zásobovací komplety jako manipulační zásobovací jednotky určené k direktivnímu zásobování na základě průměrné denní spotřeby motostřeleckých a tankových svazků.

Zkušenosti potvrzují, že současný dopravně zásobovací systém je třeba zdokonalovat nejen organizačně, ale i z hlediska technického zabezpečení. Nedostatkem současného dopravně zásobovacího systému je jeho mnohastupňovitost, což někdy vyžaduje překládání materiálu na 6—7 zásobovacích stupních v rámci vyššího svazu. Poměr mezi dobou na dopravu a na manipulaci se zásobami není efektivní, protože na přepravu zásob připadá cca 40 % času, na zmanipulování a zkompletování 50 % a na ostatní činnost 10 % času. Postupným vybavením jednotlivých stupňů prostředky mechanizace ložných prací chceme dosáhnout zmanipulování průměrné jednodenní spotřeby u vyššího svazu cca 20 000 tun za 16—18 hodin, u svazu 4000—5000 tun za 8—10 hodin, u svazku 750—1000 tun za 5—6 hodin a u útvaru 100—120 tun materiálních prostředků za 2 hodiny.

V perspektivě uvažujeme na operačním stupni postupně zavádět středně těžké a těžké automobily s přívěsy o nosnosti 7—14 tun, prostředky kontejnerové dopravy o nosnosti 20 tun, pro přepravu PHM velkoobjemové cisterny a přepravníky s přívěsy. Na stupni vojskového týlu předpokládáme vybavit automobilní útvary a jednotky výkonnějšími středními a částečně těžkými automobily (5—10 tun). Tím chceme dosáhnout zvýšení dopravní kapacity na všech zásobovacích stupních, zvýšení tonáže vezených zásob, především munice, zrychlení toku zásob, zkrácení doby manipulace a prostojů a tím i zvýšení počtu koloběhu dopravních prostředků.

V analogii s vybavováním vojsk Varšavské smlouvy unifikovanými moderními prostředky ničení, technikou, prostředky pro velení, sjednocováním organizačních struktur vojsk zvažujeme a postupně přijímáme opatření i v ob-

lasti týlového zabezpečení k ujednovení organizačních struktur týlových útvarů a zařízení, unifikaci základní týlové techniky, včetně prostředků mechanizované manipulace materiálu na jednotlivých stupních velení.

Značného pokroku jsme dosáhli ve sjednocování organizačních struktur vševojskových útvarů a svazků, čímž se rozšířily bojové možnosti vojsk, zjednodušilo se řízení a velení vojskům a v neposlední řadě se zjednodušil i proces plánování a realizace materiálního zabezpečení vojsk ve vojskovém týlu. Toto sjednocování bude vhodné rozšířit i do oblasti operačního týlu, na hlavní týlové svazky, útvary a zařízení, především na ty, které tvoří polní dopravně zásobovací systém operačního týlu, tj. na základny, polní sklady, útvary a jednotky obsluhy, automobilní útvary a svazky v souladu s rozvojem mechanizované manipulace s materiálem. Sjednocování organizačních struktur přispěje k realizaci materiálního zabezpečení vojsk spojeneckého složení a k propojení jejich zásobovacího systému. Současně toto sjednocování organizačních struktur je předpokladem pro určení a srovnatelnost výše a rozložení zásob, ke stanovení norem spotřeby materiálních prostředků, jako jednoho z důležitých činitelů při kalkulaci a bilanci materiálního zabezpečení svazů spojeneckého složení.

Realizace materiálního zabezpečení svazů spojeneckého složení vyžaduje věnovat zvýšenou pozornost vlastnímu procesu přebírání a předávání zásob mezi spojeneckými armádami. Zkušenosti z operačních cvičení ukázaly, že při zabezpečování spojeneckých svazů půjde především o zásobování municí, PHM a materiálem pro zabezpečení opravárenské činnosti a zdravotnické zabezpečení. K předání zásob bude třeba včas připravit a zkompletovat zásoby k hromadnému výdeji. Naše poznatky ze cvičení potvrzují, že je třeba vykládací, nakládací a překládací práce neustále racionalizovat, zvyšovat jejich produktivitu, efektivnost a zkracovat dobu pro manipulační práce. Potřeba materiálního zabezpečení svazů spojeneckého složení vyžaduje další prohloubení spolupráce při rozpracování technologie manipulačních prací při překládce zejména paletizovaného materiálu mezi různými typy dopravních prostředků, ve zdokonalování a racionalizaci organizace hromadného výdeje zásob týlu a vyššího svazu.

Zvláštní pozornost budeme věnovat standardizaci a unifikaci prostředků pro dopravu, skladování, přečerpávání PHM, ale i problematice obalů vojenského materiálu a kontejnerizaci.

V dopravně zásobovacím procesu bude účelné ujednocovat druh, tonáž, procento přívěsů, nákladních a cisternových automobilů dopravních jednotek, útvarů a svazků a jejich vybavení prostředky manipulace. Při využití poznatků a zkušeností zkoumáme optimální organizační struktury jednotek obsluh základů, pohyblivých základů, skladů, síly a prostředky k jejich obsluze a normy manipulace s materiálem na jednotlivých zásobovacích stupních. Ke zkvalitnění dopravně zásobovacího procesu uvažujeme o možnosti začlenění do dopravních jednotek kontejnery ISO (20 t).

K dalšímu zrychlení zásobovacího procesu chceme přehodnotit výši a rozložení hlavních druhů zásob, zlepšit připravenost munice ve stacionárních skladech s cílem zvýšit vezené zásoby munice a PHM a zkrácení doby po-

třebné pro manipulační práce na všech stupních. Obdobné úkoly chceme řešit v zabezpečování velení, včetně ujednocení dokumentace pro řízení týlového zabezpečení vojsk spojeneckého složení při maximálním využití prostředků mechanizace a automatizace.

V závěru chci ještě jednou zdůraznit, že včasné a nepřetržité materiální zabezpečení a organizace přísunu materiálních prostředků v podmínkách vedení soudobých operací hraje významnou úlohu v celém systému týlového zabezpečení vojsk ve svazech spojeneckého složení. Zdroje materiálních prostředků musíme udržovat v trvalé pohotovosti. Budeme dále zkvalitňovat a racionalizovat tvorbu zásob, organizaci přísunu, zrychlovat dopravně zásobovací proces s využitím kontejnerového dopravního systému na všech stupních týlu.

Ke zkvalitnění operační přípravy

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálmajora A. I. Tabaka, uveřejněný v sovětském časopise VOJENNAJA MYSL, čís. 1/1979.

Rychlý proces zdokonalování prostředků ozbrojeného zápasu zásadně ovlivňuje způsoby a formy jeho vedení. Válečná činnost na zemi a ve vzduchu v soudobých podmínkách nabývá na výjimečné dynamičnosti a manévrovosti. Vyhraněné formy bude mít boj o získání iniciativy, situace bude charakterizována náhlými změnami. Ve spojitosti se značným dosahem soudobých zbraní zmizí hranice mezi frontou a týlem v tom smyslu, jak tomu bylo v letech druhé světové války.

Toto všechno klade zcela nové a velmi náročné požadavky na operační přípravu vojenských kádřů a na bojovou pohotovost vojsk v celku.

V celkovém množství komponentů, které tvoří bojovou pohotovost, má velmi důležité místo **umění velitelského sboru velet vojskům**. Je to plně zákonité. Na tom, jak tvrdé a pružné bude velení vojskům, v rozhodující míře závisí výsledek boje a operace. Můžeme mít nejdokonalější zbraně a dobře připravené vojáky,

avšak ztratíme-li velení, pak jejich bojové možnosti zůstanou nevyužité a splnění úkolů bude ohrožené. Zejména proto problematika velení vojskům a otázky přípravy velitelského sboru, zvláště operačního stupně, mají důležitý význam v celkovém systému přípravy vojsk k odrazení agrese.

Umění velet a organizátorské schopnosti velitelského sboru a štábů se zdokonalují nepřetržitě v průběhu každodenní praktické činnosti, prohlubují a rozšiřují se v procesu operační a bojové přípravy. Přitom čím vyšší je stupeň velení, tím větší je potřebný rozsah teoretických znalostí a organizátorských schopností, tím rozsáhlejší musí být praktické zkušenosti z řízení vojsk.

Příprava vojenských kádřů a orgánů velení zahrnuje velmi široký okruh problémů. Cílem článku je rozebrat jen některé směry zvyšování efektivnosti a kvality operační přípravy generálů, důstojníků a štábů.

Velitelé a štáby všech stupňů mohou úspěšně plnit své povinnosti při velení vojskům jen tehdy, budou-li neustále zdokonalovat znalosti v oblasti vojenského umění a budou-li mít tvrdé praktické návyky z přípravy a vedení operací.

Rozhodující úlohu přitom má **operační příprava, která je hlavním druhem přípravy generálů, důstojníků a orgánů velení operačně strategického stupně**. Zahrnuje studium teoretických základů strategie a operačního umění, výcvik funkcio-

nářů a orgánů velení při přípravě a vedení operací, plnění funkčních povinností k udržování vysoké bojové a mobilizační pohotovosti vojsk a velení svazům (svazům) při přípravě a v průběhu válečné činnosti.

Mezi konkrétní úkoly operační přípravy patří:

- studium pravděpodobného nepřítele a možného charakteru válečné činnosti na válčišti;

- zdokonalování znalostí a návyků generálů a důstojníků v oblasti vojenského umění;

- umění přijímat zdůvodněná rozhodnutí, doručovat podřízeným bojové úkoly, organizovat součinnost a všestrannější zabezpečení při plnění určených úkolů;

- slaďování velitelství a štábů ke společné práci při velení vojskům v podmínkách válečné činnosti s použitím různých soudobých prostředků ničení, se širokým využitím prostředků radioelektronického boje, automatizovaných systémů velení, prostředků mechanizace a nových technických spojovacích prostředků;

- výcvik funkcionářů v metodách přípravy i řízení cvičení;

- další opatření.

Tyto úkoly směřují k dosažení jednoho cíle, tj. k hledání způsobů dalšího zvyšování efektivnosti a kvality přípravy vojenských kádřů a štábů operačních stupňů.

Úspěšného řešení této problematiky není možné dosáhnout bez dobře promyšleného a přesně zplánovaného systému operační přípravy, bez nepřetržitěho zdokonalování její metodiky.

Operační příprava má přesně vyjádřenou politickou, vědeckou a praktickou náplň.

Političnost vychází z principiálních zásad vedoucí úlohy komunistické strany ve výstavbě a přípravě ozbrojených sil v celku.

Vědeckost spočívá v tom, že vojenství studujeme a zdokonalujeme na přísně vědeckém základě marxisticko-leninské dialektické metody, s přihlédnutím k nejnovějším výsledkům vědy a techniky, závěrům vojenské teorie, pedagogiky a psychologie, s využitím zkušeností z minulých válek (které mají význam v soudobých podmínkách), stavu perspektivy výstavby a rozvoje organizačních forem a technického vybavení vlastních ozbrojených sil a armád jiných států.

Praxe je vyjádřena v tom, že operační přípravu plánujeme, organizujeme a uskutečňujeme tak, aby zabezpečovala stálou bojovou pohotovost štábů a vojsk ke splnění stanovených úkolů k odražení agrese

v kterékoli době, nezávisle na stádiu plnění jejich výcviku.

Na základě těchto principiálních zásad určujeme také požadavky na operační přípravu. Mezi nejdůležitější patří zásada **připravovat velitele, štáby a vojska k tomu, co budou potřebovat v bojové situaci.** Tento princip je základním kamenem procesu výcviku a výchovy všech vojáků. V. I. Lenin mluvil o jeho nekompromisním dodržování a dále o nutnosti připravovat armádu pro rozhodnou a smělou činnost proti silnému a technicky dobře vybavenému nepříteli. Tyto nejdůležitější požadavky jsou nerozlučně vzájemně spojeny. Jejich uskutečnění je prakticky možné jen tehdy, vytváříme-li v procesu výcviku situaci, maximálně blízkou k bojové skutečnosti a bez nejmenšího zjednodušování. Řídící zaměstnání a cvičení musí být vynalézavý při vytváření nejsložitější, dynamické a pro cvičící neočekávané situace, aby si mohli plně uvědomit a pocítit celkovou složitost soudobých operací. Zvláště je nepřipustná konvenčnost, zjednodušování, šablonovitost a schematičnost, protože záporně ovlivňují výsledky výcviku.

Každé zaměstnání, cvičení a nácvik musí přinést něco nového, zabezpečovat řešení nenadále vzniklých úkolů, se kterými se cvičící dříve nesetkali, a ke kterým musí přistupovat tvůrčím způsobem, iniciativně, pružně a vynaložit všechny organizační schopnosti. To vyhovává vůli, aktivitě, rozhodnosti, organizovanosti, přesnosti a další kvalitě, bez nichž nemůže existovat současný funkcionář operačního stupně.

V průběhu výcviku velitelů, štábů a politických orgánů musíme tvůrčím způsobem využívat bohatých zkušeností z Velké vlastenecké války a poučení z poválečných konfliktů, rozpoutaných imperialisty. Domnívat se, že vznikem jaderných zbraní nejnovějších prostředků vedení války zkušenost z minulých válek už ztratily svůj význam, znamená dopouštět se vážných chyb.

Důležitým požadavkem na operační přípravu je upevnění spojitosti teorie s praxí. Žádné teoretické myšlenky a názory nejsou schopny zabezpečit dosažení úspěchu boje a operace, nejsou-li prověřeny a osvojeny praxí. Každá možnost prověřovat jednotlivé závěry válečné teorie musí být plně využita v procesu operační přípravy. Zkušenosti, získané v průběhu bojového výcviku, umožňují kriticky hodnotit životnost teorie, zjišťovat zásadní otázky, které vyžadují další studium a určovat možné způsoby realizace výsledků vojenského myšlení.

Neméně důležité v přípravě vojenských kádřů a orgánů velení je dodržování těchto principů:

- každý náčelník připravuje své podřízené,
- dosažení poslušnosti ve výcviku,
- organizace výcviku od jednoduchého ke složitějšímu,
- dovedné sloučení individuální přípravy a celých kolektivů z hlediska vzájemné zastupitelnosti generálů a důstojníků.

Nutnost udržování neustále vysoké bojové pohotovosti vojsk ne vždy umožňuje dodržovat přísnou poslušnost v přípravě vojenských kádřů a orgánů velení; přesto se však musíme o to snažit.

Formy operační přípravy, metody její organizace a vedení, intenzivnost a cílevědomost mohou být nejrozličnější. Zpravidla se formují v procesu mnohaleté práce přípravy vojsk a štábů, s přihlédnutím

ke zkušenostem minulých válek a požadavků na přípravu vojsk. Neustále se zdokonalují v závislosti na organizaci vojsk, bojových možnostech prostředků ozbrojeného zápasu a charakteru jejich bojového použití.

Nejrozšířenější formy, které dokázaly svou životnost a efektivnost jsou: samostatná a velitelská příprava generálů a důstojníků, skupinová zaměstnání, letučky, válečné hry, štábní a velitelsko-štábní cvičení (návky), polní výjezdy (rekonstrukce), operační, polní nebo válečně historické cesty, různá cvičení a manévry.

Všechny formy a metody operační přípravy musíme chápat v těsné spojitosti a využívat jich komplexně. Ani jednu, nemůžeme zaměňovat druhou. Vzájemně se doplňují a obohacují. V průběhu operační přípravy je důležité tvůrčím způsobem spojit různé formy a metody přípravy. Nesmíme dopustit, abychom jednu přeceňovali a další ignorovali.

Důležitou úlohu v systému operační přípravy má **samostatná příprava** vojenských kádřů. Je to velmi účinný způsob zvyšování a zdokonalování teoretických znalostí. Samostatná příprava většinou probíhá na základě osobních plánů každého jednotlivce. Není ovšem vyloučeno, že úkoly studia může určovat nadřízený velitel, s přihlédnutím k úrovni přípravy podřízeného a zjištěných problémů. Metoda samostatné přípravy bývá různá. Je to studium teoretických prací, článků, řádů, předpisů a zpracování referátů a přednášek.

Mezi formami přípravy mají zvláštní místo **velitelská zaměstnání**. K dosažení jejich maximální účinnosti je důležité, aby skupiny nebyly příliš velké a byly složeny z důstojníků na poměrně stejné úrovni přípravy a odborného zaměření. Důležité rovněž je dovedné slučování různých způsobů přípravy. Např. je účelné přednášky střídát se skupinovými zaměstnáními na učebně a v terénu, semináře s promítáním výcvikových filmů atd. To napomáhá lépe zvládnout materiál, zvyšuje zájem připravovaných o dané téma a zaměstnání jsou účinnější.

Zkušenosti svědčí o tom, že nejlepší výsledky při zdokonalování odborných znalostí připravovaných dávají krátkodobá shromáždění určité kategorie generálů a důstojníků. Na programu těchto shromáždění mohou být přednášky, skupinová zaměstnání, letučky, praktická za-

městnání v terénu, studium zbraní a bojové techniky.

Štábní cvičení, válečné hry, letučky, návky a další opatření s praktickým zaměřením mohou být vedeny samostatně nebo v průběhu velitelských zaměstnání (shromáždění). Jejich hlavním cílem je neustále zdokonalovat praktické návyky při plnění všech povinností, a to jak individuálního charakteru (zpracování propočtů, přijetí a zpracování rozhodnutí, příprava bojových nebo informačních dokumentů), tak kolektivního (práce v rámci oddělení, složení velitelského stanoviska atd.). V závislosti na sledovaných cílech mohou být organizovány samostatně nebo společně s podřízenými a součinnostními stupni velení. Volba metody je závislá na stanovených cílech, složení připravovaných, úrovni jejich přípravy (sladkosti) a vymezeném čase.

Vzhledem k tomu, že jsme již několikrát uveřejnili články k formám, způsobům a vedení válečných her, letuček, operačních rekonstrukcí, polních výjezdů a válečně historickým cestám, nebudeme se jimi podrobněji zabývat. Tyto formy a metody operační přípravy tvoří jen prvotní prvky.

Nejvyšší formou všestranné a komplexní přípravy velitelů, štábů, politických orgánů a vojsk jsou **cvičení a manévry**, kde každý cvičící vystupuje v úloze a v podmínkách, které mohou vzniknout ve válce. V každém případě musíme na cvi-

čeních využít forem a metod k vytvoření situace, která se nejvíce přibližuje k bojové skutečnosti.

Cvičení podle rozsahu mohou být **taktická, operační a strategická**. V případě, že se jich zúčastní několik stupňů cvičících, mohou být **operačně taktická nebo**

operačně strategická. Podle metodiky provedení cvičení dělí se na **velitelsko-štábní, štábní, zkušební** (výzkumná), **ukázková, s účastí vojsk** (se značkovými vojsky) **nebo bez nich**; podle principu organizace — **jedno a dvoustranná, jedno, dvou a mnohostupňová**.

Příprava a uskutečnění každého cvičení je problém velmi složitý a odpovědný. Vyžaduje od řídícího, ředitelství cvičení a všech účastníků namáhavou práci, tvůrčí přístup a včasnou přípravu. Se zvětšováním rozsahu cvičení nesrovnatelně se zvyšuje celkový objem opatření, potřebných pro jeho organizaci, přípravu a vedení.

Příprava na cvičení zahrnuje poměrně široký okruh opatření. Jejich množství a rozsah je v každém konkrétním případě závislý na obsahu a velikosti cvičení, sledovaných cílech, složení vyváděných vojsk (sil) a štábů, stupni jejich připravenosti, časových prvcích a na dalších jiných faktorech. Avšak existuje celá řada nutných opatření, bez kterých nemůžeme počítat s úspěšným průběhem cvičení.

Nejdůležitějším prvkem při přípravě cvičení je **zpracování jeho zámyslu**, tj. základního dokumentu, ze kterého vychází celé cvičení se všemi jeho početnými nástavbami. Na hloubce a tvůrčím přístupu k rozpracování zámyslu v rozhodující míře závisí celý konečný výsledek cvičení. Je zvláště důležité, aby se tohoto procesu bezprostředně zúčastnil řídící cvičení, aby sám určil cíle, úkoly, hlavní časové ukazatele a některé další nejdůležitější výchozí podklady. V takovém případě, jak to vyplývá z praxe, je proces zpracování zámyslu značně lehčí a přímí zpracovatelé plánu cvičení budou mít více času na přípravu a podrobné rozpracování jeho průběhu.

Před zpracováním zámyslu je nutné podrobně ujasnit téma cvičení, složení cvičících, učební cíle, určit učební úkoly, prostudovat hlavní teoretické zásady, požadavky řádů a dalších důležitých dokumentů, které mají vztah k tématu a způsobu vedení cvičení. Ke konečnému zpracování zámyslu cvičení je nezbytné organizovat a uskutečnit rekognoskaci prostoru cvičení. Toto je zvláště důležité, zúčastní-li se cvičení vojska v neznámém prostoru. V průběhu rekognoskace v terénu studují se podmínky rozmístění štábů a vojsk a vedení bojové činnosti (přesunu); je-li to nutné, plánují se opatření

k příslušné ženijní úpravě prostoru cvičení.

Velmi důležitý význam má určení složení vojsk a štábů, vyváděných na cvičení. Čím je jich více, tím poučnější je cvičení, protože je možné vytvořit složitější situaci, blízkou reálné bojové. Nejproduktivnější jsou dvoustupňová cvičení, kde řídící má možnost osobně ovlivňovat všechny stupně cvičících. Je-li cvičení více-
stupňové, patřičně narůstá úloha zástupců a pomocníků řídícího cvičení, ředitelství cvičení a rozhodčích, na které může řídící cvičení přenést část svých povinností.

Neméně důležité rovněž je správně určit složení druhé strany („nepřítele“), zvláště jde-li o cvičení s vojsky. Např. cvičení nebude poučné, budou-li proti svazku v útoku v obraně malé jednotky. Na druhé straně velitelsko-štábní cvičení bez vyvedení vojsk může být poučné (zejména dvoustranné), nebude-li předem plánováno, která strana bude mít aktivní úlohu. V této situaci se mohou plněji projevit tvůrčí schopnosti a iniciativa cvičících, jejich vůle zvítězit a organizátorský talent.

Téma cvičení často určuje nadřazený velitel nebo řídící cvičení. Ve všech případech musí předvídat komplexní procvičení několika učebních otázek, různých obsahem tak, aby se cvičící předem nepřipravovali na určitý druh bojové činnosti a uměle se k němu nepřizpůsobovali.

Na základě zámyslu se zpracovává **plán provedení cvičení**. Vzniká otázka, jak vhodně spojit dva požadavky: podrobně plánovat a řídit cvičení v závislosti na přijatých rozhodnutích cvičících.

Praxe přesvědčivě dokazuje, že rozpracování podrobného plánu cvičení a rozehra jeho průběhu podle rozhodnutí cvičících nejsou nikdy v rozporu. Otázka stojí tak, jak plánovat a jakým způsobem plnit tento plán. Musí být dostatečně pružný, je potřeba jej upravovat v souvislosti se změnami situace, beze změny ústřední myšlenky. Dokonale připravený plán je dobrým pomocníkem při plnění

úkolu všestranně připraveným a vhodně vybraným rozhodčím, pomocníkům řídícího cvičení a ředitelství cvičení.

Nejdůležitějším obdobím cvičení je práce s ředitelstvím cvičení, pomocníky a rozhodčími, jejich příprava k bezprostřednímu splnění jejich úkolů. Úspěch cvičení závisí ve značné míře na kvalitě této práce. Prakticky v tomto období se vytváří model celého cvičení, probírá se podle možnosti celý jeho průběh a vývoj, ve všech aspektech se zkoumají očekávaná rozhodnutí a činnost stran, konkrétními propočty a rozboru se zdůvodňují nejvhodnější a odpovídající rozhodnutí. Je to výjimečně těžká práce a není vhodné ji uměle časově omezovat.

Efektivní výsledky dává příprava rozhodčích, vedená metodou válečné hry na mapách nebo v terénu, kdy sami jsou v úloze cvičících a přijímají rozhodnutí. To jim umožňuje hlouběji pochopit situaci a v průběhu cvičení rychle a jednoznačně se orientovat v různých směrech jejího vývoje. Je pochopitelné, že rozhodčí svou připraveností, zkušenostmi a slušebním zařazením nemůže mít nižší funkci než cvičící, musí mít hluboké operační taktické znalosti, dobře znát zásady soudobých operací, bojové a technické možnosti zbraní a techniky a požadavky řádů a předpisů. Je-li to potřeba (zvláště zkoumají-li se v průběhu cvičení nové nerozpracované otázky) organizují se v rámci přípravy rozhodčích přednášky, ukázky techniky, způsoby boje, rozpracovávají se speciální návody, instrukce atd.

Vlastností rozhodčích musí být přísná objektivita při posuzování, samostatnost při plnění otázek v rámci svých povinností a dovedné spojování vysoké náročnosti a korektnosti. Musí hledat takové způsoby a formy součinnosti s cvičícími, které nebudou snižovat jejich iniciativu. Pro poskytnutí pomoci rozhodčím při rozehře bojové činnosti mohou se vytvářet speciální skupiny důstojníků. Je velmi důležité, aby zprávy o situaci nedostávali cvičící úplně (hotové) a v zobecněné formě, ale jako jednotlivé informace, zprávy, hlášení od podřízených, sousedů, součinností orgánů nebo nadřízených štábů s využitím odpovídajících spojovacích prostředků.

Rozehra bojové činnosti stran je nejodpovědnější a nejsložitější období cvičení. Nakolik bude poučné, odpovědné, dynamicky a zajímavě vedena, natolik bude produktivní cvičení. Při plnění tohoto úkolu mnohé závisí na osobních kvalitách řídícího cvičení, jeho teoretické přípravě, praktických zkušenostech, metodických návycích atd. Má právo určovat

své místo v průběhu cvičení, rozhodovat o doplňkových, plánem dříve nepředvídaných otázkách, upravovat plán, zesilovat prvek překvapení pro cvičící a dalšími opatřeními ovlivňovat průběh cvičení. Řídící cvičení má značná práva a upravovat jeho práci jakýmkoli určitými omezeními není výhodné. Současně však existuje celá řada principiálních požadavků, které jsou povinné a jejich nedodržení záporně ovlivní výsledky cvičení.

Především je důležité správně organizovat práci štábu ředitelství cvičení, které většinou vystupuje v úloze nadřízeného štábu, nejen jako cvičící stupeň, ale také jako orgán bojového velení v reálné bojové situaci. Zkušenosti cvičení dokazují, že k tomu, aby ředitelství cvičení účinně plnilo stanovené funkce, musí mít přesně stanovené povinnosti všech jeho speciálních skupin.

Např. jedna skupina může plnit funkci nadřízeného velitelství a štábu. Společně s cvičícími vede situaci, hodnotí ji, hlásí řídícímu cvičení, hodnotí rozhodnutí cvičících, připravuje závěry a vyjadřuje se k nim. Tato skupina dále kontroluje splnění vydaných nařízení a včasné předkládání hlášení cvičícími. Plní všechno to, co má plnit každý štáb ve vztahu k podřízeným štábům a vojskům. Druhá skupina hodnotí situaci, určuje silná a slabá místa přijatých rozhodnutí a plánuje další rozehru činnosti stran. Třetí skupina udržuje spojení s rozhodčími a operativně jim doručuje pokyny řídícího cvičení podle rozehry a pravidelně kontroluje jejich činnost. Může existovat také skupina, která bude pracovat jako „nepřítel“.

Rozehra je přísně centralizována a je vedena jen podle pokynů řídícího cvičení. Jinak by se mohla vymknout z kontroly a mohla by vzniknout situace, kdy nebude možné prověřit plánované učební otázky. Proto každý rozhodčí musí pracovat a projevoval iniciativu v rámci určených hranic.

Pro správnou a poučnou rozehru má důležitý význam přijetí rozhodnutí stran. Jeho cílem je především naučit cvičící správně využívat síly a prostředky, které mají k dispozici, k dosažení cílů při plnění určených úkolů. Cvičící získávají návyky v umění rychle se orientovat ve složitých situacích, správně ji zhodnotit, přijímat a zdůvodňovat rozhodnutí a správně vyjadřovat své myšlenky. V průběhu přijímání rozhodnutí mohou být probírány také teoretické otázky s cílem prověřit stupeň připravenosti a hloubku znalostí cvičících. Důležité je, aby v době přijímání rozhodnutí nebyla přerušena bojová činnost, ale dále se rozvíjela v souladu

s plánem. Zásada rozehry bojové činnosti v reálném čase, tj. „hodina za hodinu“ je žádoucí dodržovat nejen na cvičeních s vyvedenými vojsky, ale také na velitelsko-štabních cvičeních bez vojsk, v nejdůležitějších obdobích. Jen při použití této metody vznikne situace, nejvíce přibližná k reálné skutečnosti.

Jsou-li podle podmínek cvičení nutné operační skoky, pak je důležité, aby v operačním čase, ve kterém jsou rozehrávány, cvičící byli informováni o změnách, které nastaly v té době, a dalších podkladech, nutných pro jejich práci. Podle možnosti musí být dodržena posloupnost a logická spojitost mezi situacemi, kterou cvičící obdrželi, a předcházející situací.

Rídící cvičení, jeho štáb a rozhodčí při správné organizaci práce musí nepřetržitě sledovat činnost cvičících a nesmí se omezit jen na přijímání rozhodnutí a rozkazy přijatých rozhodnutí. Velení shora dolů a rozehra bojové činnosti probíhají nepřetržitě, v průběhu celé doby, která je stanovena na cvičení. Rídící cvičení má právo stanovit obsah a charakter vlastní práce podle svého uvážení. Nejúčinnější forma výcviku je taková, kdy řídící cvičení a jeho štáb se po většinu času zdržují přímo u cvičících, kde se v podstatě organizuje bojová činnost. Častá a delší pozvání cvičících na ředitelství cvičení k přednesení rozhodnutí nebo s jinými cíli je odtrhují od vojsk a štábů, vyrušují je z pravidelné práce a často mají za následek, že nedostatečně znají situaci. Práce s cvičícími na jejich místech velení umožňuje hlouběji proniknout do jejich činnosti, dává více skutečného materiálu k analýze a budoucí rozbor; cvičící konkrétněji přijímají samostatný proces cvičení.

Průběh cvičení, činnost cvičících, ředitelství cvičení a rozhodčích je v celku závislý na organizaci a způsobu vedení cvičení. Je důležité, aby rozehra bojové

činnosti byla uskutečňována jen na základě rozhodnutí cvičících a celkový průběh cvičení vycházel z jejich činnosti a snah. Musí na vlastní oči vidět, jak jsou realizována přijatá rozhodnutí, jaký mají příznivý vliv včas vydaná nařízení a jaké mohou mít nedozírné důsledky nesprávná a neodůvodněná rozhodnutí, nerozhodnost atd.

Závěrečným obdobím cvičení je **rozbor**. Každý účastník cvičení chce znát hodnocení své práce, znalostí a návyků. Dobře promyšlený rozbor, připravený na podkladě nejen záporných, ale také kladných faktorů v činnosti cvičících, má větší účinek, než závěry, zpracované jen na základě rozboru nedostatků.

V zásadě na každém cvičení a nejen na zkušebních a výzkumných, mohou být a zpravidla bývají nové prvky, i když nejsou jasně vyjádřeny. Úkol řídícího cvičení, jeho pomocníků, ředitelství cvičení a rozhodčích je v tom, aby je viděli, zhodnotili, dovedně zdůvodnili a vhodným způsobem předali cvičícím. Poučnost rozboru je zvláště v hluboké a všestranné analýze událostí, kterých se zúčastnili cvičící.

Nejdůležitějším kritériem každého rozboru je jeho objektivnost. Toto zavazuje řídícího cvičení připravit se zvláštní odpovědností zdůvodněné výsledky cvičení, vyhnout se neodůvodněným úvahám a nepřesnému zhodnocení. Nejpřesvědčivější mohou být fakta, potvrzená příslušnými propočty čísel, schématy a grafy, dále období cvičení, které sledoval osobně řídící cvičení. Přípravu rozboru je vhodné začínat včas, současně se zahájením přípravy samotného cvičení. Velmi dlouhé rozборы nejsou vždy vhodné.

Rozborem prakticky končí cvičení, avšak ne zcela. Po cvičení následuje velká práce, spojená se zobecněním zkušeností, shromážděním materiálů, rozpracováním a realizací závěrů a přijatých opatření.

Zvládnutí všech forem a metod organizace a řízení operační přípravy je nejdůležitější povinností velitelů a příslušníků štábů. To je hlavní směr k dalšímu zdokonalování operační přípravy.

Úkolu dále napomáhá tvůrčí vztah

k získaným výsledkům cvičení. Hluboká analýza opatření operační přípravy umožňuje správně plánovat směr další přípravy velitelských kádří, štábů a vojsk, vytyčovat nové problémy operačního umění a zdokonalovat metodiku přípravy.

Zvláštnosti útoku v noci

*Redakčně zpracovaný a zkrácený článek plukovníka S. S. Alfe-
rova, uveřejněný v sovětském časopise „VOJENNAJA MYSL“
čís. 5/1979*

V teorii a praxi sovětského vojenského umění zaujímá důležité místo bojová činnost vojsk v noci. Organizace a vedení této činnosti, na současné úrovni rozvoje zbraní, bojové techniky a prostředků nočního vidění, jsou obvyčejným jevem, který organicky a pevně souvisí s bojovým použitím vojsk ve všech sférách.

Cílem tohoto článku je probrat jednotlivé aspekty tohoto tématu na základě historických zkušeností a s přihlédnutím k soudobým tendencím v rozvoji vojenství.

Úloha a význam bojové činnosti v noci, její rozmach a rozsah plněných úkolů v sovětském umění neustále narůstaly.

Rády a předpisy Sovětské armády, platné před druhou světovou válkou, předpokládaly využívání nočních podmínek k plnění jen dílčích bojových úkolů střeleckými svazky a útvary.

Na základě předválečných teoretických zásad plnila sovětská vojska v prvním období Velké vlastenecké války v noci převážně jen omezené úkoly spojené hlavně s průzkumnými cíli. Noční doby bylo využíváno ve většině případech k přeskupování, zaujímání nebo opouštění výchozích postavení, dále i k hromadění zásob materiálu, potřebného pro život a činnost vojsk. Bojová činnost hlavních sil svazů a svazků byla večer zpravidla přesunována a znovu zahajována po rozednění.

V dalším období, s přibývajícím bojovými zkušenostmi velitelského sboru a vojsk, se zdokonalováním velitelského sbo-

ru a vojsk, se zdokonalováním organizační struktury vojsk a orgánů velení, s vybavováním útvarů a svazků dokonalejšími vzory zbraní, bojové techniky a prostředků osvětlování bojiště, noční bojová činnost se rozšířila a překročila rámec taktiky.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války svědčí o tom, že dobrá organizace průzkumu, správné hodnocení možností vlastních vojsk a nepřítelů, znalost taktiky nepřítelů, přesná, všestranná organizace operací, speciální příprava vojsk k noční činnosti, směle a rozhodně využívání tankových a mechanizovaných svazků v noci, a konečně těsná součinnost — to byly ty podmínky, které zabezpečovaly úspěch operací vedených v noci.

Bohaté zkušenosti, získané ve Velké vlastenecké válce, byly základem dalšího rozvíjení teorie a praxe bojové činnosti v noci v poválečném období. Velitelé a štáby při organizaci bojové činnosti v noci v tomto období se snažili zvětšovat

hloubku úkolů vojsk, dokonale připravovat a podrobně zplánovat jejich činnost v podmínkách omezené viditelnosti, zejména osvětlování bojiště. Na cvičeních v poválečném období byl stále zvyšován počet vojsk různých sil a prostředků druhů vojsk a ozbrojených sil, které se zúčastňovaly noční činnosti, zvyšovala se úloha a rozšiřoval se rámec součinnosti.

Pro poválečné období je charakteristické široké vedení noční bojové činnosti v lokálních válkách. Např. ve válce vietnamského lidu proti francouzským interventům (v letech 1945–1954) Lidová armáda a partyzáni Vietnamu působili v noci z léček, vedli úderů do boků a proti objektům v týlu nepříteli.

V Korejské válce proti americkým interventům (v letech 1950–1953) se bojová činnost vojsk KDR v noci rovněž značně rozšířila. Korejská lidová armáda vedla útok k dosažení překvapení převážně v noci, bez dělostřelecké přípravy.

Bojová činnost v noci byla vedena také v arabsko-izraelské válce v roce 1973. Noční doba byla využívána k dobytí opěrných bodů, skrytému obejití nepříteli a vyjití do jeho týlu, zasazování druhých sledů a záloh do boje.

Vědeckotechnická revoluce v soudobých podmínkách zaznamenala nástup kvalitativně nového období v rozvoji ozbrojených sil hlavních států světa. Vojenská technika a zbraně byly zdokonaleny na základě výsledků vědy a techniky. Současně se zavedením nových bojových prostředků jsou zdokonalovány a vytvářejí se nové prostředky, které snižují záporný vliv noci na bojovou činnost vojsk.

Např. v přípravě na noční bojovou činnost v armádách agresivního bloku NATO se předpokládá maximálně využívat zbraně a techniku s použitím prostředků pro noční vidění, průzkum a osvětlování terénu. K tomu jsou používány přístroje pro noční vidění a míření, založené na využití infračervené techniky, osvětlovací prostředky, laserové a radiolokační přístroje. V posledních letech se značně rozšířilo používání přístrojů ke zvýšení intenzity světla; ty umožňují pozorování zdrojů světla a vedení mířené palby na ně všech druhů dělostřeleckých a pěchotních zbraní na vzdálenosti, které převyšují jejich možnosti zamíření. Dále jsou využívány přístroje, které několikanásobně zesilují zdroje tepla, schopné určovat souřadnice a vzdálenost cílů. Zajímavý je také xenonový reflektor, který k osvětlení využívá viditelné a neviditelné spektrální pole optického vyzařování.

Mezi osvětlovací prostředky zahra-

ničních armád patří rakety (reaktivní náboje), signální miny, osvětlovací náboje, letecké pumy a různé reflektory, montované na tankcích, obrněných transportérech a jiných obrněných objektech. Přístroje ke zvýšení intenzity světla jsou vyvinuty pro mířidla, dalekohledy, periskopické dalekohledy a další.

Neustále se rozšiřuje použití radiolokačních stanic různého určení. V zahraničních armádách s jejich využitím zjišťují se a rozpoznávají cíle na vzdálenost do 6 km. Za několik sekund jsou schopny určit souřadnice tanků za pohybu, automobilů, palebných postavení dělostřelectva a dalších objektů. Stále více se uplatňují laserové přístroje.

Polní řád armády USA FM 100-5 z roku 1976 zdůrazňuje, že nesmírně vzrůstající palebná síla a pohyblivost vojsk, vybavených soudobými přístroji pro noční vidění, umožňují bez snížení tempa útoku přecházet z denní bojové činnosti na noční, vést úder, organizovat součinnost, velení a zabezpečení v noci skoro tak, jako i ve dne. Řád uvádí, že noc již neomezuje použití tanků, bojových vozidel pěchoty, obrněných transportérů a vrtulníků. Rychlost přesunu bojové techniky v noci se přibližuje rychlosti přesunu ve dne. V programech bojové přípravy armád řady kapitalistických států je vyčleněna asi jedna třetina doby pro výcvik vojsk k vedení bojové činnosti v noci. Noční činnost je důležitou součástí mnoha cvičení vojsk agresivního bloku NATO.

Bez ohledu na rozvoj prostředků pro noční vidění musíme brát v úvahu, že i v soudobých podmínkách podstatně ovlivňuje bojovou činnost vojsk. Tma ztěžuje vizuální pozorování pozemního a vzdušného nepříteli. Vytváří však výhodné podmínky pro skrytí vojsk, utajení jejich soustředování a vedení nenadálého úderu na zvoleném směru. Strana, na kterou je veden noční úder, s většími potížemi zjišťuje skutečné síly, uskupení, směr úderu a klade organizovaný odpor. Překvapivá a rozhodná činnost jedné ze stran zbavuje druhou stranu možnosti včas a správně se orientovat v situaci nočního boje. To vede ke snížení bojeschopnosti vojsk a umožňuje jejich ničení i menšími silami. V noci je

— omezené pozorování bojiště a stížená orientace v terénu, rozpoznávání vojsk, vyhledávání cílů, vedení mířené palby, překonávání různých zátarasů a překážek, úseků zátarasů;

— složitější organizace a udržení přesného velení a součinnosti na všech stupních;

- podstatně omezená možnost manévru vojsk;
- stíženě sladěné použití jaderných zbraní s bojovou činností vojsk;
- horší situace i podmínky pro odstraňování následků jaderných zbraní;
- těžší uskutečňovat opatření, spojená se zabezpečením bojové činnosti, atd.

Také biologické zvláštnosti člověka v určité míře ovlivňují jeho činnost v noci. Zrakové vnímání (vizuální pozorování) bojové situace v podmínkách omezené viditelnosti probíhá většinou ve zkreslené podobě. Tato skutečnost a složitost situace v noci nutí namáhat sluch, zrak a nervový systém. To pochopitelně zvyšuje citlivost a únavu vojáků. Noc vyžaduje na člověka více vůle, fyzického a morálního heroismu, aby přemohl únavu a ospalost.

Proto úspěch noční činnosti je v mnoha směrech závislý na úrovni bojové přípravy vojsk, jejich sladěnosti, schopnosti velitelů a štábů při přípravě operací a boje maximálně využívat předností, které skýtá noční doba, a na minimum snižovat její záporné působení.

Noční doba umožňuje skrytější přesunu vojsk, překvapivou činností obsazovat důležité objekty v obraně nepřítele, překonávat vodní překážky z chodu, vytvářet předpoklady k rozhodnému rozvíjení noční činnosti s příchodem denní doby, vyhýbat se velkým ztrátám na živé síle a bojové technice atd.

Při organizaci útoku v noci, kromě běžných otázek, přijímáme opatření k maskování vojsk před prostředky pro noční vidění nepřítele, k ochraně vojsk před světelným zářením jaderných výbuchů, určujeme způsob osvětlování bojiště a přechodu z noční činnosti na denní.

Organizaci a přípravu na noční činnost uskutečňujeme většinou ve dne a utajeně. V průběhu rekognoskace, kromě pravidelných otázek, určujeme azimuty a v noci viditelné orientační body, místa světelných orientačních bodů, cíle a objekty nepřítele, prostředky k jejich osvětlení, umlčení nebo oslepení. Určujeme postavení a místa osvětlovacích prostředků, způsob využívání maskovacích vlastností terénu a další otázky. Při organizaci osvětlování cílů musíme přijímat opatření k tomu, aby vlastní vojska nepředkázela ve využívání přístrojů pro noční vidění.

Jedním z důležitých úkolů přípravy vojsk na bojovou činnost v noci je zvýšení účinnosti používání vlastních palebných prostředků. K zabezpečení tohoto úkolu určujeme světelné signály k ukazo-

vání cílů a vzájemném poznávání vojsk, označování dosažených čar (prostorů, bodů), průchodů v zátarasech, přeprav přes řeky. Osy přesunu a směry útoku (pro následování, protiztečí, odchodu), dále i cesty přesunu a evakuace označujeme světelnými ukazateli.

K zachování skrytosti přípravy a dosažení překvapení útoku je velmi důležité do jeho zahájení neměnit dosavadní režim činnosti vojsk, zvláště osvětlení, dále způsob používání přístrojů pro noční vidění a signálních prostředků.

Útok v noci mohou vést jak hlavní síly, tak i jen část vojsk. Může začít průlomem obrany nepřítele nebo je pokračováním denní bojové činnosti. Přítomnou vojska prolomovat obranu jak z chodu, tak i z přímého dotyku s nepřítelem. Je-li útok v noci pokračován denní bojové činností, přechod k němu organizujeme bez jakékoli přestávky.

Směry útoku určujeme v terénu, tam kde je podle možnosti menší množství přírodních překážek, tam, kde jsou ve tmě dobře viditelné orientační body. Tyto směry musí vést vojska ke stanoveným čarám a objektům nejkratší cestou a podle možnosti bez složitých manévru silami a prostředky. K zabezpečení nepřetržitosti útoku na zvolených směrech je účelné ze sestavy prvních sledů připravovat a určovat jednotky a útvary, které budou udržovat správný směr útoku. Tyto jednotky a útvary vybavíme potřebnými osvětlovacími prostředky a v noci viditelnými ukazateli a označením.

Noc určitým způsobem ovlivňuje také charakter operační (bojové) sestavy vojsk. V řadě případů musíme částečně zkracovat rozestupy a vzdálenosti mezi útvary, jednotkami a sledy bojových sestav, zesílit průzkum a ochranu boků. Sestava vojsk musí být v souladu s úkoly a charakterem plánované činnosti. Přitom do prvního sledu je účelné vyčleňovat takové množství sil a prostředků, které zabezpečí splnění bojových úkolů v noci bez zasazení druhých sledů a záloh do boje (sražení). Je důležité, aby každý prvek operační sestavy byl schopen maximálně samostatně splnit stanovené úkoly.

Útok můžeme zahájit po palebné přípravě nebo po krátkém a mohutném palebném přepadu. Ovšem v celé řadě případů k dosažení překvapení může být útok zahájen i bez palebné přípravy (přepadu). Ve spojitosti s tím nabývá na velkém významu palebná podpora útoku a palebný doprovod, které musíme připravit včas s plným úsilím. Při palebné přípravě je účelné vést jaderné a letecké

úderů na objekty, rozmístěné v operační hloubce nepřítele. Dělostřelectvo, kromě běžných úkolů, ničí a umlčuje prostředky radiolokačního průzkumu, osvětlování a pro noční vidění, oslepuje pozorovatelný, osvětluje terén a cíle.

Důležitým momentem při vedení útoku je přechod z noční činnosti na denní. S příchodem denní doby je účelné plně využít výsledků noční činnosti. Především musíme zabezpečit rozhodný postup vojsk za svítání a pohotovost k odražení možných protiztečí (protiúderů) nepřítele, uskutečnit potřebné změny v uskupení vojsk a jejich bojové sestavě, upřesnit způsob součinnosti a velení, zabezpečit vojska vším potřebným k úspěšnému pokračování bojové činnosti ve dne.

V těchto podmínkách musíme zesílit průzkum, upřesnit bojové úkoly vojsk, spolehlivě zabezpečit boky, přijmout opatření k rozptýlení vojsk, přiblížit dělostřelectvo a je-li to nutné zasadit druhé sledy nebo zálohy do boje (sražení).

Noční bojová činnost vyžaduje od všech vojáků větší (než v obyčejných podmínkách) vypětí morálních a fyzických sil. Proto nesmírně vzrůstá úloha a význam politické práce u vojsk při organizaci a vedení útoku v noci. Při její organizaci a vedení, současně s obecně platnými otázkami, musíme vojákům vysvětlovat charakter nočního boje, jeho potíže, důležitost světelného maskování, ostráživosti a poskytování vzájemné pomoci.

Zkušenosti z minulé války a praxe operační a bojové přípravy vojsk přesvědčivě dokazují, že úspěch bojové činnosti v noci závisí nejen na stupni vybavení svazků, útvarů a jednotek soudobými přístroji pro noční vidění a prostředky pro osvětlování bojiště, ale i na jejich přípravě k plnění bojových úkolů ve specifických podmínkách omezené viditelnosti. Proto všestranné studium těchto podmínek a charakteru jejich vlivu na činnost vojsk, rozpracování účinných způsobů plnění bojových úkolů v noci a jejich praktické zvládnutí — to jsou jedny z důležitých úkolů velitelů a štábů všech druhů ozbrojených sil a druhů vojsk.

СОДЕРЖАНИЕ

Генерал-лейтенант Милослав Благник

К реализации итогов 14-го заседания ЦК КПЧ в боевой готовности ЧНА 3

Автор, исходя из условий и задач ЧНА, а также из сложившейся международной и военно-политической обстановки, указывает некоторые проблемы связанные с дальнейшим улучшением уровня комплексного решения и обеспечения боевой готовности.

Подполковник Алоис Михняк, кандидат исторических наук

Ленинский принцип интернациональной обороны социализма 7

Автор, в связи с 110-ой годовщиной со дня рождения В. И. Ленина, подчеркивает важность его военно-политического наследия и его учения о интернациональной обороне социалистической Родины. Автор далее показывает историческое и практическое значение ленинского принципа интернациональной обороны социализма.

35-я годовщина заключительных операций Великой Отечественной войны в Европе 12

Статья объясняет основные принципы организации и ведения Берлинской и Пражской операции и в выводах показывает характеристические черты Советского военного искусства в указанных операциях.

Содержанием первой части является цель и сущность замысла Берлинской операции для прорыва сильно укрепленной обороны противника, уничтожение его крупных группировок и взятие Берлина, как предпосылки безоговорочной капитуляции гитлеровской Германии.

Вторая часть (Пражская операция) характерна, как заключительная операция в войне, проведение которой было завершением освобождения Чехословакии.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-майор Яромир Яшек, кандидат военных наук, доцент

Внезапность – важнейший фактор военного искусства 23

Автор, исходя из опыта Великой Отечественной войны и современных условий, разбирает общие принципы и формы внезапности, а также содержание стратегической, оперативной и тактической внезапности.

Генерал-майор Зденек Гавала

Подготовка и проведение двухсторонних тактических учений 29

Автор статьи разбирает один из возможных способов подготовки и проведения учений, при соблюдении всех приказов, распоряжений и положений уставов. Автор уделяет особое внимание подготовке учения (мероприятия исходящие из плана, план проведения учения) и его управлению (в ходе приближения сторон и ведении встречного боя).

Подполковник Михал Локвенц
подполковник Милан Секанина

К рационализации подготовки командиров и штабов 39

Автор, на основе возрастающих требований на подготовку командирского состава, разбирает некоторые новые способы повышения знаний командиров и офицеров штабов. Они особо подчеркивают педагогику и психологию в подготовке и самоподготовке, показывают пути дальнейшего усовершенствования организационных форм этой подготовки, условия активности слушателей, развитие личности итд.

Подполковник Честмир Йирсак, кандидат военных наук, доцент

Стрельба на средства ядерного нападения противника 44

Автор, исходя из накопленного опыта при ведении боя с артиллерией противника, особенно с его тактическими средствами ядерного нападения, разбирает вопросы: огневые задачи, способы определения данных для стрельбы, расход боеприпасов, а также способы обстрела. Статья связанная с материалом подполковника Яромира Ланка, кандидата военных наук, доцента, напечатанная в нашем журнале № 1/1980.

Подполковник Йозеф Рот

Боевые действия истребительной авиации с вертолетами противника 53

Автор, на основе данных об оснащении войск НАТО разными видами вертолетов, сначала объясняет понятие «цели летящие на малых скоростях», а потом разбирает способы уничтожения этих целей истребительной авиацией, организацию боевых действий, а также особенности ведения воздушного боя.

Генерал-майор Карол Сенеш

Некоторые сведения исходящие из учений наземных войск ПВО 62

Автор обобщает некоторый опыт из подготовки, организации и ведения учений наземных войск ПВО общевойсковых армий и военного округа. Он уделяет особое внимание следующим вопросам: цели и задачи учений, приведение войск ПВО в боевую готовность, разработке документов для руководства учения, организации и системе управления, воздушной разведке, созданию системы огня ПВО, взаимодействию, ведению боя с вертолетами противника, а также вопросам подготовки и проведения разбора.

Генерал-лейтенант Ян Лукс

Организация материального обеспечения войск коалиционного состава 67

Автор, на основе приобретенного опыта в области материального обеспечения коалиционных группировок войск, разбирает эти вопросы в условиях, когда национальное управление объединения будет обеспечивать подчиненные войска в полном объеме собственными силами и средствами из национальных источников, или когда будет союзное объединение включено в состав другого национального управления.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

К повышению качества оперативной подготовки 73

Особенности наступления ночью 79